

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN İRANLILARIN ABD'NİN
İRAN AMBARGOSUNA KARŞI TUTUM VE
TAVIRLARI

Mehri TAVAKOLI
Öğrenci No: 141302093

Yüksek Lisans Tezi
İstanbul, Eylül 2019

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN İRANLILARIN ABD'NİN
İRAN AMBARGOSUNA KARŞI TUTUM VE
TAVIRLARI

Mehri TAVAKOLI
Öğrenci No: 141302093

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Tuncay KOCAMAZ

Yüksek Lisans Tezi
İstanbul, Eylül 2019

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı 141302093 numaralı yüksek lisans öğrencisi Mehri Tavakoli'nin, "Türkiye'ye Göç Eden İranlıların ABD'nin İran Ambargosuna Karşı Tutum ve Tavırları" adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 13/09/2019 tarih ve 2019/13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 27/09/2019

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı		İmzası
1.	Tez Danışmanı Prof. Dr. Tuncay Kocamaz	
2.	Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Özcan	
3.	Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Lale Aslan	

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

27.../09 / 2019..

Adı-Soyadı

Mehri Tavakoli

İmzası

ÖNSÖZ

Ambargo bir dizi yaptırımlar olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada ABD'nin İran'a yönelik yaptırımlarının, yer değiştirerek Türkiye'ye gelen İranlılar üzerindeki etkileri araştırılacaktır.

Yüksek lisans tez çalışmamda engin tecrübesiyle değerli bilgi ve düşüncelerini benimle paylaşan Prof. Dr. Tuncay KOCAMAZ hocama, yüksek hoşgörüsüyle her konuda beni yönlendiren, desteğini ve bilgisini esirgemeyen Dr. Lale ASLAN hocama, kıymetli bilgilerinden eğitim süresince çokça istifade ettiğim Dr. Hüdayi SAYIN hocama, çalışmaya değerli katkılarını sunan Dr. Ahmet ÖZCAN hocama ve ilköğretimden yüksek lisansa kadar emeği geçen tüm öğretmenlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Maddi ve manevi yardımlarını her an yanımda hissettiğim çok kıymetli anne-babam Ali TAVAKOLİ ve Faran TAGHİLOU'ya minnettarım.

Bu çalışmada sabırla anket sorularına yanıt veren tüm göçmen kardeşlerime yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Mehri TAVAKOLI

İstanbul 2019

ÖZET

ABD, İran'a yönelik nükleer silah geliştirdiği gerekçesiyle uzun yıllardır ambargo uygulamış ve bir dizi yaptırımlar getirmiştir. Soğuk savaş döneminden sonra süper güç haline gelen ABD, kendisi ambargo uygulamakla kalmamış uluslararası sistemi de buna zorlamıştır. Uluslararası finansal sistemi domine eden ABD'nin başlattığı bu süreçten sonra gönüllü/gönülsüz bir çok ülke ambargo kurallarına dahil olmuş ve İran'a yaptırım uygulamışlardır. Yaptırım süreçleri, gelişen ABD-İran ilişkilerine göre belli dönemlerde ağırlaştırılmış ya da hafifletilmiştir. Ambargo süreci bugün de devam etmekte olup şiddetini artırmıştır.

ABD, her fırsatta ambargonun İran devletini hedef aldığını, İran halkıyla sorunları olmadığını dillendirse de ambargo sürecinden en çok İran halkı etkilenmiştir. Daralan ülke ekonomisiyle birlikte enflasyonlar olmuş, yoksulluk artmış ve birçok sorun baş göstermiştir. Gelişen bu şartlar başta gençler olmak üzere İran halkını göç etmeye yönlendirmiştir.

Türkiye gerek komşuluk ilişkileri, gerekse İran'la yüksek miktardaki dış ticaretinden dolayı ambargoyu olumlu görmemekle birlikte içinde bulunduğu finansal sistemden dolayı asgari seviyede de olsa uygulamak zorunda kalmıştır. Bu zorunluluk Türkiye'de olduğu gibi yurtdışında yaşayan İranlılar üzerinde de olumsuz etkiler ortaya çıkarmıştır. Başta bankacılık ve serbest ticaret olmak üzere birçok alanda kısıtlanmışlardır. Katı ambargo uygulamaları İran'da olduğu gibi göç ettikleri ülkelere de peşlerini bırakmayan İran halkı birçok problem yaşamaktadır. Türkiye'ye göçen İranlılar banka hesabı açmakta zorlanmakta, bankacılık işlemlerinde kısıtlamalara tabi tutulmakta ve buna bağlı olarak birçok imkandan faydalanamamaktadır. Ticari ve finansal güvenlik sorunları yaşamaktadırlar.

Türkiye'ye göç eden İranlıların ABD ambargosu bağlamında yaşadıkları sosyal ve finansal problemler ve bunlara karşı geliştirdikleri tutum ve tavırlar anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ulaştığı sonuçlar sadece Türkiye'deki İranlı göçmenler için değil, benzer durumda başka ülkelere göç eden İranlılar ve taraflar açısından da kaynak sunacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkiye, İran, ABD, Ambargo, Yaptırım, Bankacılık sistemi, Finansal etki, problem

ABSTRACT

The United States has embargoed Iran for many years on the grounds of developing nuclear weapons and imposed a series of sanctions. The United States, which became a superpower after the Cold War, has also forced the international system to do so. After the process initiated by the US, dominating the international financial system, many voluntary or involuntary countries have supported the embargo decision and imposed sanctions on Iran. The sanction processes were aggravated or alleviated in certain periods according to the developing US-Iran relations. The embargo process continues today and increased its intensity.

Although the US implied that the embargo was aimed at the Iranian state at every opportunity and that it had no problems with the Iranian people, the Iranian people were most affected by the embargo process. With the shrinking country's economy, there have been inflation, poverty has increased, and many problems have arisen. These conditions have led the Iranian people, especially young people, to migrate.

Turkey does not support the embargo decision due to the high amount of trade with Iran. Turkey, however, though minimal, was forced to apply the embargo. This obligation has revealed adverse effects on Iranians living abroad as well as in Turkey. They are restricted in many areas, particularly banking and free trade. With solid embargo practices, the Iranian people, both in Iran and in the countries they emigrate, have many problems. For the Iranians who migrated to Turkey, it is difficult to open a bank account. In addition, their banking transactions are restricted and they cannot benefit from many opportunities. They face commercial and financial security issues.

In the context of the US embargo, the social and financial problems of Iranian immigrants in Turkey and their attitudes towards them were tried to be understood. The results of this study will be a reference for the parties and for the Iranian immigrants living in Turkey and also in the other countries.

Keywords: Turkey, Iran, USA, Embargoes, Sanctions, Banking system, Financial impact, Problems

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar	ix
ŞEKİLLER.....	xi
GİRİŞ.....	1

1. İRAN'A AMBARGO (ABD AMBARGOSU)

1.1. AMBARGO TANIMI.....	4
1.2. ULUSLARARASI HUKUK VE İNSAN HAKLARI AÇISINDAN AMBARGO.....	5
1.3. AMBARGO KARARLARINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN ROLÜ VE İRAN KARARLARI.....	7
1.4. AMERİKA'NIN İRAN'A AMBARGO GEREKÇELERİ.....	9
1.5. AB VE TÜRKİYE'NİN İRAN'A AMBARGO UYGULANMASINA BAKIŞI.....	10
1.6. AMBARGO SONRASI İRAN EKONOMİSİ.....	13
1.6.1. Enflasyonlar.....	15
1.6.2. İran Bankacılık Sisteminde Oluşturduğu Etkiler.....	16
1.6.3. Ambargonun İran Enerji Sektöründe Yarattığı Etkiler.....	17
1.6.3.1. İran'ın Enerji Sektöründeki Önemi.....	18
1.6.3.2. İran Enerjisinin Türkiye İçin Önemi.....	19
1.7. İRAN-TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ.....	19

2. GÖÇ KAVRAMI VE İRANLILARIN TÜRKİYE'YE GÖÇÜ

2.1. GÖÇ KAVRAMI.....	21
2.2. GÖÇ KURAMLARI.....	22
2.3. TÜRKİYE'NİN GÖÇMEN POLİTİKASI.....	28
2.4. İRAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇ.....	31
2.5. GÖÇÜN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	32
2.5.1. Göçün Ekonomik Girdileri.....	32
2.5.2. Göçün Olumsuz Yansımaları.....	35
2.6. İRANLILARIN TÜRKİYE'Yİ SEÇMELERİNİN BAŞLICA MOTİVASYON KAYNAKLARI.....	35
2.7. İRAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇÜN GÜNCEL SAYISAL VERİLERİ.....	38

3. TÜRKİYE'DE YABANCI OLMAK VE İRANLILAR

3.1. TÜRKİYE'DE YABANCI OLMAK.....	42
3.1.1. İkamet İzni Almak.....	42
3.1.1.1. Kısa Dönemli İkamet İzinleri.....	42
3.1.1.2. Aile İkamet İzni.....	44
3.1.1.3. Öğrenci İkamet İzni.....	44
3.1.1.4. Uzun Dönem İkamet İzni.....	44
3.1.1.5. İnsani İkamet İzni ve İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni.....	45
3.1.1.6. Çalışma İznine Bağlı İkamet İzni.....	45
3.1.2. Çalışma İzni Almak.....	46
3.1.3. Eğitime Katılmak.....	47
3.1.4. Sosyal Güvenlik Haklarından Faydalanmak.....	48
3.1.5. Vatandaşlık Hakkı Elde Etmek.....	49
3.2. TÜRKİYE'DE İRANLI OLMAK.....	51
3.2.1. İranlı Göçmenler Arasında Dijital Ortamlarda Gelişen Kayıt Dışı Hizmet Sektörleri.....	51
3.2.1.1. Gayrimenkul ve Danışmanlık Hizmetleri.....	52
3.2.1.2. Gıda Temini Hizmetleri.....	53

3.2.1.3. İlaç Tedariki Hizmetleri.....	53
3.2.1.4. Eğlence, Güzellik ve Bakım Hizmetleri.....	54
3.2.1.5. Bankacılık, Dövizcilik ve Para Transferi Hizmetleri.....	55
3.2.1.6. Ulaşım ve Nakliye Hizmetleri.....	55
3.2.1.7. İkinci El Eşya ve Teknik Servis Hizmetleri.....	56
3.2.1.8. İkamet, Vatandaşlık ve Vize Hizmetleri.....	57
3.2.2. Ambargonun Yol Açtığı Dolandırıcılık ve Hukuksal Sorunlar.....	57
3.2.3. Çalışma Hayatında Karşılaşılan Problemler.....	58

4. ARAŞTIRMA VERİ VE YÖNTEMİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	60
4.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	60
4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ.....	60
4.4. ARAŞTIRMA MODELİ.....	61
4.5. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	62

5. BULGULAR

5.1. DEMOGRAFİK PROFİL.....	64
5.2. GÖÇE İLİŞKİN BİLGİLER.....	64
5.3. İRANLI GÖÇMENLERİN EĞİTİM DURUMLARI.....	66
5.4. İRANLI GÖÇMENLERİN GELİR KAYNAKLARI VE MALİ DURUMLARI.....	66
5.5. İRANLI GÖÇMENLERİN İKAMET İZİN DURUMLARI.....	67
5.6. TÜRKİYE'YE GÖÇMELERİNDEKİ MOTİVASYON KAYNAKLARI.....	68
5.7. BARINMA İHTİYAÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	70
5.7.1. Evi Olanlar-Kirada Oturanlar.....	71
5.7.2. Ev, Kira, Aidat ve Fatura Maliyetlerine Bakışları.....	71
5.7.3. Gayrimenkul Alımında KDV İadesi ve Ambargonun Etkisi.....	72
5.8. TÜRKİYE'DEKİ İRANLILARIN BANKACILIK İŞLEMLERİ.....	74
5.8.1. Bireysel Bankacılık İşlemleri.....	75

5.8.2. Kurumsal Bankacılık İşlemleri.....	77
5.8.3. İranlı Göçmenlerin Swift İşlemleri.....	78
5.9. AMBARGO GÖLGESİNDE TÜRKİYE'DE YATIRIM YAPMA BULGULARI.....	81
5.10. AMBARGONUN GÖLGESİNDE TÜRKİYE'DEKİ İRANLI GÖÇMENLERİN MEMNUNİYET ÖLÇÜMLEMESİ.....	82
5.11. AMBARGONUN BESLEDİĞİ ENFLASYONLARIN GÖÇMENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	85
5.12. TÜRKİYE'DEKİ İRANLI GÖÇMENLERİN ABD AMBARGOSUNA BAKIŞLARI.....	86
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA.....	96
EKLER.....	106
EK 1: Ülkemizde Bulunan Yabancıların İllere Göre Dağılımı.....	106
EK 2: Anket Soruları ve Cevapları	107
EK 3: Normality Test Sonucu.....	122

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKTOB	Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BM	Birleşmiş Milletler
DEİK	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
EIA	ABD Enerji Bilgi İdaresi
H	Hipotez
LNG	Liquified Natural Gas
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries)
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SEA	Stratejik Araştırmalar Merkezi
SPV	Special Purpose Vehicle
SWIFT	Society for World wide Interbank Financial Telecommunication
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TABLULAR

Tablo1: İran'ın Bölge Ülkeleriyle Harcanabilir Gelir Mukayesesi.....	14
Tablo2: İran'daki Ekonomik Göstergeler.....	15
Tablo3: İran'da Gelişen Tüfe Oranları.....	15
Tablo4: İran'da Güncel Enflasyon.....	16
Tablo5: İran'da Genç İşsizlik Oranları.....	36
Tablo6: Hudut Kapılarından İranlı Giriş Rakamları.....	38
Tablo7: Hudut Kapılarından İranlı Çıkış Rakamları.....	39
Tablo8: 2018 Yılı İkamet İzni Verileri.....	39
Tablo9: 2018 Uluslararası Koruma Başvuru Verileri.....	40
Tablo10: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı.....	40
Tablo11: Yıllara ve İzin Türlerine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı.....	46
Tablo12: Araştırma Modeli Değişkenleri.....	61
Tablo13: Örnek Hipotez 1 Test Sonucu.....	62
Tablo14: Örnek Hipotez 2 Test Sonucu.....	63
Tablo15: H1 Test Sonucu.....	65
Tablo16: H2 Test Sonucu.....	66
Tablo17: H3 Test Sonucu.....	67
Tablo18: İranlı Göçmenlerin Türkiye'ye Göç Motivasyon Kaynakları.....	68
Tablo19: H4 Test Sonucu.....	69
Tablo20: H5 Test Sonucu.....	70
Tablo21: İranlı Göçmenlerin Türkiye'deki Maliyetlerle İlgili Görüşleri.....	71
Tablo22: H6 Test Sonucu.....	72
Tablo23: H7 Test Sonucu.....	73
Tablo24: İranlı Göçmenlerin Ev Satın Alma Öncelikleri.....	74
Tablo25: Türkiye'de Yaşayan İranlıların Finansal Problemleri.....	75
Tablo26: H8 Test Sonucu.....	76
Tablo27: H9 Test Sonucu.....	78
Tablo28: Türkiye'de Yaşayan İranlıların Para Transfer Yöntemleri.....	79
Tablo29: H10 Test Sonucu.....	80

Tablo30: H11 Test Sonucu.....	81
Tablo31: H12 Test Sonucu.....	82
Tablo32: H13 Test Sonucu.....	83
Tablo33: Türkiye’de Yaşayan İranlıların Memnuniyetsizlik Oranları.....	84
Tablo34: Türkiye’de Yaşayan İranlıların Memnuniyet Oranları.....	85
Tablo35: H14 Test Sonucu.....	86
Tablo36: Ambargonun İran Halkına Etkileriyle İlgili Göçmenlerin Değerlendirmesi.....	86
Tablo37: Göçmenlerin Ambargoya Bakışının Ölçümlenmesi.....	87
Tablo38: H15 Test Sonucu.....	88

ŞEKİLLER

Şekil1: Dijital platformlarda Türkiye'deki İranlıların reklam ve iletişim kanalları örnekleri.....	52
Şekil2: Dijital mecralarda gayri resmi yapılan gayrimenkul hizmetleri.....	52
Şekil3: İstanbul'da İran'a özgü online yemek servisi ve restoran örneği.....	53
Şekil4: İnternet üzerinden İranlı göçmenlere ilaç satışı.....	54
Şekil5: Dijital platformlarda İranlıların güzellik, bakım ve eğlence hizmetleri reklamları.....	54
Şekil6: Sosyal medyada İranlılara yönelik para transferi ve hesap açma reklamları.....	55
Şekil7: Dijital platformlarda İranlı göçmenlere yönelik taksicilik ve nakliye reklamları.....	56
Şekil8: İranlılara ait Telegram guruplarında ikinci el eşya satışları ve teknik servis hizmetleri.....	56
Şekil9: İranlı göçmenlere yönelik dijital platformda A'dan Z'ye verilen danışmanlık reklamları.....	57

GİRİŞ

Türkiye ve İran geçmişten bugüne, rekabet alanları olmakla birlikte, köklü ilişkilere sahiptir. İki ülke coğrafi yakınlığın etkisiyle ekonomi, güvenlik, kültür, göç gibi birçok alanda etkileşim ve geçişkenlik içinde olmuştur. Yüzyıllar boyunca yaşanan bu geçişkenlik İran ve Türkiye toplumlarının benzer yönlerini artırmıştır. Bu etkileşim ABD'nin İran'a uyguladığı ambargo, gelişen bölgesel sorunlar ve iki ülkenin kendi iç dinamiklerinde yaşanan yeni süreçlerle birlikte ivme kazanmıştır.

Sanayi devrimi sonrası, son yüzyılda gelişen ve oluşan, petrol, doğalgaz ve bunlara bağlı sektörlerin, İran ve Türkiye ilişkileri açısından tarihi önemi vardır. Zira İran petrol ve doğalgaz ihracatçısı, Türkiye ise petrol ve doğalgaz ithalatçısı konumundadır. Bu da tarihte hiç olmadığı kadar karşılıklı ekonomik etkileşimi artırmaktadır.

ABD'nin İran'a uyguladığı ambargonun dozunu artırdığı ve azalttığı dönemler olmuştur. Son dönemde ABD'de başa gelen Trump yönetiminin şahin politikalarıyla birlikte yaptırımların dozu artmış ve İran'ın batıyla yapmış olduğu nükleer anlaşma darbe yemiştir. Bir ihtimal, bütün olanlara rağmen Trump'ın klasik normlardan ve kolektif politika kurmaktan uzak marjinal yaklaşımları sert siyasi manevra yapmasıyla birlikte avantaja dönüşüp ABD-İran ilişkilerini çözüm iklimine taşıyabilir. Bu iklimin oluşabilmesi için İran'a ambargonun kaldırılması konusunda ABD'de engelleyici politika yürüten İsrail'in çözüme zorlanması önemli gözükmektedir. İran tarafında ise yaptırımlar sonucu artan sorunlarla birlikte halk İran yönetimi üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu baskı İran yönetimini çözüme zorlamaktadır.

ABD'nin İran'a yönelik uyguladığı ambargoyla birlikte İran'ın uluslararası bankalarda ekonomisini derinden etkileyecek düzeyde parası dondurulmuştur. Yaptırımlarla birlikte temel gelir kaynağı petrol ve doğalgaz ihraç etmek olan İran'ın pazarı daralmış ve gelirleri azalmıştır. Birçok uluslararası şirket yaptırımlardan etkilenmemek için İran pazarını terk etmiştir. Başka ülkelerle yapılan geniş dış ticaret yelpazesi olumsuz etkilenmiştir. Ambargo başka iç problemlerle de birleşince

ekonomiyi zora sokmuş, problemleri artırmış ve İran halkındaki ekonomik kaygıları yukarıya çekmiştir.

Uluslararası nüfus hareketleri, başka sebepleri de olmakla birlikte çoğunlukla ekonomik temelli kaygılar etrafında şekillenmektedir. Başta ABD ambargosu olmak üzere gelişen yeni süreçlerle birlikte son yıllarda İran'dan Türkiye'ye göç hızlanmıştır.

İran'dan Türkiye'ye göçün arttığı bu dönem cumhuriyet tarihi boyunca en fazla dış göç alınan döneme denk gelmiştir. Milyonlarca insan Suriye'den savaş sebebiyle Türkiye'ye göç etmiştir. Yine Afganistan ve Türki cumhuriyetlerden işgücü göçü bağlamında önemli ölçüde göç almıştır. Çeşitliliğe sahip farklı aidiyetlerden milyonlarca göçmenin içerisinde İranlı göçmenlerin karşılaştıkları durumların ve reflekslerinin fark edilmesi güçtür. İranlı göçmenler Türkiye'de ambargo kaynaklı yaptırımlardan dolayı, diğer göçmenlerden farklı olarak, birtakım kısıtlamalara maruz kalmaktadır. Araştırma bu yönüyle İranlı göçmenlerin durumunu daha belirgin ve görülür kılmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'ye gelen İranlı göçmenlerin ambargo kaynaklı karşılaştığı problemler Türkiye'de de peşlerini bırakmamıştır. Türkiye İran'a uygulanan ambargoya karşı çıkmakla birlikte minimum düzeyde de olsa ambargo kurallarını uygulamak zorunda kalmaktadır. Çünkü uluslararası finansal sistemi domine eden ABD diğer ülkeleri de buna zorlamaktadır. Araştırma buradan hareketle Türkiye'deki İranlı göçmenlerin başta finansal problemler olmak üzere sosyal hayatta karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklara karşın geliştirdikleri tutum ve davranışları ele alacaktır.

Nedeni ne olursa olsun göç aynı zamanda sosyal ve ekonomik bir akıştır. İşgücü, yatırım ve finans transferidir. Çalışmada İranlı göçmenlerin Türkiye'deki iş ve emek piyasasına katılım süreçleri, yatırımları, sosyal hayata katılımları, eğitimleri ve memnuniyetleri anlaşılmasına çalışılacaktır.

Sosyal bilimciler insanı ve devleti birbirine benzetmiş ve birbiri için önemine işaret etmişlerdir. Amerika'nın birçok platformda dillendirdiği "Ambargo İran devletinedir, İran halkına yönelik değildir" ifadesinin pratikte öyle olmadığı ortaya konacaktır. Türkiye'de yaşayan İranlıların başta finansal problemler olmak üzere sosyal hayatta karşılaştıkları sorunlara ışık tutarak, ilgili karar alıcı taraflara gerçeği göstermek ve bilim dünyasına katkıda bulunmak çalışmanın diğer amacıdır. Türkiye'de yaşayan

İranlı göçmenler hangi durumlarla karşılaşılıyorlar, bu durumlarda ambargonun etkisi nedir gibi sorulara cevap aranacaktır.

Türkiye’de önemli sayıda İranlının yaşadığı gerçeği göz önüne alınırsa, bu kitlenin yaşadığı finansal süreçlerin aydınlatılması önem arz etmektedir. Türkiye’de konut aldıkları, şirket kurup vergi ödedikleri ve birçok alanda Türkiye ekonomisine katkı sundukları halde yaşadıkları finansal problemlerden dolayı zaman ve para kaybına uğradıkları net olarak ortaya konulabilirse, ilgili kurum ve kuruluşların sorunları görmesi sağlanabilir. Çünkü bu sorunlardan dolayı çok sayıda olumsuzluk ve sosyal sorunlar oluşmaktadır. Çalışma bu yönüyle özgün dokuda olup ambargonun üçüncü ülkede yaptığı finansal ve sosyal etkiyi ortaya koyacaktır.

Türkiye’de yaşayan İranlıların finansal iş ve işlemleri incelenecektir. Çalışma başlıca önem arz eden konuları ele alacak ve çoğunlukla İranlıların yoğun olduğu illerden örnekler içerecektir. Türkiye’de yaşayan bütün İranlılara ulaşmak maliyet, zaman, ulaşım ve hedef kitlenin kendi programları bakımından çok zor olduğu için sınırlılıklar olacaktır. Bundan dolayı elde edilen bulgular ulaşılabilir kişiler ile sınırlıdır. Bu tez konusu istatistiksel bir çalışmadır. Araştırma evreni İranlı göçmenlerdir. Araştırma evreni kapsamında coğrafi kapsam Türkiye’dir.

Literatürün taranması, bağımsız bilgi toplanması, aktif araştırma ve saha çalışmasıyla kapsamlı bir çalışma yapılacaktır. Bu tez çalışması, istatistiksel bir çalışma olup veri toplama yöntemi anket şeklinde yapılmaktadır. Sorular hazırlanırken literatür çalışması dikkate alınacaktır. Hem nicel hem de nitel araştırma yöntemleri kullanılacaktır.

1. İRAN'A AMBARGO (ABD AMBARGOSU)

Ambargonun literatürdeki yerinin, İran'a uygulanan ambargonun uluslararası hukuktaki karşılığının ve İran ekonomisine yansımalarının anlaşılması önemlidir. ABD'nin İran'a uyguladığı ambargoya diğer aktörlerin yaklaşımı, yaptırımların kapsam ve şiddetini anlamak açısından değerlidir. Bunlarla birlikte ambargonun beslediği göç olgusunun açıklanması araştırmanın oturacağı zemini sağlam kılacaktır. Zira ambargo ve göç olgularının sebep-sonuç etkileşimi aşikardır.

1.1. AMBARGO TANIMI

Ambargo bir dizi yaptırımlar olarak nitelendirilebilir. Uluslararası sistemde ambargo ifadesi ise muhatabını hedeflenen düzene getirmek için devletler veya uluslararası sistem tarafından yapılan, zor kullanılan tedbirler olarak tanımlanmaktadır.

Klasik tanımlamada ambargo: Bir devletin limanlarındaki diğer devletlere ait gemilere barış döneminde el konmasıdır. Modern tanımlamada ise, hedef ülkeyi siyasi ve ekonomik olarak zora sokmak için, hedef ülkeyle ilişkisi olan diğer ülkelerin, bu ülkeyle olan ticaretlerini engellemek için tedbirler alınmasıdır.

Ekonomik yaptırımlar, ülkeler arasındaki ihtilâfların silah kullanılmadan giderilmesi yollarından birisi olarak görülmektedir (Davis, 1982, s.215). Ambargoyu savaş öncesi önemli bir çözüm aracı olarak görenler ağırlıktadır. Bu kapsamda ekonomik yaptırımlar, bir dış politika aracı olarak, diplomasi ve savaş arasında kabul edilmektedir (Acar, 2015, s.29). Ambargo seçeneğinin fayda tarafını ileri süren yaklaşımlar, savaştansa yaptırımların, en kötü senaryodan daha iyi olduğu tezini savunmuşlardır.

Ekonomik yaptırımlar, değişik açılardan tasnif edilebilir. Bu tasniflerden, uygulayıcılarına göre, çok taraflı ve tek taraflı ekonomik yaptırımlar ayrımı, çalışmamız açısından önemlidir. Eğer yaptırım, bir devlet tarafından uygulanırsa tek taraflı, birden fazla devlet tarafından uygulanırsa çok taraflı yaptırımdan söz edilir. Ayrıca her bir egemen devletin, birden fazla devletle aynı ülke ya da ülkelere tek taraflı ekonomik yaptırım uygulaması da mümkündür (Acar, 2015, s.40-41). Ambargo çok taraflı ülkeler tarafından uygulandığında etki gücü çok daha fazla olmaktadır.

Ambargo uygulaması, genellikle güçlü aktörlerin daha güçsüz aktörlere yönelik giriştiği yaptırımlar toplamıdır. Yaptırımlar eliyle muhatabın istenilen noktaya çekilmesi, bir başka deyişle hizaya sokulması hedeflenir.

1.2. ULUSLARARASI HUKUK VE İNSAN HAKLARI AÇISINDAN AMBARGO

Uluslararası barış ve güvenliği korumak adına barışçıl yollarla, uluslararası hukuk ve adalet prensiplerine göre, uluslararası ihtilafların çözülmesi BM'nin amaçlarındandır. BM bu yönde birtakım yaptırımlar uygulama yetkisiyle donatılmıştır.

Bu yetkiler BM Antlaşması'nın yedinci bölümünde belirtilmiştir. Birleşmiş Milletlerin kurucu antlaşmasında mevcut şekliyle uluslararası barışı ve güvenli ortamı tehdit eden eylemler içinde olan ülkelere yönelik ekonomik ilişkilerin ve demir yolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle veya bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini ifade eder. Bu şekliyle ambargo, ekonomik olabileceği gibi diplomatik de olabilir. Birleşmiş milletlerin hedefi, devletlerin savaşa mahal vermeden sorunlarını çözebilmesidir. Uluslararası barışı riske atan her türlü saldırganlığı cezalandırma amacı güden BM, amacını Güvenlik Konseyi kararıyla kullanır. Güvenlik Konseyi üye devletler adına, BM Kurucu Antlaşması'nın 24. Maddesinin 2. Fıkrası kapsamında, 39. Maddeye göre barışın bozulduğunu tespit etme yetkisi verilmiştir. Yine aynı kapsamda 41 ve 42. Maddelerde ise uygulanacak yaptırımlar düzenlenmiştir. Antlaşma'nın 41. maddesi gereği, BM barış ve güvenliği ihlal eden devletlere karşı siyasi ambargodan ekonomik ambargoya her türlü yaptırımı uygulayabilir. Yaptırımlar kurucu antlaşmanın 42'nci maddesinde belirtildiği şekliyle nihai olarak güç kullanımını da içerebilir. 41'nci madde de belirtilen tedbirlerin işleyiş sürecinden sonra 42. Madde kademeli olarak oldukça ağır yaptırımlar içermektedir (www.insamer.com, E.T: 10 Haziran 2019).

Güvenlik Konseyinin karar alabilmesi için ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin'in içinde olduğu 5 daimi üyenin olumsuz oy kullanmaması gerekir. Üyelerin biri dahi olumsuz oy kullansa karar veto edilmiş olur. BM nezdinde soğuk savaş döneminde çokça işleyen veto etme uygulaması, son dönemde yerini oylamaya katılmamaya (çekimser kalmaya) bırakmaya başlamıştır.

BM Güvenlik Konseyi'nin karar almasındaki bir diğer yöntem, toplam on beş üyeden dokuzunun olumlu oy kullanma gerekliliğidir. Güvenlik konseyinde karar alma mekanizmasının 5 daimi üye tekelinde olması, diğer ülkelerin tepkisini çekmekte ve tartışılmaktadır.

BM Genel Kurulu'nun 1948 yılında ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, insanlık ailesinin bütün üyelerinin, hürriyet ve adalet haklarını ortaya koymaktadır. Beyannamenin 1'inci maddesinde "Bütün insanlar özgür; onur ve hakları yönünden eşit doğarlar" denmektedir. Beyannamenin 22'nci maddesinde "Her kişinin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe; onuru için ve kişiliğinin özgürce gelişmesi için zorunlu olan ekonomik, toplumsal ve kültürel hakların, ulusal çaba ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütleriyle ve kaynaklarıyla orantılı olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır" denmektedir (www.tbmm.gov.tr , E.T:10 Temmuz 2019). İnsan Hakları Evrensel beyannamesi, bütün insanların haklar açısından eşit olduklarını, her bireyin insana yakışır bir şekilde hayatını idame ettirebilmesi için ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının, uluslararası iş birliği ve devletler eliyle gerçekleştirilmesini açıkça ifade etmektedir. Kapsamlı ambargo uygulamalarının, yaptırımlara muhatap olan devletlerdeki insan topluluğunun birçok insan hakkını törpülediği, sınırlandırdığı ve bazen de tamamen yok ettiği ambargo pratiklerinde karşımıza çıkmaktadır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin kararlarına göre, uluslararası hukuk çerçevesinde ambargo uygulanabilmesi için şu 3 prensibe bağlı kalınması gerekmektedir (Arayi, 2018):

1- Gereklilik Prensibi

2- İnsancıl Olma Prensibi

3- Ölçülülük Prensibi

Ambargo uygulamasının insani olma prensibi insanın en temel insan haklarına yönelik çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Birleşmiş Milletler mevzuatına göre, uluslararası hukuk açısından yazılı olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde ambargo için; insanların acı çekmesine ve hayatlarında zorluklara vesile oluyorsa kabul edilemezdir. Ambargo insancıl olmak zorundadır. İnsanların temel hakları olan onur, kişilik ve insani değerlerini hedef alamaz. Devletler siyasi amaçlarını gerçekleştirmek

için suçsuz insanlara zarar veremez, onları kurban edemez, denmektedir (Arayi, 2018, s.18).

Ambargodan zarar gören, sadece yaptırımlara muhatap olan ülke vatandaşları olmayıp, yaptırımları uygulayan ülke vatandaşları da zarar görmektedir. Dünyada en fazla yaptırım uygulayan ülke olan ABD, dünyadaki bütün devletlerden daha fazla tek taraflı ambargo yöntemi uygulamıştır. Mesela Clinton yönetimi, sayısı 35'i bulan tek taraflı ambargo uygulamıştır. Ambargo uygulanan coğrafyaya baktığımızda toplam dünya nüfusunun %42'si ambargoya muhatap olmuştur. Bu ülkeler dünyada yapılan ihracatın %19'nu tüketen ülkeler olarak gözükmektedir. Heritage araştırmasına göre 26 ülkenin ambargosu sonucunda ABD'nin ihracatı 19 milyar dolar düşmüştür. Buna bağlı olarak 200.000 kişi iş imkanı bulamamıştır (Arayi, 2018, s.3).

İnsan hakları açısından son dönemde yaşanan örneklerle baktığımız zaman Venezuela örneği önemlidir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bachelet, Nicolas Maduro rejimini eleştirmesine rağmen, Venezuela'ya uygulanan yaptırımların krizi alevlendirdiğini açıklamıştır. Bachelet, "Venezuela'daki durum, diğer ülkeler tarafından hükümete karşı uygulanan uluslararası yaptırımlar yüzünden daha da şiddetleniyor" demiştir. Bachelet'nin bu argümanı, özellikle uluslararası finansal sistemdeki kredilere erişmesi engellenen Venezuela rejiminin nüfusu için temel ürünleri ve ilaçları ithal etmekte zorlanmasına yol açtığını ortaya koyuyor. Bachelet, Venezuela'da yaşanan olayların, ekonomik ve sosyal güçlüklerin ortaya çıkardığı sarmalın daha büyük sivil ve siyasi hak ihlallerine yol açtığını da ifade etmiştir (www.haberler.com, E.T.: 10 Haziran 2019). Venezuela ve İran örneğinde olduğu gibi yaptırımlar halkların en temel insani haklarını örselemektedir.

1.3. AMBARGO KARARLARINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ROLÜ VE İRAN KARARLARI

Devlet veya birden çok devlet ambargo kararı alıp uygulayabilir. Fakat amaçlanan ambargonun geniş yelpazede kabul görmesinin ve etkin olarak uygulanabilmesinin en önemli faktörlerinden birisi Birleşmiş Milletler (BM) kararına dayanmasıdır.

Birleşmiş Milletler kapsamında ambargo uygulamaya yetkisi olan merci Güvenlik Konseyidir (Aydoğan, 1974, s. 234-271). Güvenlik Konseyinin görevleri

kabaca Birleşmiş Milletler Anlaşmasının 24'üncü kuralında belirtilmektedir. Bu madde bağlamında, ambargo ve sulh kararlarında ilk sorumluluk konseye aittir (Jost, 2002, s.445). Konseyin almış olduğu kararlar tüm çok uluslu şirketler ve devletler açısından bağlayıcılık taşır. Güvenlik konseyinin kararlarına uymayan taraflar çeşitli yaptırımlara maruz kalır.

BM sisteminde, geleneksel olarak ekonomik yaptırımlar, ihracat veya ithalata getirilen kısıtlamalar, ticari antlaşmaların feshi ya da askıya alınması, ulaşımın kesintiye uğratılması, nakit hareketlerine getirilen yasaklar, uluslararası örgütlerin teknik yardım programlarının askıya alınması, yaptırımların uygulandığı devletin başka ülkelerdeki malvarlığının dondurulması veya bunlara el konması şeklinde gerçekleşir (Shrijver, 1994, s. 129).

BM, kapsamlı yaptırımlar rejimi ve belirli yaptırımlar rejimi olmak üzere iki tür ekonomik yaptırım uygulamaktadır. Kapsamlı ekonomik yaptırımlar, yaptırımların uygulanacağı devlete, tüm mal ve ürünlerin giriş çıkışının engellenmesi şeklinde olmaktadır. Güvenlik Konseyi, Güney Rodezya, Irak, Yugoslavya ve Haiti yaptırımlar rejiminde, kapsamlı ekonomik yaptırımlara başvurmuştur (Farrall, 2007, s. 107). Kapsamlı yaptırımlar hükümetler üzerinde belirli ölçüde etkili olsa da sivil halka çok büyük zararlar vermektedir. Bu nedenle Konsey, herkesi etkileyen kapsamlı önlemler yerine sorumlu kişilere, kuruluşlara ya da yalnızca belirli mal ve ürünlere yönelik yaptırım kararları almaya başlamıştır. Konsey, UNITA (National Union for the Total Independence of Angola), Afganistan/Taliban/El Kaide, Kongo, Liberya, Sudan, Hariri ve İran yaptırımlar rejiminde, yaptırım komitelerinin hazırladığı listelerde belirlenen kişi ya da kuruluşların malvarlıklarının dondurulmasına karar vermiştir (Farrall, 2007, s. 120). Konseyin kararlarında İran'a yönelik yaptırımlar her ne kadar belirli kişilere yönelik gibi gözükse de pratikte, sivil halk açısından kapsamı ve etkisi çok daha fazla olmuştur.

Birleşmiş Milletler, İran'a yönelik birçok kez farklı sektörlere ilişkin yaptırım kararları almış ve desteklemiştir. 2006'da Birleşmiş Milletler, uranyum zenginleştirme faaliyetleri yürüttüğü gerekçesiyle İran'a karşı yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren zaman içerisinde İngiltere, Kanada ve AB gibi aktörlerin de desteğiyle İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerinin yanı sıra bölgesel

istikrarsızlıkları çoğalttığı gerekçeleriyle yaptırımlar daha da ağırlaştırılarak devam ettirilmiştir. İran'ın bankacılık sistemi küresel finansal sistemden izole edilmiş, petrol ve doğalgaz ihracatına sınırlama getirilmiş ve bahsi geçen enerji sektörlerine yılda 20 milyon dolardan fazla yatırım yapması engellenmiştir (Katzman, 2018). Bu karar uluslararası şirketleri İran pazarından uzaklaştırmış ve yeni yatırım kararları rafa kalkmıştır.

Diğer bir önemli karar ise BM Güvenlik Konseyi'nin 2010'da aldığı 1929 sayılı karardır. Karar ağırlıklı olarak İran'ın silah, helikopter vb. savunma teçhizatı edinmesi ve nükleer silah elde etmesini sağlayacak herhangi bir faaliyette bulunmasını engellemeye yönelik maddeler içermekle birlikte, Tahran'ın enerji sektörü gelirleri ile nükleer faaliyetlerinin finanse edilmesi arasındaki bağlantı resmen kabul edilmiştir. Bu bağlamda BM, üyelerine İran'ın enerji sektörüyle iş birliği yapan şirketleri engelleme konusunda çağrıda bulunmuştur (Katzman, 2018). Birleşmiş Milletlerin çağrısı yaptırımların genişlemesini ve derinleşmesini beraberinde getirmiştir.

1.4. AMERİKA'NIN İRAN'A AMBARGO GEREKÇELERİ

İran'a yönelik yaptırımlarda başı ABD çekmiştir. İran ilk olarak 1979'da ABD tarafından uygulanan yaptırımlarla karşı karşıya kalmıştır. Tahran'daki ABD Büyükelçiliğine yönelik saldırı gerekçe gösterilerek İran'ın ABD'ye ihracat yapması yasaklanmış ve ABD sınırları içerisinde yaklaşık 12 milyar dolar değerindeki varlıkları bloke edilmiştir. Bu tarihten itibaren birçok defa Amerikan yaptırımlarına maruz kalan İran'da, petrol ve doğalgaz sektörüne yönelik ilk yaptırımlar ise 1996'da uygulanmaya başlamıştır. "Iran and Libya Sanctions Act" olarak kayıtlara geçen yaptırımlarla İran'ın terörist faaliyetlere ve kitle imha silahlarına finansman aktarımı sağladığı iddia edilerek petrol ve doğalgaz sektörlerinin geliştirilmesi engellenmeye çalışılmıştır (www.iranwatch.org, E.T.: 23 Mayıs 2019).

Uygulanan bu yaptırımlara gerekçe olarak da Tahran rejiminin halkına yönelik sergilediği insan hakları ihlalleri, terörist grupları ve terör eylemlerini desteklemesi, nükleer silahlanma faaliyetleri yürütmesi ve bölgesinde istikrarsızlığa neden olarak küresel güvenliği tehdit etmesi gerekçe gösterilmiştir (Telci, 2018). İran ise ABD'nin bu gerekçelerini her platformda reddetmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki ABD benzer gerekçelerle, Afganistan ve Irak'a askeri operasyon yapmış, ambargonun

ötesinde askeri seçenek kullanmasına rağmen uluslararası kamuoyunu kitle imha silahları konusunda ikna edememiştir. Buna ilişkin kayda değer bilgi ve belge sunamamıştır.

Yakın dönemde ABD başkanı olan Trump, İran'ı ABD düşmanı ve teröre destek veren ülke olarak itham etmiştir. Buna mukabil P5+1 ülkeleri arasında imzalanan, İran nükleer anlaşmasından, 2018'in Mayıs ayında tek taraflı olarak çekilmiştir. Çekilmenin hemen ardından İran'a yönelik yeni ve tek taraflı yaptırım paketlerini açıklamıştır. Buna göre 2018'in ağustos ayında otomotiv, finans, havacılık sektörlerine yönelik ilk yaptırım paketi açıklanmıştır. Bunu 2018'in Kasım ayında petrol sektörüne yönelik ikinci yaptırım paketi izlemiştir. Buna mukabil İran tarafı, yaptırımlardan dönülmezse kademeli olarak uranyum geliştirme faaliyetlerinin kaldığı yerden devam edeceğini açıklamıştır. AB ise İran'ın uranyum geliştirme faaliyetlerine yeniden dönmemesi için ABD ile diplomasi trafiğini artırmıştır.

1.5. AB VE TÜRKİYE'NİN İRAN'A AMBARGO UYGULANMASINA BAKIŞI

ABD'nin ambargo uygulamasına, İran'ın uluslararası sistemden daha da kopmasını istemeyenler, İran'la köklü ticarete sahip ülkeler, İran'la stratejik iş birliği olan ülkeler ve serbest piyasa ekonomisinin aktörü olan şirketler karşı çıkmaktadırlar. Ayrıca yaptırımlara karşı çıkanlar, İran'ın nükleer anlaşmaya sadık kaldığını savunanlar, ulusal güvenlikleri için anlaşmanın büyük önem arz ettiğine inananlar, ABD'nin tek taraflı olarak ilan ettiği ekonomik/ticari yaptırımlara maruz kalanlar ve İran ile derin ekonomik ilişkileri bulunan devletlerdir. AB'de Birlik düzeyinde karar alıcılar, özelde İngiltere, Fransa, Almanya, nükleer anlaşmaya taraf olan Çin ve Rusya ve sınırının hemen ötesinde yeni bir istikrarsızlığın daha ortaya çıkmasından endişe eden Türkiye, yaptırımlara karşı çıkan aktörlerdir (The New York Times, 6 Ağustos 2018).

AB ülkeleri arasında İran'dan en yüksek miktarda petrol ithal eden İtalya'nın ambargoya yönelik net bir tavrına rastlamamaktayız. Ambargo konusunda Avrupa Birliği içerisinde ihtilaflar var olmakla birlikte, Avrupa Birliği karar alıcılarının İran'la ilişkileri sürdürme çabası göze çarpmaktadır. Bu çaba bağlamında, 2018 yılında Avrupa merkezli firmalara yönelik, ambargodan dolayı oluşabilecek sıkıntıları, mümkün

olduğunca önleyebilmek için 1996 yılında gerçekleştirilen “Blocking Statute” süreci yeniden gözden geçirilmiştir. Buna göre AB şirketlerinin nükleer anlaşmaya sadık kalması durumunda İran ile iş yapmaya devam etmesi beklenmektedir. Ancak ABD ile derin finansal ilişkileri bulunan birçok Avrupalı şirket karara aykırı hareket ederek, İran’daki faaliyetlerini durdurma kararı almaktadır. Bahsi geçen şirketler arasında otomotiv, havacılık ve petrol endüstrilerinde ağırlıkları hissedilen Peugeot, Citroen, Renault, Total, Airbus gibi Fransız firmaları başı çekmektedir. Mercedes-Benz, Mazda Motors, Siemens, General Electric, Lukoil ve Boeing de ülkeden çekilme kararı alan şirketlerdendir (Forbes, 6 Haziran 2018). Avrupalı şirketlerin global şirketler olmaları ve ABD’nin ceza ve yaptırım listesine girme riskleri İran pazarından uzaklaşmalarına neden olmuştur.

Avrupa Birliği ambargoyu hafifletmek ve bu riskleri azaltmak için formül arayışları içindedir. “Blocking Statute” uygulamasıyla şirketlerin Tahran pazarından çekilmesinin önünü alamayan AB’nin de aralarında bulunduğu nükleer anlaşmaya taraf İngiltere, Çin, Fransa, Almanya ve Rusya, İran ile ticari-ekonomik ilişkilerine devam edebilmek adına yeni bir yöntem geliştirilmesi gerektiğinde karar kılmıştır. İran’ın ticari faaliyetlerinin zarar görmesi halinde nükleer anlaşmadan çekilmesinden endişe eden ülkeler bu şekilde Tahran ekonomisini olabildiğince güvende tutmayı hedeflemektedir (The Guardian, 26 Eylül 2018). Bu formül arayışında en önemli nokta ticaretin Dolar değil Euro üzerinden gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu şekilde yapılan SWIFT işlemleri üzerinden kontrol mekanizmasını oluşturan ABD’nin dış ticaret üzerindeki kontrolü geriletilecektir.

Kurulacak Özel Amaçlı Şirket (Special Purpose Vehicle, SPV) ile İran’dan yapılacak, başta petrol olmak üzere ithalat için yeni ödeme kanalları kurulması ve ülkeye yapılacak ödemelerin kolaylaştırılması planlanmaktadır. AB’nin bir süredir üzerinde çalıştığı yaptırımlarda araç olarak kullanılan Amerikan doları yerine kendi para birimi olan Euro üzerinden ticaret yapma planının SPV üzerinden hayata geçirilebileceği öngörülmektedir. Zira henüz tam bir netliğe kavuşturulmamakla birlikte kurulacak sistemin ABD dolarıyla işlem yapılan SWIFT sistemine takılmamak adına Euro’yla işlem yapılmasını sağlayacağı, böylece ABD tarafından denetlenmesinin mümkün olmayacağı belirtilmektedir (DW, 25 Eylül 2018). Yaptırımlardan etkilenmemek için AB ve İran yapılacak ticarete ürün takası metodunu tartışmaktadır.

Diğer taraftan AB içerisinde yaptırımlara ABD tarafından bakan ülkeler de mevcuttur. Bunlar içerisinde İsviçre ile eski demir perde ülkeleri Romanya ve Polonya öne çıkmaktadır. Yaptırımlara taraf olmada, İsrail ve ABD etkisindeki Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri gibi körfez ülkelerini de saymadan geçmemek gerekir (İnat vd, 2018).

İran ve Türkiye arasında ilişkiler çok boyutludur ve karmaşıktır. 1990'larda İran ve Türkiye'nin ikili ilişkileri problemlidir (Olson, 2000). İki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin, ABD ve BM'nin İran'a yaptırımlarını yoğunlaştırdığı dönemde gelişmiş olması dikkat çekicidir. Bu dönemde dış ticaret hacmi çok büyük oranda artmıştır. Yaptırımlara karşı çıkan aktörlerden Türkiye'nin ambargoya muhalefeti, sınır komşuluğu ve köklü ticari ilişkilere istinaden öne çıkmaktadır.

Türkiye gerek enerji ihtiyacını karşılaması gerekse köklü ekonomik ve siyasi ilişkilerinden dolayı ambargodan muaf tutulma arayışları içerisindedir. Türkiye'nin en baştan beri ambargoya karşı çıktığı bilinmektedir. Türkiye, Birleşmiş Milletlerdeki oylamada ambargo lehine oy kullanmamıştır. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler ve ABD'nin yaptırımlarına maruz kalmamak için asgari düzeyde de olsa bazı ticari süreçleri filtrelemektedir.

Türkiye'nin İran yaptırımlarına uymaması halinde karşılaşılabileceği olumsuzluklar da söz konusudur. ABD Başkanı Trump'ın "İran ile iş yapan ABD ile iş yapamaz" şeklindeki açıklamaları Türkiye-ABD arasındaki ticari ilişkilerin olumsuz etkilenebileceğinin sinyallerini vermektedir. "2017'de ABD'den 11,9 milyar dolara yakın ithalat gerçekleştiren Türkiye aynı yıl ABD'ye 8,7 milyar dolarlık ihracat yapmıştır. (www.aa.com.tr E.T.:25 Mayıs 2019). Yaptırımlara uyulmaması halinde Trump yönetiminin Türkiye'den gerçekleştirdiği ithalat miktarını düşürmesi olasıdır. Ancak iki ülke arasındaki ilişkilerde farklı belirleyicilerin bulunduğu da unutulmamalıdır. Ayrıca enerji özelinde Türkiye, ABD'den görece az miktarda petrol ürünleri ithalatı gerçekleştirirse de Avrupa'daki en büyük Amerikan LNG'si müşterisidir ve bu da Türkiye'yi daha önemli kılmaktadır.

Türkiye'nin ABD ile olan ikili ilişkilerini, İran yaptırımlarını ayrı tutarak sürdürmesi, 5 Kasım'da devreye giren İran'ın petrol sektörüne yönelik yaptırımlardan muaf tutulmasında etkili olmuştur. Trump yönetimi ve Iran Action Group ile yoğun bir

diplomasi trafiği yürüten Türkiye, gemiŖte olduğu gibi yaptırımlar süresince miktarı azaltarak İnan'dan petrol ithal etmeyi sürdürecektir. Ancak muafiyetin geçici bir süreliğine geçerli olacağı göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin petrol ithalatını sıfıra dŖrmeyi mi yoksa mümkün olan en az miktarda gerekleŖtirmeyi mi seçeceği konusu belirsizdir. Bu süreçte Türkiye'nin İnan'la süreçlerini devam ettirmek için Washington'la grŖmeyi sürdüreceği öngörülmektedir. Obama döneminde olduğu gibi Türkiye, enerji piyasasının ve dolayısıyla ekonomisinin istikrarını koruyabilmek adına İnan'dan yaptığı enerji ithalatına devam etmeyi seçebilir. Bağımsız dıŖ politika anlayıŖı çerçevesinde ülkelerle iliŖkilerini birbirinden farklı düzlemlerde yürütmeye alıŖan Türkiye'nin ABD ile iliŖkilerine aralarında öneme sahip olan noktalara vurgu yaparak devam etmeye alıŖması mevcut durumda her iki tarafın da lehine görünmektedir (zdemir, 2018). Son gelinen süreçte ambargo hususunda Türkiye'ye sağlanan muafiyetin kaldırılması Türkiye'yi zora sokmaktadır.

1.6. AMBARGO SONRASI İNAN EKONOMİSİ

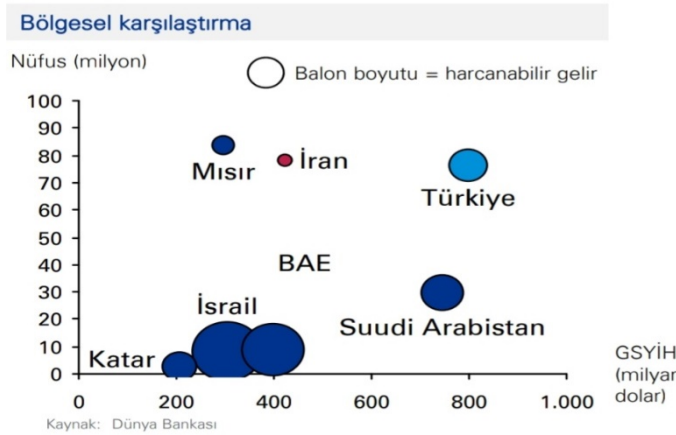
Ortadoğu'nun en eski petrol üreticisi konumunda olan İnan, farklı dönemlerde birçok kez yaptırımlara muhatap olmuŖtur. ABD'nin baŖı çektiği yaptırımlar, zamanla daha da ađırlaŖtırılmıŖtır. İlerleyen yaptırımlar İnan'ın en büyük gelir kaynağı konumundaki petrol sektörüne zarar vermeye baŖlamıŖtır. İnan'ın petrol ve doğalgaz sektöründen kazancı ekonomisinin birincil gelir kaynağıdır. Enerji sektörü İnan'daki kamu gelirlerinin yarısını, gayrisafi yurtiçi hasılasınınsa %20'sini oluŖturmaktadır (Katzman, 2018). Enerji sektörünün İnan ekonomisindeki yeri, enerji sektöründe oluŖabilecek risklere bağlı olarak, ekonomiyi derinden sarsmaktadır.

Ambargo uygulamaları İnan halkına çok fazla finansal yk getirdi. Bu uygulamalar yüksek ve tekrar eden enflasyonlara neden oldu (DEİK ve TİM, 2016). Yüksek enflasyonlar İnan parasını deđersizleŖtirdi ve halkın alım gücünü çok zayıflattı.

YaŖanan ekonomik krizlere yönelik gerekleŖtirilen reformlar sorunlara çözüm sunamadı. Ŗirketlerin sermaye ihtiyaçları hala cevap beklemektedir (DEİK ve TİM, 2016). İnan'da ekonomi büyük oranda devlet kurumları tarafından kontrol edilmektedir (DEİK ve TİM, 2016). Dolayısıyla daralan ülke ekonomisine çözüm oluŖturmak devlet politikalarıyla mümkün olabilir. İnan hkmetinin doğalgazda i talebi daraltıp ihracata yönelik süreçleri iŖletmesi gerekiyor (DEİK ve TİM, 2016).

İran’da finansal sistem uyarı çanları çalmaktadır. Daralmış şirket ve banka verileriyle finans alanında tekrar yapılandırma durumunun nasıl ilerleyeceği muamma gözükmemektedir (DEİK ve TİM, 2016). “İran ekonomisi büyük ölçüde petrole bağımlı bir ekonomidir. Dünyadaki ekonomik ve politik dalgalanmalar sonucunda yaşanan hızlı iniş ve çıkışlardan İran iç piyasasının hemen etkileniyor oluşu İran ekonomisini kırılgan hale getirmektedir. 1979-1981, 1986-1989 ve 1993-1999 yıllarında dünyada yaşanan petrol fiyatlarındaki hızlı düşüş İran ekonomisinde durgunluğa ve gerilemeye sebep olurken, 1982-1985, 1990-1992 ve 2000-2005 yılları arasında yükselen petrol fiyatlarından İran büyük kazanç sağlamıştır. Ancak kısa vadede bu kadar ani dalgalanmalar sağlam ve kalıcı bir ekonomik alt yapı olmadığı için kâra dönüştürülememiş ve hatta iç pazardaki tüketim dengesizliği zaman zaman enflasyonun artmasına da neden olmuştur” (Amuzegar, 2012). İran, ekonomisindeki sert dalgalanmalar belirsizliği artırmaktadır. Petrol fiyatlarının ani iniş çıkışları, mali istikrarın sağlanmasına darbe vurmaktadır.

Tablo1: İran’ın bölge ülkeleriyle harcanabilir gelir mukayesesi

Kaynak: Dünya Bankası

Dünya bankasının paylaştığı verilere göre İran halkının harcanabilir geliri bölge ülkelerine göre geridedir. Bu kadar zengin petrol ve doğalgaz rezervi bulunan İran’ın bu durumunun birincil sebebi ambargo ile açıklanabilir. Ayrıca bu durumun oluşmasında, petrol ve doğalgaz rezervlerinin doğru işletilememesi, gelirlerinin doğru kullanılamaması ve yolsuzlukların payı önemlidir.

1.6.1. Enflasyonlar

İran’da gelişen yüksek enflasyon oranlarının anlaşılması, göçü anlamak açısından önemli bir veridir. İran’da son dönemde belirli periyotlarla sürekli tekrar eden enflasyonlar meydana gelmektedir.

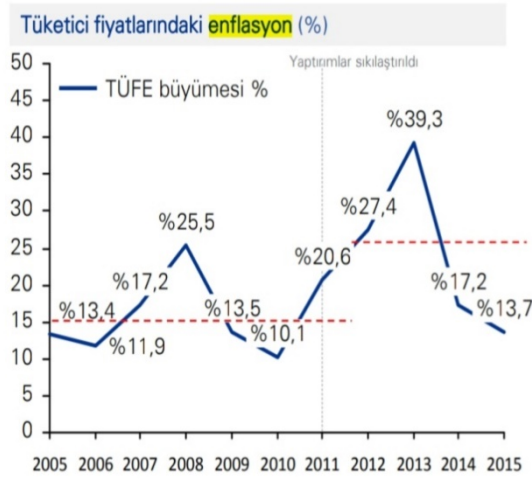
Tablo2: İran’daki ekonomik göstergeler

Ekonomik göstergeler (2014)	
Nüfus	78 milyon
GSYİH (Nominal)	425 milyar dolar
Kişi başına GSYİH	5.440 dolar
Gerçek GSYİH büyümesi	%4,3
Enflasyon oranı	%17,2
İşsizlik oranı	%12,8
Cari işlemler dengesi	GSYİH'nin %3,7
Kamu borcu	GSYİH'nin %10,3

Kaynak: Dünya Bankası

Kaynak: Dünya bankası

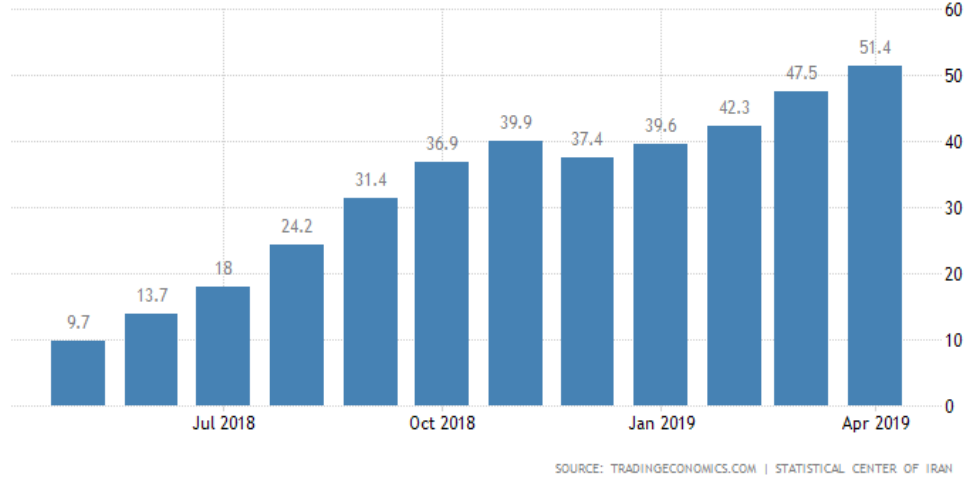
Tablo3: İran’da gelişen TÜFE oranları

Kaynak: Dünya Bankası

Kaynak: Dünya bankası

Tablo4: İran'da güncel enflasyon oranları

Kaynak: <https://tr.tradingeconomics.com/iran/inflation-cpi> (E.T:29 Mayıs 2019)

Yukarıdaki grafiklerden de anlaşılacağı üzere sürekli tekrar eden ve artan enflasyon ekonomiyi esir almış durumdadır. İran halkı yüksek enflasyonların etkisiyle büyük oranda fakirleşmiş ve alım gücü zayıflamıştır. Yaşanan bu süreç İran halkının göç motivasyonunu artırmıştır.

1.6.2. İran Bankacılık Sisteminde Oluşturduğu Etkiler

ABD Maliye Bakanlığı, İranlı bankaları yaptırım listesine dahil etmiştir. ABD başta İran Merkez Bankası olmak üzere bankaları başlıca hedef aldığı kurumlar arasına koymuştur. ABD bu uygulama ile İranlı finans kuruluşlarının, yabancı finans kuruluşları yaptığı işlemleri sonlandırmayı hedeflemektedir.

ABD, İran'a yönelik tekrar başlattığı ambargonun listesini yayınladı. Hazine Bakanlığının sitesinde yayımlanan listede, 50'si İranlı bankalar olmak üzere 70 finans kuruluşu yer aldı. Yaptırım uygulanacak bankalar arasında İran İhracat Kalkınma Bankası, Bank Melli, Arian Bank, Future Bank, Ghavamin Bank, Bank Sepah, Endüstri ve Maden Bankası, Post Bank, Bank Tejarat, Ayendah Bank, Europaisch-Iranische Handelsbank AG ve Day Bank öne çıktı. ABD Hazinesi, bu bankaların yurt içi ve yurt dışı iştiraklerini de yaptırım kapsamına aldı (www.yenisafak.com, E.T:15 Mayıs 2019). Yurtdışı finansal operasyonları sınırlanan bankalar yurtiçi finans işlemlerine yoğunlaştılar.

Fakat yurtiçi bankacılık ve finans işlemleri de ambargo süreçlerinden payına düşeni almış bulunmaktadır. Ambargoya bağlı yaptırımlar yükselen ve yenilenen enflasyonları tetiklemiş ve halkın ekonomik durumunu sarsmıştır. Ambargo uygulamaları İran halkına çok fazla finansal yük getirmiş bulunmaktadır. Ambargoyla birlikte banka ve şirketlerin durumu iyice zorlaşmıştır. Zorlaşan bu ortamda finans yapılandırılmalarının yeniden nasıl yapılabileceği konusu düşündürücüdür.

1.6.3. Ambargonun İran Enerji Sektöründe Yarattığı Etkiler

İran enerji sektörü bağlamında, doğalgaz ve petrol gelirleri önemli bir yere sahiptir. İran ekonomisinin enerji kaynaklarından gelen gelir üzerine inşa edilmiş olması önemini artırmaktadır.

İran'daki petrol üretimi ve satışı, yaptırımların dozunun artıp azalmasıyla birlikte, inip çıkan bir seyre sahiptir. 2012 yılında günlük petrol üretimi 2,1 milyon varil iken, 2013 yılı itibariyle günlük 1,2 milyon varile düşmüştür. Nükleer anlaşmanın imzalanmış olduğu 2015 yılında günlük ortalama 1 milyon varil petrol üretirken, anlaşma sonrası kaldırılan yaptırımlar sonucu 2017 yılında günlük ortalama 2,1 milyon varil petrol ihraç etmiştir (Özdemir, 2018) Yaptırımların şiddetlenmesiyle, 2019 yılının mayıs ayında bu rakam 400.000 varile kadar düşmüştür (www.independentturkish.com, E.T:08.07.2019). Yaptırımların dozunun artması İran'ın petrol ve doğalgaz ihracatını büyük oranda düşürmektedir.

Yaptırımlardan etkilenmemek için uluslararası enerji şirketleri İran'a yatırım yapmaktan uzaktadırlar. Eskiden beri süre gelen yaptırımlardan en fazla etkilenen sektörlerin başında petrol sektörü gelmektedir. Son dönemde bu etki daha hissedilir olmuş, ABD'nin Kasım 2018'de açıkladığı yaptırımlar kapsamında, İran'dan petrol ithalatına yasak getirilmiştir. Getirilen yasaklarla birlikte İran'ın petrol ihracı büyük ölçekte düşmüştür.

İran yaptırımlara maruz kalmaktan çekinen ithalatçıları kaybetmemek adına ABD yaptırımlarını bertaraf etmek için farklı yollar aramaktadır. İran ithalatçılarına kendi tankerleri ile petrol teslimatı yapma seçeneği sunmuştur. Bu bağlamda Çinli Sinopec petrol şirketi ithalatını güvenceye alabilmek için İran Ulusal Petrol Şirketi'yle anlaşma imzalamıştır. Petrolün nakliyesinin İran'a ait tankerlerle yapılması kararlaştırılmıştır (www.oilprice.com, E.T: 08.07.2019).

İran'ın kendi tankerleri ile petrolü teslim etme yöntemi Hindistan'a da esin kaynağı olmuştur. Yaptırımlardan etkilenmemek için İran'la çalışmak istemeyen Hindistanlı taşımacılık firmalarının yerine İran'ın tankerleriyle petrolün taşınması konusu görüşülmektedir (Reuters, 2018). Kullanılan bu yöntem İran'dan petrol ithalatı yapan diğer ülkelere de seçenek oluşturmaktadır.

İran'ın kendi tankerleri ile petrol sevkiyatını gören ABD Ulusal İran Tanker Şirketinin de yaptırımlar kapsamına alınmasını gündemine almıştır. ABD'nin amacı İran'ın petrol ihracatını en düşük seviyeye, mümkünse sıfıra indirmektir. ABD, petrol gelirlerini düşürmek için İran Merkez Bankasıyla işlem yapan diğer finans kuruluşları içinde yaptırım uygulamakta olup İran Merkez Bankasıyla yapılan işlemleri bitirmeyi amaçlamaktadır (White House, 2018). ABD'nin İran Merkez Bankasını hedef almasındaki bir başka sebep de petrol satışlarında ödeme kanallarını tıkmaktır.

1.6.3.1. İran'ın Enerji Sektöründeki Önemi

İran, Ortadoğu'nun en eski petrol üreticisi olup ülkedeki petrol sektörü küresel petrol endüstrisinin kendisi kadar eskidir (www.statista.com, E.T:27 Mayıs 2019). İran; Venezuela, Suudi Arabistan ve Kanada'ya mukabil dördüncü en fazla ispatlanmış petrol rezervlerine sahip ülkesidir (EIA, 2017). İran'ın kurucuları arasında yer aldığı OPEC dünya ham petrol üretiminin yaklaşık yüzde 40'ını gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda örgüt tarafından ihraç edilen petrol, uluslararası petrol ticaretinin yaklaşık yüzde 60'ına denk gelmektedir (www.eia.gov, E.T: 20 Mayıs 2019). Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of the Petroleum Exporting Countries, OPEC) üyeleri arasında Suudi Arabistan ve Irak'tan sonra üçüncü büyük petrol üreticisi olan İran, Dünya'nın en büyük petrol üreticileri arasında ise altıncı sıradadır (EIA, 2017). İran'ın en fazla ihracat yaptığı ülkeler incelendiğinde ilk dört sırada Asya-Pasifik ülkelerinin yer aldığı görülmektedir. Bu ülkelerden küresel petrol talebinin tek başına yüzde 14'ünden fazlasını oluşturan Çin ilk sırada yer almaktadır. Çin'i sırasıyla yükselen ekonomilerden biri olan ve dünya petrol talebinin yaklaşık yüzde 5'ine karşılık gelen Hindistan takip etmektedir (Aljazeera, 25 Eylül 2018). Ülke aynı zamanda Rusya'dan sonra dünyanın ikinci en geniş doğalgaz rezervlerine sahiptir (EIA, Proved Reserves of Natural Gas-2017). Bu rezervuara rağmen doğalgaz alanında petrol sektörü gibi büyük gelişme gösterilememiştir.

1.6.3.2. İran Enerjisinin Türkiye İçin Önemi

Türkiye'nin enerji tüketimi içerisinde ilk sırada bulunan petrol ve doğalgaza sınırlı ölçüde sahip olup, çok büyük oranda dışa bağımlıdır. Tüketilen petrolün %93'ü, doğalgazın ise %99'u ithal edilmektedir (Furuncu ve Özdemir, 2018).

İran, Türkiye'nin en fazla doğalgaz ithal ettiği ikinci ülke konumundadır. Türkiye, 2001 yılının Aralık ayından bugüne İran'dan yıllık 10 milyar metreküp civarı doğalgaz satın almaktadır. 25 yıl süreli alım garantisi şartı olan "al ya da öde" sözleşmesinden dolayı Türkiye farklı sebeplerden ötürü İran doğalgazını ithal etmese dahi ödeme yapma yükümlülüğü vardır. Bununla birlikte Türkiye'nin gerekli altyapıyı kurmasının kısa vadede mümkün gözükmemesi sebebiyle, İran'dan ithal edilen yıllık 10 milyar metreküp gazın başka bir tedarikçiden sağlanması mümkün gözükmemektedir. Çünkü LNG şeklinde ithal edilen miktar boru hattı vasıtasıyla ithal edilen gaz miktarına göre azdır (Özdemir, 2018).

Bu bağlamda komşusu ve dünyanın önemli rezervlerine sahip olan İran ile iyi ilişkiler geliştirmesi önem arz etmektedir. Tahran'ın en fazla petrol ihraç ettiği beşinci ülke Türkiye'dir (www.bloomberg.com, E.T.: 25 Mayıs 2019). Tüm bu veriler, İran enerjisinin Türkiye için stratejik önemini ortaya koyuyor.

Enerjide dışa bağımlı olan Türkiye İran'daki enerji kaynaklarının kendisi için öneminin farkındadır ve bu yönde politika yürütmektedir. 2012 yılında, İran'dan petrol ithal etmek için, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 7 ülke, ABD ile ithalat miktarını kısmak şartıyla anlaşmıştır. Böylelikle bu ülkeler İran'dan petrol ithal etmeye devam etmişlerdir (Aljazeera, 2012).

1.7. İRAN-TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Türkiye-İran arasındaki ticari hacim değişkenlik gösteren bir ivmeye sahiptir. 2000 yılında İran ve Türkiye arasındaki ticaret hacmi, 1 milyar dolar düzeyindeyken; bu rakam 2008 yılında, 10 milyar dolar; 2012 yılında ise 22 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. 2012 yılından itibaren, ticaret hacmi azalma eğilimine girmiş; 2015 ve 2016 yıllarında 10 milyar doların altında kalmış ve 2017 yılında yaklaşık 11 milyar dolar düzeyinde olmuştur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019). Bu rakamlar iki ülkenin dış ticarete etkileşiminin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. İran ve Türkiye arasındaki ticarete önemli gelişmeler olduğu görülmektedir. Örneğin, 2002 yılında Türkiye'de iş yapan

İranlı şirketlerin sayısı yalnızca üç yüz on dokuz olduğu halde, bu rakam 2010 yılına gelindiğinde bin dört yüz yetmişe yükselmiştir (Habibi, 2012, s.5). Fakat başta ambargonun etkisiyle ticaretin daraldığı dönemler de olmaktadır. İran'ın çektiği doğrudan yabancı yatırımların yıllık ortalama 3 milyar dolar olduğu, 2011 öncesinde, Türkiye'nin İran'a doğrudan yatırımları en fazla yüz yirmi sekiz milyon dolar ile 2008 yılında olmuş, 2008'den sonra bu rakamlar düşüş eğilimine girmiş ve 2012 yılında Türkiye'den İran'a 2 milyon dolar değerinde yatırım gerçekleşmiştir (DEİK ve TİM, 2016, s.58).

Ambargodan kaynaklanan yaptırımlara istinaden ABD'nin Türkiye üzerinde oluşturduğu baskının, İran-Türkiye ticaretine olumsuz yansımalarının olduğunu da görmeliyiz. Örneğin T.C. Dışişleri Bakanlığı, ABD'nin, ambargo kapsamındaki İranlı banka Bank Mellat'ın şubelerinin kapatılmasını istediğini bildirerek, bankayla iş yapan Türk iş adamlarını uyardı. Milliyet gazetesinde yer alan habere göre, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği de (TOBB), Bank Mellat ile iş yapan Türklerin de dolaylı olarak yaptırımlara dahil olabileceğini bildirdi. Dışişleri yazısı, TOBB'a iletildi. TOBB, bünyesindeki iş örgütlerine, "BM Güvenlik Konseyi'nin İran'a yönelik yaptırım kararları ülkemiz bakımından hukuki bağlayıcı nitelikte. Buna mukabil, ABD ve AB'nin tek taraflı yaptırım karar ve uygulamalarının Türkiye açısından hukuki bağlayıcılığı bulunmamakta. Ancak ABD yaptırımlarını sınır aşar nitelikte uyguladığı cihetle, yaptırım altına alınacak kişi ve kuruluşlarla iş akdine girecek firma ve kuruluşlarımızın da dolaylı olarak yaptırımdan etkilenme olasılığı söz konusudur" uyarısını yaptı (www.yenisafak.com, E.T:15 Mayıs 2019).

ABD dönemsel olarak Türk şirketlerini de yaptırım listelerine alabilmektedir. ABD Maliye Bakanlığı'nın hedef aldığı kurumlar arasında bankalar ve başka mali kurumlar da yer alıyor. ABD Maliye Bakanlığı'nın internet sitesinde yer alan açıklamada yaptırım listesinde Türkiye'den Eminönü Kapalı Çarşı'da bulunan Atlas Döviz ve Ansar Döviz şirketiyle bağlantılı İran vatandaşı Ali Shams Mulavi ve yine Ansar Döviz şirketiyle bağlantılı Türk vatandaşı Süleyman Sakan bulunuyor. ABD Maliye Bakanı Steve Mnuchin "İran, Türkiye ve BAE'de bulunan geniş bir paravan şirket ağı ve kişileri, İran rejiminin gizli şekilde bir milyar doları aşkın para transfer etmek için kullandığı tezgahı bozmak için hedef alıyoruz" ifadelerini kullandı (www.amerikaninsesi.com, E.T: 20 Mayıs 2019).

2. GÖÇ KAVRAMI VE İRANLILARIN TÜRKİYE'YE GÖÇÜ

Göç kavramının ve modellerinin anlaşılması araştırmamız için önemlidir. Böylelikle İranlı göçmenlerin hedef ülke olarak Türkiye'yi seçmelerindeki teorik altyapı anlaşılmalı olacaktır.

2.1. GÖÇ KAVRAMI

Göçün en belirgin özelliği olarak “hayat yerini / yaşanılan yeri değiştirme” gelmektedir (Tekeli, 1997, s.9). Göç, bireylerin veya grupların sembolik, coğrafi veya siyasi sınırların ötesine, yeni yaşam alanlarına ve topluluklara doğru olan hareketlerinin ifadesidir (Marshall, 1999, s.685).

Göç, nüfusun birey, aile, grup ya da topluluklar biçiminde yaşadığı yeri, doğal afetler, ekonomik, toplumsal, siyasal, demografik nedenlerle yer değiştirmesi olarak tanımlanır. Göçün sınır aşarak, bir ülkeden başka bir ülkeye doğru gerçekleşmesi durumu ise uluslararası göç olarak adlandırılmaktadır (Sayın, 2019, s.9). Bu tanımlamaya ek olarak göç; kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli, yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004, s.13). Göç daha çok önceleri bireyle başlarken daha sonraları, akrabalar, arkadaşlar ve toplumla gelişmiş olan bağlarla geniş kitlelere yayılmaktadır. Zincirin ilk halkası bireydir.

Göç etmeyen insan topluluğu ve insan kitlesinin olmadığı ifade edilmektedir (Ortaylı, 2005, s.19). Bir başka deyişle göç insanın varoluş serüveniyle başlamıştır.

Göç; algıdaki değişim ile başlayan, mekânda yer değiştirme ile devam eden ve varılan yere uyumla tamamlanan bir süreçler bütünü olarak değerlendirilmektedir (Çakır, 2011, s.129). Göç anlık bir sosyal hareket olmayıp basamakları olan bir süreçtir. İnsan yaşadığı yer ile zaman içerisinde özel bağlar kurar. Bu yönüyle göçe karar vermek ve yaşadığı yerden ayrılmak zor yapılan bir eylemdir.

İnsanın yaşadığı mekanla kurmuş olduğu bağından, daha cazip faktörler veya daha zorlayıcı faktörler oluşursa, göç olgusu oluşmaya başlar.

2.2. GÖÇ KURAMLARI

Göç, günümüzde ekonomik refah amaçlı ve bütün dünyaya yayılmış bir olgu olarak evrensel bir sorun haline gelmiştir (Sayın, 2019, s.9). Evrensel sorun haline gelen göç olgusunu birçok yaklaşım açıklamaya çalışmıştır.

Sanayi devrimi, göç olgusunun açıklanması açısından kritik dönüm noktasıdır. Sanayileşme, teknolojik gelişmeler, iletişim kanallarının çeşitlenmesiyle birlikte gelişen yeni etkileşim metotları, kentleşme olgusu gibi faktörler, mevcut kuramlarla göçün açıklanmasını yetersiz kılmış ve araştırmacıları yeni kuramlar geliştirmeye yöneltmiştir.

Bugün genel kabul gören bir göç kuramı bulunmamaktadır. Çeşitli bilimsel disiplinler, göç olgusunu açıklayıcı varsayımlar ileri sürmüşlerdir. Her disiplin kendi alanından göç olgusuna yaklaşmakta, açıklamaya çalışmaktadır. Bütün bu yaklaşımlar göç olgusunun tamamını açıklamaya yetersiz kalmaktadır. Göç olgusunun açıklanmasında, bireysel boyuttan, toplumsal sistemlere kadar birbirini etkileyen genel sistemler, bir bütün halinde değerlendirilmeli, disiplinler arası bir yöntem benimsenmelidir (Sayın, 2019, s.13). Göçün çok yönlü bir eylem olması, göçü açıklamada çeşitli kuramların birlikte değerlendirilmesi gerekliliğini zorunlu kılmaktadır.

Göç, çok boyutlu bir olgu olması dolayısıyla, sosyologlardan antropologlara, idarecilerden planlamacılara, coğrafyacılardan tarihçilere ve ekonomistlere kadar pek çok bilim çevresinin ilgi alanına girmektedir (Mutluer, 2003, s.9). Uluslararası göç hareketlerinin anlaşılmasında farklı göç disiplinlerinin yaklaşımına ihtiyaç olduğu gibi, farklı bilim dallarının katkısı da önemlidir.

Göçle ilgili çok sayıda kuram “itme-çekme” etmenlerine dayanmıştır. İtici etmenler, ülkeden çıkışı, çekici etmenler ise ülkeye girişi motive eden değişkenlerdir. İtiş-çekiş modelleri, karmaşık ve çok yönlü bir süreci çok basit açıkladıkları için eleştirilmiş, yetersiz görülmüşlerdir. Araştırmacılar artık göç ağları, makro-mikro düzeylerdeki süreçler arasındaki etkileşimlerle üretilen sistemler üzerine yoğunlaşmışlardır. Mikro düzeydeki etmenler, göçmenlerin bizzat sahip oldukları fırsat yapılarını, makro düzeydeki etmenler ise bölgesel ve sistemsel fırsat yapılarını kapsamaktadır (Sayın, 2019, s.14).

Son yüzyılda gelişen yeni şartlarla birlikte göç olgusu daha karmaşık hal almıştır. Modern kimlikli uluslararası göç olgusunu anlamak için göç kuramlarını incelemek faydalı olacaktır.

-Ravenstein'in Göç Kanunları:

Ravenstein'in İngiltere'deki nüfus sayımı sonuçları üzerinden geliştirdiği ve sonradan yazılan göç kuramlarına ve modellerine öncülük eden kanunlardır. Çünkü Ravenstein'nın 1885'te yayınlanan bu çalışması, bilinen, göçle ilgili ilk çalışma olma niteliğini taşımaktadır (Yalçın, 2004, 22).

Ravenstein yedi kural olarak bilinen kanunları ileri sürmüştür.

Kanunlar kısaca şunlardır.

1. Göçmenlerin büyük çoğunluğu kısa mesafeli yerlere göç ederler. Kısa mesafeli göçler gidilen yerde göç dalgası yaratan bir etkiye sahiptir. Ortaya çıkan göç dalgaları daha fazla insanı içine alabilecek olan büyük ticaret ve sanayi alanlarına doğru yönelme eğilimindedir.

2. Sanayileşme ve ticaretin gelişmesiyle birlikte kentin çevresindeki yakın yerlerden kişiler hızla kente gelir. Kentin çevresel alanındaki kırsal bölgede meydana gelen seyrelme, uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmaktadır. Uzak bölgelerden gelen göçmenlerin kendi yaşadıkları yerde yarattıkları seyrelmede, o bölgelere daha yakın yerlerden gelenlerle doldurulacaktır. Her bir basamak kente yaklaştıkça ve kentin avantajları diğer göçmenler tarafından algılandıkça, göç tüm ülkeye yayılacak ve ülkenin her yerinde hissedilecektir.

3. Göç olgusunda yayılma ve emme süreci birbirini destekler konumdadır ve bu süreçler birbiriyle el ele yürümektedirler. Yayılma ve emme sürecini benzer kılan temel nokta, ulaşılmak istenilen amaçtır. Yani yayılma ve emme süreçlerinde bir amaç birlikteliği vardır. Ravenstein'a göre göç, kendi başına amaç olamaz, bireyler sadece göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler. Göçmenler için amaç, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay almaktır. Kentin getirisinden pay alma isteği ya da daha iyi yaşama arzusu, yayılma sürecini desteklemektedir. Yeni ve hızlı bir şekilde gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü, göçle karşılanmakta ve böylece gelen göç, kentsel sanayi merkezlerince emilmektedir. Ravenstein'ın ortaya

koymuş olduğu bu işleyişte görüldüğü gibi, her iki süreç göçle ihtiyaçlarını karşılamakta ve amaç bakımından birliktelik içerisinde hareket etmektedirler.

4. Ravenstein göçün zamanla zincirleme olarak geliştiğini ve göç alan yerleşim yerlerinin aynı zamanda göç de verdiğini belirtmiştir. Böylece her bir göç dalgası, tetikleyici etki göstererek, bir diğer göç dalgası yaratmaktadır. Çok net bir şekilde görülmektedir ki, Ravenstein için göç, bir bölümüyle zincirleme ve bir kez başladığında ardı ardına devam eden bir süreçtir.

5. Ravenstein ilk dört kanunda basamaklı ve zincirleme bir göçten bahsetmektedir. Fakat Ravenstein'in beşinci kanunu doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız; ilk dört kanununda anlattığından başka bir tür göçü anlatmaktadır. Uzun mesafeli göçlerde, göç eden kişiler büyük ticaret, endüstri merkezlerine yönelmekte ve basamaksız şekilde, doğrudan bu kentlere yerleşmeyi tercih etmektedirler.

6. Ravenstein'a göre kentte yerleşik olarak yaşayanlar, kırsal kesimde yerleşik olarak yaşayanlardan daha az göç etme eğilimindedirler. Kente yönelen göçler, kentte yaşayan yerleşikleri çok fazla yerinden oynatmamaktadır. Oysaki kırsal kesimden kırsal kesime yapılan göç, kırsalda yaşayan yerleşikleri yerinden oynatma, göç dalgaları ve basamaklı bir göç yaratma eğilimindedir.

7. Bu kanuna göre kadınlar, erkeklere oranla daha fazla göç etme eğilimindedirler (Yalçın, 2004, 25).

Ravenstein'in göç kanunları, dönemi açısından önemli olmakla birlikte, günümüzde daha karmaşık olan göç olgusunun açıklanmasında yetersiz kalmaktadır. Fakat Ravenstein'in ileri sürdüğü göç kanunlarının sonradan yapılan göç çalışmalarına katkısı değerlidir. Sonradan gelen göç teorilerine ve modellerine zemin oluşturmuştur.

-İtme Çekme Kuramı:

Kuramın içeriği 1966 yılında Everett Lee tarafından ortaya konmuştur. Daha sonraki yıllarda kuram farklı kişiler tarafından geliştirilmiştir.

Lee "Bir göç teorisi" adlı yazısında Ravenstein'e atıfta bulunmakta ve şu görüşü ileri sürmektedir. Lee, Ravenstein'dan sonra yetmiş beş yıl geçtiğini, o günden bugüne binlerce göç çalışmasının yapıldığını ve pek çoğunun da Ravenstein'a atıfta bulunduğunu belirtmiş; geçen bu süreçte yapılan göç çalışmalarının çoğunun da

göçmenlerin demografik yapısına ait genel bir eğilim ortaya koymaktan öteye gitmediğini ifade etmiştir (Todaro, 1980, 16). Kuramda göçmenden daha çok göçe odaklanılmış fakat göçmen göz ardı edilmemiştir.

Lee göçe ait itici ve çekici faktörleri saptamış, analizine temel oluşturacak dört temel faktör belirlemiştir.

Bunlar,

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
3. İşleyişe karışan engeller,
4. Bireysel faktörler (Yalçın, 2004, 30).

Belirlenen bu dört faktör kuramın işleyişini belirlemektedir.

İtme ve çekme kuramında, gidilen yer ve yaşam yerinde, bireysel ve bireye göre değişen itici ve çekici faktörler söz konusudur. Örneğin hastası olan bir aile için gideceği yerdeki sağlık imkanları önemliyken, hastası olmayan bir aile için önemsiz olabilir.

Sosyal alanda itmeye ve çekmeye sebep olan etkenler oldukça fazladır. Kurama göre yaşanan yerdeki ve göç edilen yerdeki itme çekme faktörleri ayrı ayrı ve bir bütün olarak değerlendirilir.

-Kesişen Fırsatlar Kuramı

Kesişen fırsatlar kuramından ilk olarak Stouffer 1940 yılında bahsetmiştir. Stouffer; Ravenstein'den sonra, sayısız çalışma, hareketlilik ve mesafe arasındaki yakın ilişkiyi göstermiş olsa da, itme-çekme kuramlarının mesafe faktörü konusunda yetersiz kaldıklarından hareketle kendi kuramını geliştirmiştir (Stouffer, 1940, s.845). Kesişen fırsatlar kuramına göre belli bir mesafeye göç eden insanların çokluğu, gidecekleri yerdeki fırsatların çokluğuyla doğru orantılıdır. Kesişen fırsatlar kuramı daha çok gelişmiş sanayi bölgelerine, metropollere ekonomik sebeplerle yapılan göçleri izah etmede kullanılır.

-Petersen'in Beş Göç Modeli:

Petersen, itme çekme faktörleri üzerinde durmuş ve bunun üzerinden beş tiplere geliştirmiştir:

- İlkel göçler: Bu göçler doğal afetlerden kaynaklanan, mecbur kalınan ve itmenin etkisiyle oluşan göçlerdir. İlkel göç daha çok insanoğlunun doğal zorluklarla baş edebilme konusundaki yetersizliği sonucundaki hareketliliği ile ilişkilendirilir. Ekolojik baskı rol oynar. Temel bir belirleyen vardır.

- Zoraki ve yönlendirilen göçler: İlkel göçte rol oynayan faktör ekolojik baskı iken zoraki göçte devlet ya da benzeri sosyal kurumlardır. Bu iki tiplere, temel belirleyeni olan göçlerdir. Zoraki göç ve yönlendirilen göç arasındaki fark karar verebilirlik durumu ile ilgilidir. Yönlendirilen göçte göçmenin karar verebilme iradesi vardır. Zoraki göçte karar verip vermeme seçeneği yoktur.

- Serbest göç: Serbest göçte temel belirleyen yoktur. Göçmen kendi göç kararını kendisi vermekte ve buna göre harekete geçmektedir. Serbest göç olgusunu uygulayan ilk gruplar entelektüeller ve maceracılarıdır. Örneğin Antalya'ya yerleşen Avrupalı göçmenler serbest göç tiplemesine örnek verilebilir.

- Kitlesele göç: Öncü serbest göçmenler, göç ettikleri yerin farklı hayat tarzını benimsemiş ve bu kazanımlarını diğer takipçilerine aktarmışlardır. Bir diğer ifadeyle, teknolojik gelişme ve öncü göçmenlerin kurdukları göçmen ağları, yeni göçmenleri göçe cesaretlendirmiş ve kitlesele göçü yaratmıştır (Petersen, 1958, s. 259–263). 1950'lerden sonra Almanya'ya doğru gerçekleşen Türkiyeli işçi göçü bu göç tipolojisine örnek verilebilir.

-İlişkiler Ağı Kuramı:

Göç araştırmalarında yeni yaklaşımlardan olan Ağ Kuramı, göçün nedenleriyle değil, göç sürekliliği ve kendini yeniden üretmesiyle ilgilenmektedir. Ağlar, göçmenlerin geride, kaynak ülkede bıraktıkları aileleri, arkadaşları, hemşehrileri ile sürdürdükleri ilişkileri tarif etmektedir. Bilgi alış-verişi, finansal yardım, iş bulma ve barınacak yer ayarlama benzeri konularda yapılan yardımlarla işlevi görmekte, sürekli kendini yenileyerek gelişmektedir (Sayın, 2019, s.60). Teoriye göre ilişkiler ağı göç edilen bölgedeki eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayanlar arasında ortak

bağların oluşturduğu bağlantılardır (Unat, 2002, s.18). İlişkiler ağı kuramının temelini; göçmenlerin göç ettikleri ülkede kurdukları, aynı zamanda göç alan ülke ile göç veren ülke arasında da kurdukları sosyal ağların varlığı ve bu ağların, süregiden karşılıklı göçler üzerine olan etkisi oluşturmaktadır. (Çağlayan, 2006, s.86). İlişkiler ağı teorisi göçün başlangıç faktörlerinden çok, göçün zamansal ve mekânsal sürekliliğini oluşturan faktörlere yoğunlaşır.

Göç edilen ülkedeki göçmen ağlarının varlığı sayesinde ekonomik yükler, yardımlaşma mekanizmaları ve bürokratik olayların hızlandırılmasıyla azalmaktadır. Yine aynı yardımlaşma mekanizmaları ve yeni gelen kişilerin yalnızlık hissinden kurtulmalarıyla sosyal maliyette de bir düşüş yaşanmaktadır (Çağlayan, 2006, s.86) Ekonomik maliyetteki düşüş ise ücret ve istihdam şartlarındaki farklılıklara rağmen göçün devam etmesini açıklamaktadır.

-Merkez Çevre ve Dengeli Büyüme Kuramı

Bağımlılık okulu düşünürleri tarafından geliştirilen merkez çevre göç kuramı, ekonomik temelli işgücü göçlerinin, çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru aktığını belirtmektedir (Zolberg, 1983, s.9). Kuramın az gelişmiş ülkeleri, gelişmiş ülkelere tek yönlü bağımlı görmesi, bu kuramın eleştirilere açık olan boyutunu oluşturmaktadır. Zira hammadde ve ucuz iş gücü bakımından gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere olan bağımlılığı da yadsınamaz boyuttadır (Massey vd., 1993, s.445). Bağımlılık okulu düşünürleri göçün yönünün çevre ülkelerden (az gelişmiş ülkeler), merkez ülkelere (gelişmiş ülkelere) doğru olduğunu ifade etmişlerdir. Gelişmiş merkez ülkelerden çoğu kere kast edilen kapitalist batı ülkeleridir.

Makroekonomi kuramlarından sayılan, ikili yapı üzerine oturtulan Dengeli Büyüme Modeli, hem göç veren yerin hem de göç alan yerin fayda sağlayacağı görüşünü belirtir. Kırsal bölgelerde tarımsal işlerde çalışanlar, modern tarım teknolojilerinin kullanılması, ekilebilir alanların gelişen nüfusa bölünmesi, tarım sanayisinin gelişmesi gibi faktörlerin etkisiyle işsiz kalmakta ve sanayi kentlerine yönelmektedirler. Modele göre göç alan yer, kentlere göç eden göçmenlerle birlikte işgücü ithal etmiş olacak, göç veren yer ise geriye bilgi, teknoloji, kaynak aktarımı alacaktır. Kentte vasıf kazanan göçmenin geriye göçünde vasıflı iş gücü aktarımı da olacaktır.

-Göç Sistemleri Kuramı:

Göç sistemleri kuramı uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli olarak geliştirilmiş bir kuramsal çerçevedir. Bu kurama göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluştururlar. Bu ilişki ve ilişkiler bütünü yakın iki ülke arasında gerçekleşebileceği gibi, birbirleriyle aralarında hayli mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilir. Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki göç ve göçmen ilişkisi, yakın bir coğrafya üzerinde; Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi de uzak iki coğrafya arasında gerçekleşen, göç sistemleri ilişkisine iyi birer örnek olabilirler (Çağlayan, 2006, s.82). Kuramda iki ya da daha fazla ülke arasında, göç olgusundan önce, ilişki olduğu ifade edilir. Bu ilişki önceden, ekonomik, politik, kültürel ya da farklı bir ilişki olmalıdır ki göçmen değişimi konu olabilsin.

2.3. TÜRKİYE’NİN GÖÇMEN POLİTİKASI

Türkiye’nin göç bakımından tarihi sürecine bakıldığında hem göç verdiği hem de göç aldığı görülmektedir. Bu göç alıp verme durumu son dönemde yoğun göç alan ülke durumuna kaymıştır. Ayrıca denilebilir ki Türkiye sadece göç alan veya göç veren ülke değil, önemli lokasyonlar arası konumda yer alan bir “göç geçiş ülkesi” durumundadır (Ünal, 2014, s.68).

Özellikle Osmanlı tebaasından olan birçok kitle yaşadıkları coğrafyada sorunlar yaşayınca Türkiye’ye göç etmişlerdir. Cumhuriyetin kuruluş döneminde, yaygın olan ulus-devlet anlayışının hakim olmasının, ilk dönem göç politikalarında kendisini gösterdiği söylenebilir. Milli kimlik oluşturmayı hedefleyen bu politika Türklük ve Müslümanlık eksenli gelişmiştir. Birinci Dünya Savaşı döneminde yaklaşık olarak 16 milyon kişinin 3 milyonu gayrimüslim olarak ifade edilmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra bu rakam büyük ölçüde azalmıştır (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2009). Gayrimüslim sayısındaki düşüşte başı 1915 yılında gerçekleştirilen Ermeni göçü ve 1923 yılında Lozan Anlaşması kapsamında yapılan Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi çekmektedir. Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan anlaşma sonucu Yunanistan’da yaşayan yaklaşık 400 bin Müslüman ile Türkiye’de yaşayan 2 milyon 200 bin Rum’un karşılıklı olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştır (Demirhan ve Aslan, 2015, s.37). Bu göçler, dünyada, Birinci Dünya Savaşı dönemi ve

hemen sonrasında gerçekleşen yaygın klasik zorunlu göç olgusu kapsamında değerlendirilmelidir.

Cumhuriyet tarihinde göçle ilgili çıkarılan ilk kanun 2510 numaralı iskan kanunudur. Soydaşlık eksenli göç politikasının ürünü olan bu kanuna göre “dış göçle” Türkiye’ye gelme ve buraya yerleşme hakkına sadece “Türk soyundan ve Türk kültüründen olanlar” sahiptir. Bu maddenin etkileri Türkiye’nin mülteci ve hatta daha genel olarak yabancı politikasında etkilerini hala sürdürmektedir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2009).

Türkiye’nin Nato’ya girmesiyle birlikte göç politikasında güvenlik boyutu öne çıkmıştır. Türkiye göç politikası bağlamında 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Anlaşması’ndaki kriter ve coğrafi alan belirlemelerine göre sözleşmeyi imzalamıştır (Sağiroğlu, 2015, s.25). Türkiye’nin koymuş olduğu coğrafi çekince ile sadece Avrupa ülkelerinden gelen göçmenler, kabul edilecek mülteci olarak tanımlanmıştır. Avrupa dışından gelen göçmenlere ise geçici sığınma statüsü içerisinde yer verilmiştir (Canyurt, 2015, s.130). Bu dönemdeki göç hareketleri daha durağan olmuştur. Bunda coğrafi çekince şartının etkisi vardır. 1951’de kabul edilen sözleşme ile uluslararası koruma talep edemeyenlerin yaşadığı sorunlar nedeniyle Bakanlar Kurulu tarafından 1968’de yürürlüğe konulan 1967 protokolü kabul edilmiş, protokolün 7’nci maddesinde yer alan “1951 yılından önce meydana gelmiş” şartı kaldırılmıştır (Güner, 2007, s.85). Sözleşmenin 33’ncü maddesinde mültecilerin iadesi ve geri gönderilmesine karşı koruma getirilmiştir. Buna göre hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir (BMMYK, 2008, s.6).

1934 yılında çıkarılan 2510 sayılı İskân Kanunu, soydaşlarla ilgili olarak sınırlı düzenlemeler yapması nedeniyle yetersiz görülmüş ve bunun sonucu olarak 2006 yılında değişikliğe uğramıştır. İskân Kanunu dışında kalan düzenlemeler 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017, s.23).

Türkiye’de göçmen alım politikalarında soydaşlık kriteri ağırlığını korumakla birlikte, gelişen yeni durumlara binaen yeni göç politikaları da kendisine alan

açmaktadır. Başta Suriye olmak üzere sınır ülkelerde gelişen savaş durumları Türkiye'ye zorunlu göçü beraberinde getirmiştir. Savaş sebebiyle Irak ve Suriye'den gelen ve büyük ölçüde soydaşlık kriteri taşımayan göçmenlere sınırlar açılmıştır. Ayrıca çalışma hayatında emek yoğun işlerde çalışacak genç çalışan ihtiyacının ortaya çıkması göçmen politikasında değişimlere yol açmıştır.

2000 yılından sonra geliştirilen göçmen politikalarında AB'nin etkisi önemlidir. AB'ne katılım sürecinin sonucu olarak Türkiye'deki mülteci konularının müzakerelere uygun hale getirilmesi hızlanmış ve 2003 yılında Katılım Ortaklığı Belgesi kabul edilmiştir. Bu belgeye göre 1951 Cenevre Sözleşmesine getirilen coğrafi çekincenin kaldırılması da dahil olmak üzere, iltica alanında AB müktesebatı ile uyumlaştırmaya başlanması; iltica başvurularının incelemeye alınması ve değerlendirilmesi sisteminin güçlendirilmesi; sığınmacılar ve mülteciler için barınma imkanı ve sosyal destek sağlanması şartları kabul edilmiştir (Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2003, s.21). Ayrıca 2003 yılında önerilen AB ile Geri kabul Anlaşması 2013 yılında taraflarca imzalanmış ve 2014 yılında yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin göçmen politikasını ve bu yönde kurumsal teşkilatlanmasını, Suriye krizi öncesi ve sonrası olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Suriye krizi patlak verince göç kanunlarının ve teşkilatlanmasının ihtiyacı karşılayamadığı görülmüş ve hızlıca tedbirler alınmıştır. 2011 yılında Suriye'de patlak veren büyük çatışmalardan sonra milyonlarca Suriyeli göçmen büyük kitleler halinde Türkiye'ye sığınmıştır. Bu denli büyük göç dalgalarına, kapsamlı politika ve mevzuat açısından hazır olmayan Türkiye, hızla aksiyon olarak 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu çıkarmıştır. İçişleri Bakanlığına bağlı görev yapacak olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve illerde İl Göç İdaresi Müdürlükleri olarak teşkilatlanmıştır. 6458 sayılı kanunla birlikte göçmenlerin girişleri, kalışları, çıkışları, koruma statüleri ve diğer tüm süreçleri, usul ve esaslarla belirlenmiştir. İl Göç İdaresi Müdürlükleri, göç sürecinin yerinden yönetimi, kontrolü ve hızlandırılması açısından çok önemli fonksiyon üstlenmektedir.

Türkiye'nin başta Suriye olmak üzere doğusundan almış olduğu büyük göç dalgaları, kendi sınırları içerisinde birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Başta göçmenlerin temel insani ihtiyaçlarının karşılanması olmak üzere uyum, güvenlik gibi

alanlar tartışılmaya başlanmıştır. Türkiye batısındaki ülkelere, doğudan gelen büyük gç dalgalarını tek başına absorbe edemeyeceğini, destek verilmezse sınırları açacağını bildirmiştir. Türkiye, sınırların açılmasını, AB'nin göçmen politikasına karşı bir seçenek olarak masada tutmaktadır. Bu politikanın sonucu olarak AB Türkiye'ye göçmen krizini yönetebilmesi için 6 milyar Euro destek sözü vermiş ve büyük bir kısmını gerçekleştirmiştir.

Türkiye'nin son dönemde geliştirdiği gç politikaları arasında, ekonomik yaklaşımların önem kazandığı görülmektedir. Tersine beyin göçünü teşvik, yabancı yatırımcıların teşviki gibi konular dikkat çekmektedir.

2.4. İRAN'DAN TÜRKİYE'YE G

İran'dan Türkiye'ye eski tarihlerden beri farklı sosyal olaylarla gler gerçekleşmiştir. Hatta kimi alışmalar İran'dan Türkiye'ye gn 13. yüzyıla kadar dayandığını söyler (Pahlavan, 2004). Bir araştırmada yer alan bilgiye göre sadece eğitim ve çalışmak amacıyla İranlılar 100 yıldan fazla bir süredir g etmektedirler (Naghdi, 2010). İranlıların g yn devrim sonrası ağırlıklı olarak batı ülkeleri iken son dönemde Türkiye'ye gleri de belirgin olarak artmıştır. Hiç şüphesiz bu artışta 11 Eylül olayları ve ambargo önemli bir etkendir.

İran'da 1979 yılında gerçekleşen İslam Devrimi ve 1980-1988 yılları arasında gerçekleşen İran-Irak savaşıyla birlikte büyük kitleler göç etmiştir. Bu g dalgalarında Türkiye birçok İranlı göçmen için transit ülke olarak işlev grmştir.

Öte yandan 11 Eylül 2001 olayları ABD tarihine damgasını sert bir şekilde vurmuş ve sonrasında Müslümanlara karşı gelişen negatif tutum İranlıların ve diğer Müslümanların uluslararası nüfus hareketliliğini ciddi biçimde etkilemiştir (Bakalian, 2009). Ambargo ve 11 Eylül 2001 olayları ile iyice hareket alanı kısıtlanan İran halkında g açısından hedef ülke olarak Türkiye n plana çıkmıştır. İnsan Hakları İzleme rgt'nün 2012'de yayımlanan raporu, İranlılar tarafından en fazla sığınma başvurusunun Türkiye'ye yapıldığı, İranlı sığınmacı sayısının 2009 ile 2011 yılları arasında %72 oranında arttığını göstermektedir (Human Rights Watch Report, 2012, s.3). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 2017'de açıkladığı verilerde ise Türkiye'de 32 bin İranlı sığınmacı ve mültecinin yaşadığı görülmektedir

(UNHCR, 2017). Ayrıca Türkiye'ye Afganistan ve Pakistan'dan gelen göçmenlerinde İran coğrafyasını kullandıkları görülmektedir.

Genel göç varsayımlarının aksine, yurtdışına göç eden İranlıların sadece belli bir sınıftan değil, farklı birçok toplumsal sınıftan olduğu dikkat çekmektedir (Naghdi, 2010). Türkiye'ye göçen İranlıların diğer doğu ülkelerinden gelen göçmen profilleri ile belirgin farkları olduğu göze çarpmaktadır. İranlı göçmenler ağırlıklı olarak emek yoğun işlerde çalışmamakta ve belli bir sermayeyle Türkiye'ye göç etmektedirler. Türkiye'de iş kurmakta ya da vasıflı işlerde çalışmaktadırlar. Türkiye'yi tercih etmelerinde sosyal hayatın çekiciliği, özgürlük ve çocuklarının eğitim hayatları da önemli rol oynamaktadır.

2.5. GÖÇÜN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Göçün Türkiye toplumunda sosyolojik ve ekonomik birçok etkisinin varlığı gözlemlenmektedir. Ekonomik olarak değerlendirildiğinde İranlılar gayrimenkul satın almakta, şirket kurmakta, sermaye girdisi sağlamak ve dış ticarete katkıda bulunmaktadırlar. Sosyolojik olarak Türk-İran evlilikleri artmakta ve akrabalık ilişkileri gelişmektedir. Kendileri ve çocukları eğitim almakta ve toplumsal uyum süreçlerine katılmaktadırlar.

2.5.1. Göçün Ekonomik Girdileri

İranlı göçmenler ağırlıklı olarak vasıflı göçmen statüsünde olup göç ettikleri ülkelerde vasıflı işlerde çalışmaktadırlar. Bu da yetişmiş insan kaynağı bağlamında, iş gücüne katkı sunmaktadır. İranlı düzenli göçmenler, göç sonrası yerleştikleri ülkelerde edindikleri konumlarla varış noktası olan ülkelerde oldukça başarılı toplumsal mevkilere gelmektedirler ve İranlıların diğer göçmen grupları arasındaki farklı konumları birçok araştırmacı tarafından da vurgulanmaktadır (Bafekr, 1999).

Yabancı işgücünün göç alan ülkenin gelişmesine yaptığı katkıları inceleyenler, bu katkıların göç alan ülke lehine olduğunu belirterek, bu katkıları aşağıdaki şekilde gruplandırmıştır:

- a) İşgücü açıklarının yol açtığı üretim darboğazlarını önler.
- b) İhraç mallarının fiyatlarını düşürüp, rekabet olanaklarını artırır.
- c) Sermaye birikimini hızlandırır.

d) Ekonomik durgunluk dönemlerinde yabancı işgücü stokunu tutmayarak, onları ülkelere geri gönderip üretkenliği yine üst düzeyde tutar.

e) Yerli işçilerin artan ücret baskılarını ve bunların sonucu olan maliyet artışlarını önler, anti-enflasyonist ve istikrar sağlayıcı bir işlev görür. Firmaların tasarrufta bulunmalarını, sermaye birikimi ve dış rekabet olanaklarının artmasını sağlar (Güven, 1977, s.19).

Göç alan ülkede talep arttığı için ihraç mallarının fiyatı düşer. Üretime yönelik işgücünden kaynaklanan zorlukların aşılması kolaylaşır. İranlı göçmenler yoğunlukla gittikleri ülkelerde yeni düzen kurabilmek için var olan sermayelerini de birlikte götürürler. Yanlarında götürmüş oldukları sermaye gittikleri ülkenin sermayesini artırır. Ayrıca içeride artan işgücü maliyetleri, göçmen işgücü potansiyeliyle birlikte frenlenir.

Yapılan bazı uygulamalı çalışmalardan elde edilen bulgular genel olarak uluslararası göçün, ülkelerin birbiriyle yaptığı ithalat ve ihracata olumlu katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Şöyle ki; hem tercih etkisi hem de ağ etkisi kanalıyla, göçmenlerin uluslararası ticaretteki işlem maliyetlerini azalttığı ve ana ülkeleriyle buldukları ülke arasındaki ikili ticareti arttırdığı gözlemlenmektedir. İlgili çalışma sonucuna göre Türkiye'den diğer ülkelere giden göçmen sayısındaki artışın, Türkiye'nin ilgili ülkelere yaptığı tüketim malı ihracatı üzerinde anlamlı ve pozitif bir etki yarattığı tespit edilmiştir (Buzdağlı ve Kızıltan, 2011, s.73). Bu bağlamda Türkiye'ye gelen İranlıların vasıflı işlerde çalıştıkları ya da şirket kurdukları da bilindiğinden Türkiye'nin dış ticaretine anlamlı katkı sağladıkları söylenebilir.

Dış göçlerin göç alan ülkeler açısından yarattığı etki ve beklentiler çeşitlidir. Bunlar:

a) İşgücü açığını kapatmak (insan gücü ihtiyacını karşılamak): İşgücü alan ülkelerin temel amacı işgücü ihtiyaçlarını karşılayıp, ekonomilerini atıl kapasiteden kurtarmaktır. Normalde işgücü alan ülkeler gelişmiş ülkeler olmalarına ve "sermaye yoğun teknoloji" kullanmalarına rağmen, nüfus artış hızının düşüklüğü yine de gerekli işgücünün teminini engellemektedir.

b) Ucuz işgücü temini: Göç alan ülkeler göç yoluyla ülkelerindeki işgücü maliyetini düşürmekte ve ucuz işgücü temin etmektedir. Göçmen işçilerle ülkedeki işgücü arzı artırılarak, genel ücret düzeyi kontrol altına alınmaktadır. Bazı işverenler,

özellikle yasal olmayan yollardan gelenlere yerli işgücüne ödenenden daha az ücret ödemekte, yabancı işçilere yapılan sosyal harcamaların düşüklüğü nedeniyle ucuz işgücüne sahip olmaktadır. Yetişme çağına kadar hiçbir sosyal harcamasına katılmadığı yabancı işçiyi alan ülke, işçiyi ülkede kaldığı müddetçe sosyal harcamada bulunmakta ve bu da hiçbir zaman yerli işgücüne yapılan harcamaya ulaşmamaktadır. Çalışma çağı öncesi ve sonrası için harcama yapmaktan kurtulmaktadırlar.

c) Ağır, tehlikeli ve düşük statülü işlerde çalıştırma: Gelişmiş ülkelerde yerli işçiler ağır, tehlikeli veya insan onuruyla bağdaşmayan işlerde çalışmayı tercih etmemekte, çalışırsa da ücret dengesini bozacak şekilde çok yüksek ücretle çalışmaktadırlar. Böyle bir talep istihdam alanlarının çokluğu nedeniyle mümkün olabilmektedir. Yabancı işçiler bu tip işlerde istihdam edilerek problem çözülmeye çalışılmaktadır. Bu tip işlerde nispeten ücretlerin yüksek olması ve tercih edilmemesi de yabancı işçilerin bu alanlarda yoğunlaşmasını sağlamaktadır.

d) Emek yoğun teknolojiyle çalışan işletmeleri korumak: Sanayileşmiş ülkelerdeki tüm işletmeler "sermaye yoğun teknoloji" kullanmazlar; "emek yoğun teknoloji" kullanan işletmeler yerli işçiler tarafından tercih edilmemekte, kuruluş yeri itibari ile tercih dışında kalan bu işletmeler, yabancı işçileri tercih etmektedir. Yasal direnme hakkı ve sendikal haklardan mahrum oluş da bu tür işletmeler için tercih nedeni olmaktadır. Ayrıca bu tür niteliksiz işlerde işçiler işin geliştirilmesini talep etmemekte, işçi devri yüksek olan bu işletmelerde vasıfsız işgücünü rahatlıkla yenileyebilmektedir (Gezgin, 1994, s.87-91). Yabancı işçilerin ağır işlerde çalıştırılmaları, ucuza çalıştırılmaları ve işgücü açığını kapatmaları bilinen bir gerçektir.

İranlıların Türkiye’de konut edindikleri ve döviz girdisi sağladıkları resmi verilere de yansımıştır. Antalya’da yabancıların taşınmaz edinimlerinin sayısının son on yılda 35.000 rakamına ulaştığı ve toplam değerinin ise 3,5 milyar ABD Doları seviyesinde olduğu ileri sürülmektedir (AKTOB, 2014, s.12-13). Daha da önemlisi dış turizm etkinliklerinde tercih edilen ikinci konutların kullanılma süreleri 5-6 ay gibi oldukça uzun bir süreye ulaşmaktadır (Baltacı, 2011, s.65; Emekli, 2014, s.38). Bu minvalde özellikle turistik bölgelerde 1990’lardan itibaren ikinci konut ediniminde bir ivme meydana gelmiştir (Yirik ve Baltacı, 2016, s.139-140).

TÜİK verilerine göre yabancılara yapılan konut satışlarında da benzer bir görünüm söz konusudur. 2013 yılında 12.181 adet konut yabancılara satılmışken, 2014 yılındaki yabancılara satılan konut sayısı 18.959 adet, 2015 yılında 22.830 adet, 2016 yılında ise bu rakam 18.189 olmuştur. Yabancı uyruklu kişilere satılan konutlarda yüksek artış ivmesi söz konusudur (www.tuik.gov.tr, E.T: 28 Mayıs 2019). 2018 verilerine göre 3 bin 652 konut yatırımıyla İranlılar, bütün ülkeler sıralamasında ikinci sırayı almıştır (www.aa.com.tr, E.T: 20 Mayıs 2019).

2.5.2. Göçün Olumsuz Yansımaları

Yabancı yerleşik kişilerin yerleştikleri bölgelere ekonomik katkılarının olduğuna yönelik araştırmacıların genel bir uzlaşısı içinde olduğu görülmektedir (Fagan ve Longino, 1993; Sastry, 1992; Day ve Barlett, 2000; Balkır ve Kırkulak, 2014; Südaş ve Mutluer, 2008; Südaş, 2015; Yirik ve Baltacı, 2016; Emekli, 2014). Öte yandan olumsuz etkilerinin olduğuna ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Ekonomik yönden güçlü yabancı yerleşikler nedeniyle başta konut ve işyeri fiyatları olmak üzere genel bir hayat pahalılığının olacağı, yerel halk ile yabancılar arasında bu nedenle bir sosyal huzursuzluk oluşacağı ileri sürülmektedir (Huete vd., 2008; Çavuş ve Çolakoğlu., 2008; Öztürk vd., 2007; Efendi vd., 2009). Ayrıca kıyı şeridinde yoğunlaşan konut talebi nedeniyle ortaya çıkan arsa ihtiyacını karşılamak amacıyla tarım arazilerinin imara açılması, çarpık kentleşme gibi negatif dışsallıklara da dikkat çekilmektedir (Baltacı, 2011). Yabancıların konut taleplerinin ülkenin döviz girdisine katkı sunacağı ve sermayeyi artıracığı açıktır. Fakat bu durumun konut ve arsa fiyatlarını yükselteceği, yükselen fiyatlardan hareketle yerli halkın fiyat artışlarından rahatsız olacağı da söylenebilir.

Alınan göçle birlikte uyum, güvenlik, fiyat artışları gibi olumsuz yansımalarının olması da potansiyeldir. Fakat İranlı göçmenlerin yüksek oranda eğitimli olmaları, vasıflı olmaları ve ağırlıklı olarak sermayelerinin olması, yaşanabilecek sorunları minimize etmektedir.

2.6. İRANLILARIN TÜRKİYE'Yİ SEÇMELERİNİN BAŞLICA MOTİVASYON KAYNAKLARI

İran'da yaşayan halk ağır yaptırımlar içinde yokluğa mahkûm edilmekte ve göçme mecbur kalmaktadırlar. Halkın refah seviyesindeki gerileme halkı yeni hayat

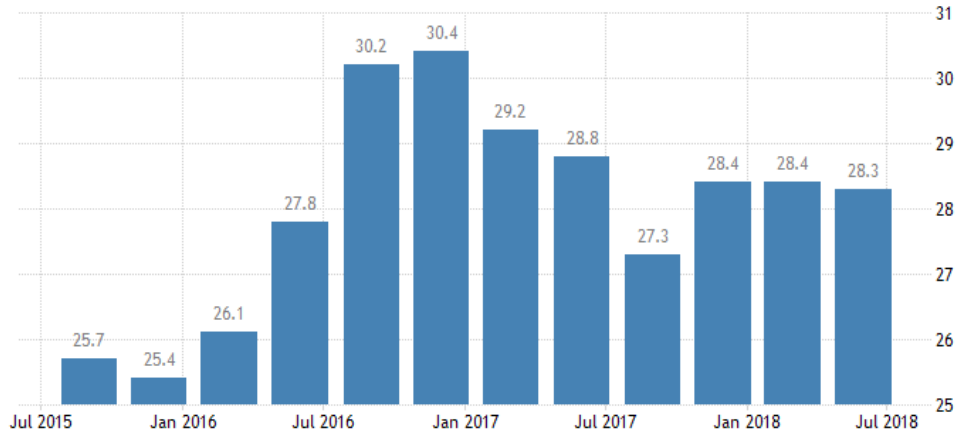
kurabilecekleri alternatif ülke arayışına sevk etmektedir. Ayrıca iş olanaklarının olması, eğitim imkanlarının çokluğu, sosyal hayatın cazibesi diğer etkenlerdir.

Siyasal koşullar da göçün önemli nedenlerinden biridir. Nitekim daha özgür bir yaşam arayışı göçe yol açmaktadır (Fichter, 1994, s.156). Türkiye'nin seküler yaşam tarzına elverişli olması ve sosyal hayattaki sınırlamaların minimum düzeyde olması İranlılara cazip gelmektedir.

Modern göçün nedenleri arasında işsizlik, fakirlik, iktisadi gelişmemişlik gibi "itici" ekonomik nedenler yanında ağır ve sağlıksız koşullarda çalışmayı yabancılara bırakan hızlı iktisadi gelişme, nüfusun sabitleşmesi ve işçi sınıfının düzenli dikey mobilitesi gibi "çekici" ekonomik faktörler yer almaktadır (Göksu, 2000, s.27).

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere yüksek genç işsizlik oranları gençleri yeni iş olanaklarının olduğu ülkelere itmektir. Kariyer anlamında kendi ülkelerinde hayal kuramayan bireyler başka arayışlara girmektedirler.

Tablo5: İran'da genç işsizlik oranları

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | STATISTICAL CENTER OF IRAN

Kaynak: <https://tr.tradingeconomics.com/iran/youth-unemployment-rate> (E.T:29 Mayıs 2019)

Göçmenlerin bulunduğu koşullar itibariyle ucuz işgücü imkanı sunmaları, insan kaynağı noktasında talebi artırmakta ve göçü hareketlendirmektedir. İran'ın içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve buna bağlı işsizlik oranlarının yüksekliği göçü beslemektedir. Özellikle emek yoğun sektörler, düşük ücretler karşılığında, işverenin insafına kalmış koşullarda çalışacak insan kaynağını mobilize eden göçmen

kaçakçılığını teşvik eder. İnşaat, sağlıksız koşullarda tekstil işçiliği, kapıcılık, bahçıvanlık, temizlik işleri, ev hizmetçiliği, çocuk ve yaşlı bakıcılığı gibi enformel sektördeki işler, yasadışı göçmene kayıt dışı istihdam alanları yaratır. Göçmenin yasadışılığı, işverene düşük ücret karşılığında kötü koşullarda çalışacak emeği sunmanın ötesinde, iş koşullarını iyileştirmeyi zorunlu kılan maliyetlerden de kurtulma olanağı vermektedir. Bozulan siyasal ve toplumsal düzenin baskıcı yöntemlerle korunmaya çalışılması da gerilimi artırmakta ve gelişen kısırdöngü göçü teşvik etmektedir (Sayın, 2017, s.142).

Küreselleşme, yerküredeki ekonomik, sosyal ve siyasal dengeleri değiştirmiş, ülkeleri birbirine giderek daha bağımlı hale getirmiştir. İşgücü piyasaları, uluslararası ticarete serbestlik, teknolojik gelişmeler, liberal politikalar ve gittikçe artan nitelikli işgücü ihtiyacı gibi faktörlerin etkisi altında şekillenmiştir (Aydınoglu, 2006, s.8). Türkiye'deki teknolojik alt yapı, serbest piyasa ekonomisi ve liberal koşullar İranlı göçmenlere umut ışığı olmuştur.

İran'da enerji kaynaklarından elde edilen gelir halka gerektiği kadar inmemekte ve halk farklı geçim arayışları içine girmektedir. Abrahamian bu durumu "ekonominin damlama stratejisi" benzetmesini kullanarak açıklamaktadır. Petrolden elde edilen gelirin bir huni yardımıyla aktarıldığı benzetmede, huninin geniş kısmı devletten fabrika kurmak için destek alan sanayicileri, bununla birlikte huninin dar olan alt kısmı ise aynı gelirden kar payı alacağı vaat edilen köylüleri ve işçileri temsil etmektedir. Bu gelirden huni yardımıyla damlayarak pay almaya çalışan en son kesim ise halk olmuştur (Abrahamian, 2008, s.140). Ekonomiden yeterli pay alamayan, buna bağlı olarak geçinemeyen halk beklendiği üzere göçü düşünmeye başlayacaktır.

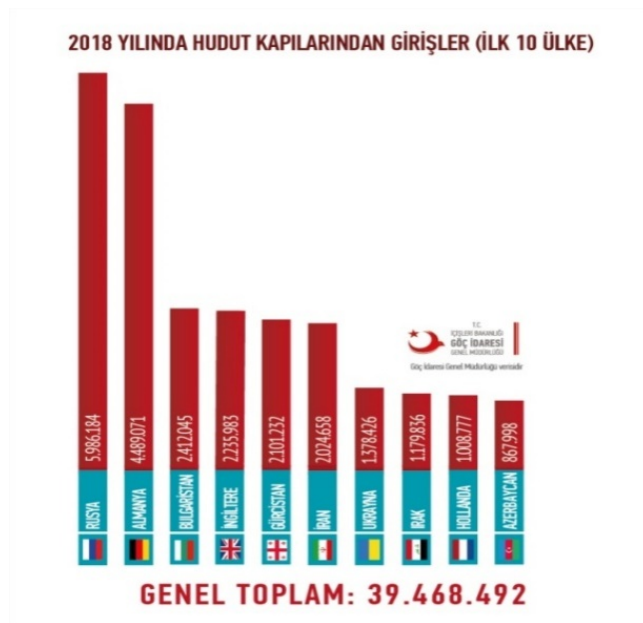
Ayrıca göçmenler için buldukları ülkede vatandaşlık almanın özel bir sermaye biçimi oluşturduğunu iddia eden, yani vatandaşlık sermayesine (Citizenship Capital) sahip olduğunda büyük bir avantaj yaratacağını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Bauder, 2008). İranlı göçmenlerin hatırı sayılır kısmı süreç içerisinde Türkiye vatandaşlığı kazanabilme dürtüsüyle göç etmektedirler. Nitekim bunun için kanuni şart olan 250.000 dolar değerinde gayrimenkul almaktadırlar. Alım güçleri buna yetmiyorsa 5 yıl kesintisiz çalışma veya akrabalık bağı oluşmuşsa bunun üzerinden vatandaşlık almaktadırlar.

Türkiye coğrafi koşulları ve İran'a yakınlığıyla İranlı göçmenlerin tercih sebebi olmaktadır. İran'da hava kirliliği çok yüksektir. Türkiye temiz havasıyla İranlılar için başka bir tercih sebebidir.

2.7. İRAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇÜN GÜNCEL SAYISAL VERİLERİ

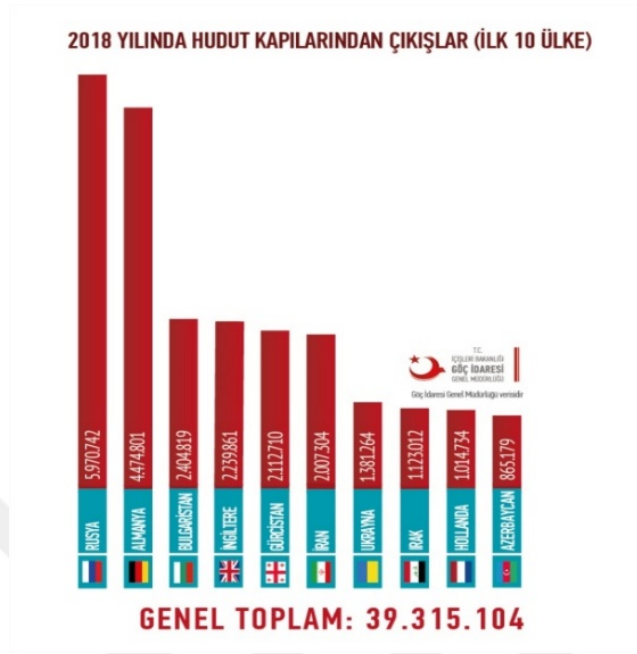
Aşağıdaki tablolarda da görüleceği üzere Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi kurumunun verilerine göre 2018 yılında hudut kapılarından Türkiye'ye giren İranlıların sayısı 2.024,658, çıkış yapanların sayısı ise 2.007,34 olmuştur. Bunların kahir ekseriyeti turistik amaçla veya kısa süreli giriş-çıkışlardır. 2018 yılında ikamet izni alarak Türkiye'de bulunanların sayısı 44.313 olmuştur. 2018 yılında uluslararası koruma başvurusu yapan İranlıların sayısı 5.036 olarak gerçekleşmiştir. İran'dan gelen düzenli ve düzensiz göçmenlerin sayısı her geçen yıl artış göstermektedir. İran bu rakamlarla Türkiye'nin göç aldığı ilk 5 ülke içerisine girmektedir. Ayrıca İranlı göçmenlerin haricinde İran üzerinden Türkiye'ye gelen önemli oranda Afganistanlı göçmen olduğunun da bilinmesinde fayda vardır.

Tablo6: Hudut kapılarından İranlı girişleri

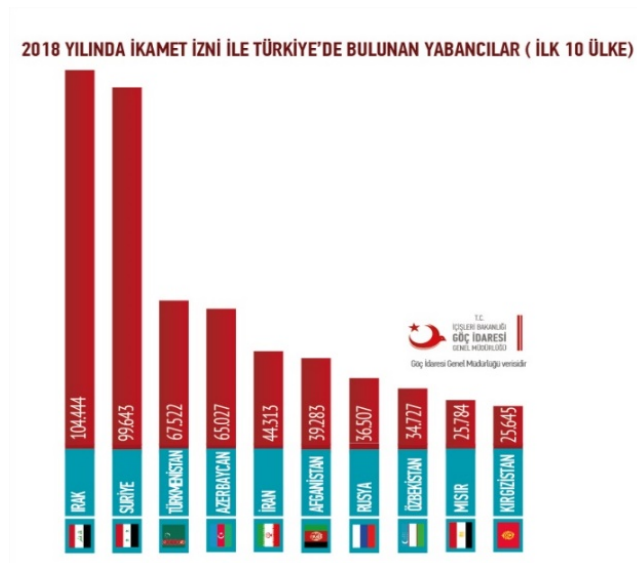
Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi

Tablo7: Hudut kapularından İranlı çıkışları

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi

Tablo8: 2018 ikamet izni rakamları

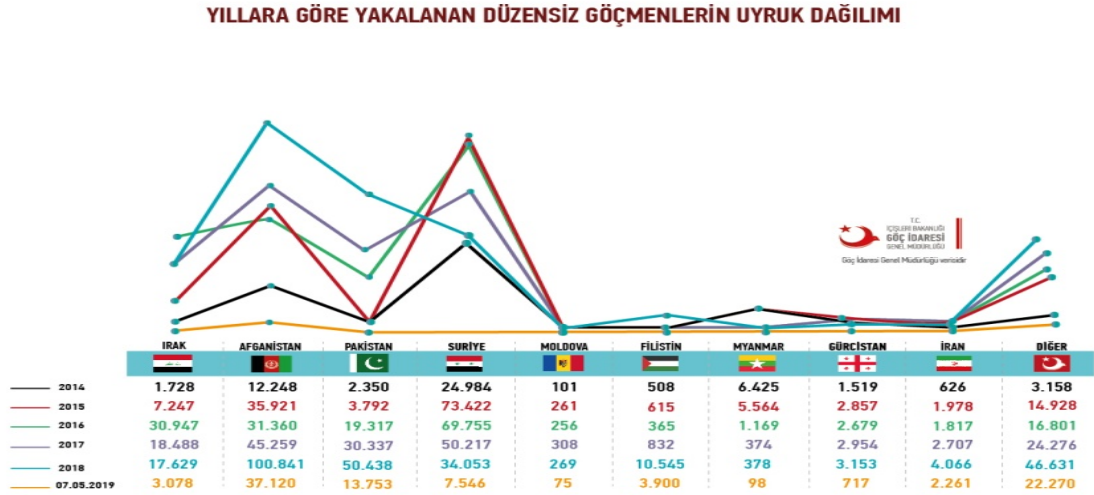
Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi

Tablo9: 2018 uluslararası koruma başvuruları

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi

Tablo10: Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi

İran'dan gelen düzensiz göçmenlerin sayısı resmi statüde gelen göçmen sayısına göre oldukça azdır. 2018 yılında 4.066 olarak gerçekleşmiştir. Bu da göstermektedir ki İranlı göçmenler yoğunluklu olarak vasıflı göçmenlerdir. Göç ederken başlıca sebepler,

öğrenci olmak, vasıflı işlerde çalışmak, şirket kurup ticaret yapmaktır. Bununla birlikte siyasi sebepler ve özgürlük gerekçeleriyle Türkiye'ye geldikleri de araştırmalara yansımaktadır.

3. TÜRKİYE'DE YABANCI OLMAK VE İRANLILAR

3.1. TÜRKİYE'DE YABANCI OLMAK

3.1.1. İkamet İzni Almak

Türkiye'de ikamet izni kuralları 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma kanununun 30, 31 ve 33'üncü maddelerinde ve bu kanunun uygulanmasına yönelik yönetmeliğin 28 ve 29'uncu maddelerinde ikamet izinleri düzenlenmiştir.

3.1.1.1. Kısa Dönemli İkamet İzinleri

Kısa dönemli ikamet izni alabilmek için birtakım şartların yerine getirilmesi zorunluluğu vardır. Kısa dönem ikamet izni, yatırım yaparak ikamet izni alanlar ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı olan yabancılar hariç olmak üzere her defasında en fazla ikişer yıllık sürelerle düzenlenebilir. Kısa dönemli ikamet izni alabilme şartları şunlardır (www.goc.gov.tr, E.T: 8 Haziran 2019):

1) Bilimsel araştırma amaçlı ikamet izni alabilmek için ilgili kurumlardan (Üniversite, bakanlıklar vb.) izin belgesi almış olmak, izne tabi değilse araştırma içeriğine ilişkin beyan sunulması ve bilimsel araştırma amaçlı vize alınmış olması şartı aranmaktadır.

2) Taşınmaz mal alımı vasıtasıyla ikamet alınabilir. Taşınmaz malın konut olması ve bu konutta ikamet edilmesi şartları aranmaktadır. Konut üzerinde paylı mülkiyet hakkı olanların aile üyeleri de ikamet izni hakkından faydalanabilmektedir. Aile üyelerinden kastedilen eş ve çocuklardır.

3) Hizmet içi eğitim programına katılacak olan yabancılar da ikamet izni alabilmektedir. Kurum ve kuruluşların yaptığı hizmet içi eğitimin belgelerine dayanılarak eğitim süresince verilen ikamet iznidir.

4) İş kurma ve ticari bağlantı amaçlı ikamet taleplerinde üç ayı geçen talep oluşursa firmaların davet mektubu gibi resmi evraklar esas alınır.

5) Öğrenci değişim programları çerçevesinde gelen öğrencilerin ilgili resmi belgeyi sunması kaydıyla eğitim süresini aşmayacak ikamet izni verilir.

6) Türkiye'nin tarafı olduğu anlaşmalar çerçevesinde gelen yabancılar ilgili belgeleri teslim ederek ikamet izni alabilirler.

7) Turizm amaçlı gelen yabancılardan nerede kalacakları, ne kadar süreyle kalacakları ve ne zaman kalacakları beyanı üzerinden oluşan ikamet iznidir.

8) Adli veya idari süreçlere ilişkin Türkiye'ye gelenlere ilgili tarihler göz önüne alınarak ikamet oluşturulur.

9) Tedavi amacıyla Türkiye'ye gelenlere tedavi sürelerine göre ikamet izni oluşturulur. Aynı şekilde hasta yanında 2 refakatçide bu izinden faydalanır. Sağlık sigortası şartı aranan bu tür izinde kişi masraflarını karşılayabileceği gelir beyan ederse sigorta şartı aranmaz.

10) Türkçe öğrenmek amacıyla ikamet talebinde bulunanlara kurs süresince ikamet izni düzenlenir. Kurs süresi bir yıldan az ise ikamet izni bir yılı geçemez. Bu tür izin en fazla 2 defa verilebilir.

11) Daha önce 3 yıl aile ikamet izni ile Türkiye'de bulunan yabancılar 18 yaşını doldurduktan sonra kısa dönemli ikamete başvurabilirler. Aynı şekilde Türk vatandaşı ile evli olup 3 yıl aile ikamet izni almış olanlar boşandıktan sonra kısa dönemli ikamete başvurabilirler. Aile içi şiddet görmüş olduğunu mahkeme kararıyla kanıtlayanlar da 3 yıl şartı aranmaz. Destekleyicileri ölenlerde bu izinden faydalanabilir.

12) Kamu kurumları vasıtasıyla Türkiye'de staj, eğitim, kurs ve araştırma gibi etkinliklere katılanlara 1 yılı geçmemek şartıyla ikamet izni verilir.

13) Türkiye'de üniversite eğitimini tamamlayanlar 6 ay içerisinde müracaat ederse 1 defaya mahsus 1 yılı geçmeyen ikamet izni düzenlenir.

14) Türkiye'de çalışmayan, fakat bakanlar kurulu kararında belirtilen kapsam ve tutarda yatırım yapanların kendileri ve eşleri ile ergin olmayan ve bağımlı olan çocukları ikamet izni alabilir. Bu, en fazla beşer yıllık sürelerle düzenlenebilen ikamet türüdür. 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun, 6458 sayılı Kanunda meydana getirdiği bu değişiklikle ülke ekonomisine katkı sağlayacak nitelikli yabancıların teşvik edilmesi ve yabancılara ikamet izni işlemlerinde kolaylık sağlanması amaçlanmıştır.

15) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı olanlara en fazla beşer yıllık sürelerle ikamet izni verilir.

3.1.1.2. Aile İkamet İzni

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 34 ila 37. maddelerinde aile ikamet izni düzenlenmiştir. Ayrıca Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 30 ila 34. maddelerinde aile ikamet izni düzenlenmiştir (www.goc.gov.tr)

T.C. vatandaşlarının, 5901 sayılı kanunun 28. maddesi kapsamına girenlerin veya ikamet izin türlerinden birine sahip olan yabancılar ile mültecilerin ve ikincil koruma statüsüne haiz olanların; yabancı eşine, kendisi veya eşinin ergin olmayan çocuklarına, eşinin veya kendisinin bağımlı olan çocuğuna aile ikamet izni verilir (www.goc.gov.tr, E.T: 8 Haziran 2019). Çocuğun yurtdışında ortak velayeti olan anne veya babası varsa muvafakatleri aranır.

Aile özellikli ikamet talebinde bulunan yabancıların çok eşli olması durumunda sadece bir eşine izin verilebilir. Fakat tüm çocukları bundan istifade edebilir. Bu ikamet izni öğrenci ikamet izni alınmasına gerek kalmadan 18 yaşına kadar ilk ve orta öğretimlerde eğitim görebilme hakkı sağlamaktadır. Aile ikamet izni en fazla üçer yıllık sürelerle düzenlenir.

3.1.1.3. Öğrenci İkamet İzni

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 38 ila 41. maddelerinde öğrenci ikamet izni düzenlenmiştir. Ayrıca Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 35 ila 39. maddelerinde öğrenci ikamet izni düzenlenmiştir (www.goc.gov.tr, E.T: 8 Haziran 2019).

Aile ikamet izni bulunmayan ilk ve orta öğrenim statüsünde olanlara düzenlenir. Ayrıca Türkiye'deki yükseköğrenim kurumlarında eğitim görecektir lisans, yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık, dış hekimliğinde uzmanlık alanlarında eğitim görecektir yabancılar öğrenci ikamet izni düzenlenir ve bu izin öğrencilik süresince geçerli olur.

3.1.1.4. Uzun Dönem İkamet İzni

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 42 ila 45. maddelerinde uzun dönem ikamet izni düzenlenmiştir. Ayrıca Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 40 ila 43.

maddelerinde uzun dönem ikamet izni düzenlenmiştir (www.goc.gov.tr, E.T: 8 Haziran 2019).

En az 8 yıl Türkiye’de kesintisiz ikamet izniyle kalanlar ya da göç politikaları kurulunun belirlediği şartlara uyanlara verilen ikamet iznidir. Son 3 yılda sosyal yardım almamış olmak ve geçimini sağlayacak gelir beyan etmek gerekir. Uzun dönemli ikamet izninin verilmesi için bakanlar kurulu onayı gerekli olup valiliklerce düzenlenir. Uzun dönem ikamet izni süresiz olarak düzenlenmektedir.

3.1.1.5. İnsani İkamet İzni ve İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni

İnsani ikamet izinleri ve insan ticareti mağduru ikamet izinleri 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 46, 47, 48 ve 49’ncu maddelerinde düzenlenmiştir. Ayrıca Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 44, 45 ve 46’ncı maddelerinde düzenlenmiştir (www.goc.gov.tr, E.T: 8 Haziran 2019).

Çocukların yüksek yararında insani ikamet izni verilebilir. Ayrıca başvuru sahibinin ilk iltica ülkesine veya üçüncü ülkeye gönderilmesi süresinde, bazı işlemlere karşı yargı yoluna başvuranlarda, Türkiye’den ayrılmaları mümkün ve makul olmayanlarda ve benzer olağanüstü durumlarda insani ikamet izinleri uygulanabilir. İnsani ikamet izinleri birer yıllık sürelerle veriliyor olup valiliklerce uzatılabilir.

İnsan ticareti mağduru olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunanlar ve insan ticareti mağduru olanlara yönelik düzenlenen ikametlere insan ticareti mağduru ikamet izni adı verilir. Valiliklerce otuz gün olarak verilir. Yine valiliklerce altışar aylık sürelerle uzatılabilir, fakat toplamda üç yılı aşamaz.

3.1.1.6. Çalışma İznine Bağlı İkamet İzni

Önceleri Türkiye’de çalışmak isteyen yabancılar sırasıyla çalışma izni, çalışma vizesi ve ikamet izni aldıktan sonra çalışabilme imkânı bulurken, yeni dönemde çalışma izni ikamet izni yerine geçerli sayılarak bürokratik işlemler minimize edilmiştir (www.goc.gov.tr, E.T: 8 Haziran 2019). Çalışma izni başvurusu Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na yapıyor olup bakanlıktan alınan çalışma izni ikamet izni yerine geçmektedir.

3.1.2. Çalışma İzni Almak

Türkiye’de çalışma izinleri 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununda belirlenmiştir. Kısa süreli çalışma izni, süresiz çalışma izni, turkuaz kart, bağımsız çalışma izni ve Türk soylu yabancılar şeklinde çalışma izinleri düzenlenmektedir.

Tablo11: Yıllara ve izin türlerine göre yabancılara verilen çalışma izin sayısı

Yıl Year	İzin Türü Type of permission			Toplam Total
	Sürelî Definite	Süresiz Indefinite	Bağımsız Independent	
2011	17.318	132	16	17.466
2012	32.191	79	9	32.279
2013	45.721	93	9	45.823
2014	52.197	95	3	52.295
2015	64.402	115	4	64.521
2016	73.410	115	24	73.549
2017	87.150	19	13	87.182

Kaynak: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Verilen çalışma izinlerinin tamamına yakını kısa sürelidir. İstisnai olarak süresiz ve bağımsız çalışma izinleri de düzenlenmektedir. Çalışma izin türleri şu şekildedir (www.ailevecalisma.gov.tr, E.T: 5 Haziran 2019):

1) Kısa Süreli Çalışma İzni: 2016 yılında yürürlüğe giren 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununa göre çalışma iznine başvuranlara, hizmet sözleşmesi süresini aşmaması koşuluyla ve 1 yılı aşmamak şartıyla süreli çalışma izni verilir. Aynı

işyerinde yapılan başvurularda ilk uzatmada en çok iki yıl, ikinci uzatmalarda en çok üç yıl çalışma izin belgesi düzenlenir.

2) Süresiz Çalışma İzni: En az sekiz yıl çalışma izni almış olanlar ve uzun süreli ikamet izni almış olanlar süresiz çalışma izni almaya uygundurlar. Bu çalışma iznini almış olanlar başta sosyal güvenlik hizmetleri olmak üzere Türk vatandaşlarının sahip olduğu haklardan faydalanabilir. Süresiz çalışma izni alan yabancıların askerlik yükümlülüğü yoktur. Ayrıca seçme ve seçilme hakkı ve kamu görevlerine girme durumu söz konusu değildir.

3) Bağımsız Çalışma İzni: Mesleğinde profesyonel olan yabancılarla verilebilen çalışma iznidir. Bağımsız çalışma izninin verilmesinde, kişinin eğitimi, mesleği, bilime ve teknolojiye katkısı, çalışma alanının veya yatırımının ekonomiye ve istihdama sağladığı fayda ve şirket ortağıysa sermaye payı dikkate alınır. Bu izin türleri sürelidir.

4) Turkuaz Kart: Uluslararası işgücü kuralları bağlamında eğitimi, mesleği, bilim ve teknolojiye faydası, çalışma alanının veya yatırımının ülkeye katkısı çerçevesinde değerlendirilerek çalışma izni sonuçlandırılır. İlk önce geçiş süreci olarak 3 yıl çalışma izni verilir. Bu süreçte işveren ve yabancı işçiden bilgi ve belgeler istenir. Daha sonra şartlara uyan yabancılar süresiz turkuaz kart verilir. Turkuaz kart sahibi yabancıların çalışma izni süresi boyunca eşine ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına da ikamet izni verilir. Turkuaz kart nitelikli yabancılar veriliyor olup akademik çalışmaları ile kendini ispat eden, teknoloji çalışmalarında öne çıkanlar, yatırım yapanlar, istihdam ve ihracat yapanlar gibi nitelikler aranmaktadır.

5) Türk Soylu Yabancılar: 2527 sayılı kanunda Türk soylu yabancıların Türkiye’de mesleklerini yapabilmelerine ve çalışabilmelerine yönelik değerlendirme ilgili bakanlıklardan görüş alınarak yapılmakta ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca değerlendirilmektedir. Bununla birlikte yabancıların Türk soylu olduğunu Resmi makamlardan ispat etme zorunluluğu vardır. Diğer ülkelerin ilgili birimlerinden alınan belgeler tek başına kabul görmemektedir.

3.1.3. Eğitime Katılmak

Yabancıların Türkiye’de kaldıkları sürede eğitim çağında olan öğrencilere yönelik kayıt usulleri Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenmiştir. Bakanlık, söz konusu

yabancı öğrencilerin, ilgili yönetmelikler kapsamında eğitim hizmetlerinden faydalanmalarını sağlamaktadır.

Yabancıların, Milli Eğitim bakanlığına bağlı her tür ve derecedeki eğitim kurumuna kayıtlarının yapılması için ikamet izinlerinden herhangi birine sahip olmaları veya ikamet izninden muaf olmaları gerekir. Kitleli akın ile ülkemize gelen yabancılardan eğitim çağında olanlar ile talep eden yetişkinlerin geçici eğitim merkezleri veya Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her tür ve derecedeki eğitim kurumuna (yükseköğretim kurumları hariç olmak üzere) kayıtlarının yapılabilmesi için ilgili kurumca "yabancı tanıtma belgesi" verilmiş olması şartı aranacak ve il komisyonlarınca öğrenci yerleştirme ve nakil komisyonları aracılığı ile uygun görülen Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarına veya geçici eğitim merkezlerine kayıtları yapılacaktır (www.meb.gov.tr, E.T: 25 Mayıs 2019).

Yükseköğretim bakımından Türkiye son yıllarda önemli bir noktaya gelmiştir. Yabancı öğrencilerin devlet ve özel üniversitelere giriş şartları genel olarak aynı olmakla birlikte bazı üniversitelerin özel şartları da olabilmektedir. 2011 yılına kadar öğrenci alımına yönelik sınavlar merkezi sistem tarafından yılda bir kez yapıyordu. Fakat şimdi her üniversite yabancı öğrenci alma sınavını (YÖS) kendi bünyesinde gerçekleştiriyor. Ayrıca yabancı öğrencilerin öğrenci vizesi almak, oturma izni almak ve sağlık sigortası yaptırmak zorunlulukları vardır. Üniversitelerin her yıl öğrenci alma kriterleri ve kontenjanları YÖK tarafından ilan edilmektedir (www.yok.gov.tr, E.T: 25 Mayıs 2019).

3.1.4. Sosyal Güvenlik Haklarından Faydalanmak

Genel olarak sosyal güvenlik; mesleki, fizyolojik veya sosyo-ekonomik herhangi bir riske maruz kalınması sonucunda çalışma ve gelir elde etme olanaklarından geçici veya sürekli olarak yoksun bulunan bireye, insan onuruna yakışır bir biçimde yaşamını devam ettirebilmesini sağlayan önlemlerin ve katkıların bütünü olarak tanımlanır (SGK, 2009).

Türkiye’de yabancılara yönelik, sosyal güvenlik düzenlemelerinin başında T.C. Anayasası gelmektedir. Anayasanın 60. maddesi “herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir” hükmünü içerir. Göçmenlerin sosyal koruma sorunu öncelikle bir insan hakları

sorunudur (Lamarche, 2013). İnsanoğlu ilk tarihinden bugüne kendisini güvende hissedebildiği yerleri mesken tutmuştur.

Türkiye’de yabancıların sosyal güvenlik bakımından durumları 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda belirtilmiştir. Kanunun 4. maddesi “Mütekabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar 4/a (SSK) bendine göre sigortalı sayılırlar” kuralını bildirmektedir. Bu açıdan Türkiye’de çalışan tüm yabancıların sosyal güvenlik kurumuna bildirilmesi zorunludur. SGK kapsamında çalışan yabancılar sosyal güvence almış olmaktadır. Kanunda, “Mütekabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere” ifadesi kullanılmış olup ikili sözleşme yapılmış ülkelerin vatandaşlarından sigortalılık şartı aranmaz.

Türkiye’de yaşayan yabancıların genel sağlık sigortasından yararlanmak için Türkiye’de yerleşim süresi 1 yılı geçtikten sonra talep ederlerse talep tarihinden sonraki günden itibaren genel sağlık sigortası işler duruma gelecektir. Genel sağlık sigortası ödemeleri aylık olarak brüt asgari ücret rakamının %24’ü kadardır. Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler ise üniversite kaydından sonra talepte bulunmaları halinde genel sağlık sigortalısı olabiliyor. 5510 sayılı kanuna göre bir diğer sigortalılık ise isteğe bağlı sigortalılıktır. İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için şu şartlar aranmaktadır: Türkiye’de ikamet ediyor olmak, 18 yaşını doldurmuş olmak, mecburi sigorta yaptırmamış olmak veya otuz günden az çalışmak ve kendi sigortalılığından dolayı aylık almamaktır. Dolayısıyla SGK’ya müracaat ederek isteğe bağlı sigortalı olabilirler.

3.1.5. Vatandaşlık Hakkı Elde Etmek

Vatandaşlık kazanılması şartları, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda belirlenmiştir. Başlıca vatandaşlık alabilme yöntemleri şunlardır (www.nvi.gov.tr, E.T: 23 Mayıs 2019):

1) Yetkili makam kararlarıyla vatandaş olmak: Türkiye’de beş yıl süreyle kesintisiz ikamet edenlere diğer şartları da sağlaması kaydıyla verilebilen vatandaşlık türüdür.

2) Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılması: Türkiye’de sanayi, teknoloji ve benzeri çalışmaları yapanlara, bakanlıkların gerekçeli teklifleri ile oluşturulan vatandaşlık hakkıdır.

3) Evlilik yoluyla vatandaşlık kazanılması: Üç yıl bir Türk vatandaşıyla evli olmak şartıyla hak kazanılan vatandaşlıktır.

4) Evlat edinilme yoluyla vatandaşlık kazanılması: Bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen ve ergin olmayan kişi, ek şartları da sağlaması koşuluyla vatandaşlık hakkı elde eder.

5) Seçme hakkıyla Türk vatandaşlığının kazanılması: İzin alma koşuluyla Türk vatandaşlığından ayrılan anne veya babalarına bağımlı Türk vatandaşlığından çıkan çocuklar, ergin olmaları itibari ile üç yıl içinde seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını tekrar kazanabilir.

6) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının Türk vatandaşlığını kazanması: Türk vatandaşlığı almak isteyen ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti doğumlu olan Kıbrıs vatandaşları, Türk vatandaşı olmak istediklerini bildirdikten sonra, vatandaşlığı bakanlık kararıyla kazanırlar.

Vatandaşlık için aranan temel şartlar aşağıda belirtilmiştir (www.nvi.gov.tr, E.T: 23 Mayıs 2019):

1- Kendi millî kanununa, vatansız ise 4721 sayılı Türk Medenî Kanununa göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak.

2- Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmiş olmak.

3- Türkiye’ye yerleşmeye karar verdiğini; Türkiye’de taşınmaz mal edinerek, iş kurarak, yatırım yaparak, ticaret ve iş merkezini Türkiye’ye naklederek, çalışma iznine tabi olarak, bir iş yerinde çalışarak ve benzeri davranışlarla teyit ederek veya Türk vatandaşıyla evlenip, ailece müracaat etmiş olmak, önceden Türk vatandaşlığını kazanan ana, baba, kardeş ya da çocuk sahibi olmak veya eğitimini Türkiye’de tamamlamış olmak.

4- Toplum sağlığını tehlikeye düşürebilecek bir hastalığı bulunmamak.

5 -Toplumla birlikte yaşıyor olmanın gerektirdiği sorumluluğa göre davranarak iyi ahlaklı olduğunu göstermek, davranışlarıyla çevresinde güven oluşturmak, toplumda hoş karşılanmayan ve toplumun değerlerine tezat kötü alışkanlık sahibi olmamak.

6- Toplumla anlaşabilecek seviyede Türkçe konuşabilmek.

7- Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayabilecek gelir veya meslek sahibi olmak.

8- Millî güvenlik ve kamu düzeni bağlamında engel teşkil edecek bir durumu bulunmamak.

3.2. TÜRKİYE’DE İRANLI OLMAK

Göçün doğasında göç edenlerin gittikleri yerlerde öncelikli olarak yakınlarının yanını tercih etmeleri vardır. Bu tercihin güvenlik, yardım almak, sosyal çevre oluşturmak gibi birçok sebebi vardır. İranlı göçmenlerde de bu durum kendisini göstermektedir. Göç ettikleri ülkelerde bir araya gelen göçmenler oraya büyük ölçüde kültürlerini de götürür ve lokalize olurlar. Bir araya gelen göçmenler sosyal hayat ve ticarete dayanışma içerisine girerler. Daha çok kendi içlerinde geliştirdikleri süreçler gayri resmi özellikler taşır.

3.2.1. İranlı Göçmenler Arasında Dijital Ortamlarda Gelişen Kayıt Dışı Hizmet Sektörleri

İranlı göçmenler dijital mecraları kullanarak iletişim kurmakta ve bazı konularda ihtiyaçlarını İranlı diğer göçmenlerden karşılamaktadır. Göçmenlerin ihtiyaç durumlarında diğer İranlı göçmenleri tercih etme sebebi, bazı taleplerinin yerli esnaflarca karşılanamamasıdır. Bu da damak tadından giyim tarzına kadar geniş yelpazede İranlılara özgü alanlar olmasından kaynaklıdır. Bunun yanında kültürel dayanışma ve milliyet yakınlığı da etken olarak sayılabilir. Türkiye’de göçmen statüsünde olan İranlılar, dijital platformlarda üye sayısı 10.000’i geçen gruplar oluşturmuşlardır. Bu gruplarda hizmet sektörlerine yönelik reklamlar yapılmaktadır. Son yıllarda İranlı göçmen sayısındaki kayda değer artış ve buna bağlı oluşan potansiyel, İranlıların içinden farklı sektörlerde hizmet alanları oluşturmuştur. Dijital platformlardan alıntılacağımız görsellerle birlikte oluşan sektörlerden bazılarını inceleyeceğiz. Görsellerde yer alan reklam içerikli iletişim bilgilerini kapatacağız.

Şekil1: Dijital platformlarda Türkiye'deki İranlıların reklam ve iletişim kanalları örnekleri:

3.2.1.1. Gayrimenkul Ve Danışmanlık Hizmetleri

İranlı göçmenlerin birçoğu Türkiye'den ev satın almaktadır. Ev satın almayanlar ise ev kiralamaktadır. İranlı göçmen sayısındaki artışla birlikte İranlılar kendi içerisinde gayrimenkul işi yapanlar çıkarmıştır. İranlı göçmenler içerisinde gayrimenkul hizmetlerini yapanların sabit bir adresi yoktur. Daha çok sosyal medya ve telefon üzerinden gayri resmi hizmet vermektedirler. Gayrimenkul danışmanlık reklamları adı altında ikamet izni almak, çalışma izni almak ve sigorta yaptırmak gibi alanlarda da işlemler yapmaktadırlar. Bu işlemlerin kahir ekseriyeti gayri resmidir.

Şekil2: Dijital mecralarda gayri resmi yapılan gayrimenkul hizmetleri

3.2.1.2. Gıda Temini Hizmetleri

İran'dan Türkiye'ye göçen İranlıların damak tatları ve yöresel yemekleri bazı farklılıklar göstermektedir. Damak alışkanlıkları bakımından göçmenler kendi yemeklerini aramaktadırlar. Sayısı artan göçmenlerle birlikte İranlılara hitap eden restoranlar açılmaya başlamıştır. Bazıları da İran'a özgü yemekleri evlerinde yaparak kargoyla müşterilerine ulaştırmaktadır. Bu hizmeti verenler İranlılar olup kayıt dışı bir ticaret yapmaktadırlar. Ağırlıklı olarak İstanbul, Beylikdüzü'nde sektörler ortaya çıkmıştır. Çünkü İranlı göçmenlerin en çok toplanmış olduğu ilçe Beylikdüzü olup çevre ilçeler olan Esenyurt, Büyükçekmece, Başakşehir ve Avcılar da bundan nasibini almıştır.

Şekil3: İstanbul'da İran'a özgü online yemek servisi ve restoran örneği

3.2.1.3. İlaç Tedarik Hizmetleri

İranlı göçmenlerin İran'da uzun yıllara dayanan ilaç alışkanlıklarını fırsat bilen tüccarlar görselden de anlaşılacağı üzere internet üzerinden ilaç satışı yapmaktadırlar. Bu satışların iki yönlü riski vardır. Birincisi ilaçların T.C. Sağlık Bakanlığı onayına sunulmamış olması, internet üzerinden alınması ve satıcının sabit adresinin olmaması ilaçların güvenilirliğini sorgulatmaktadır. İranlı göçmen hastalar kullandıkları bu tür ilaçlarla sağlıklarını tehlikeye atmaktadır. İkincisi ise bu tür ilaç satışları kayıt dışı ticaret olup gayri resmidir. Ek olarak gayri resmi işlemlere örnek olarak telefon üzerinden psikiyatrik danışmanlık hizmeti de gerçekleştirilmektedir.

Şekil4: İnternet üzerinden İranlı göçmenlere ilaç satışı

3.2.1.4. Eğlence, Güzellik ve Bakım Hizmetleri

Toplum olarak İranlıların bakım noktasındaki rağbetleri bilinir. Masaj ve terapi hizmetleri, bakım hizmetleri evlerde yapılmaktadır. Evlerde yapılan bu hizmetler büyük oranda İranlılar tarafından yapılıyor olup resmi olarak yapılmamaktadır. Ayrıca İranlılara özgü eğlence mekânları da oluşmaya başlamıştır.

Şekil 5: Dijital platformlarda İranlıların güzellik, bakım ve eğlence hizmetleri reklamları:

3.2.1.5. Bankacılık, Dövizcilik ve Para Transferi Hizmetleri

Dijital reklamlarla ambargodan dolayı bankalarda hesap açamayan İranlı göçmenler için hesap açmaya yönelik hizmet reklamları yapılmaktadır. Banka şubelerinde çalışan personel ile anlaşan aracılar hesap açtırmaktadırlar. Bu işleme karşılık aracılar göçmenlerden yüksek ücretler almaktadır.

Ambargodan dolayı gelişen ve göçmenlere en çok sıkıntı veren alan, para transferleridir. Bankalar yoluyla SWIFT işlemi yapamayan göçmenler gayri resmi dövizcilerle ve aracılarla çalışmak zorunda kalmaktadır. Dövizciler dijital ortamlarda sürekli olarak reklam vermekte ve döviz kurlarını güncellemektedir. Bu dövizcilerin çoğunun belirli bir işyeri ve sabit telefonu yoktur. Telegram'dan alıntılı olduğumuz görsellerden de anlaşılacağı üzere bu işlemler sadece mobil telefon üzerinden yapılmaktadır. Dijital mecralardaki dövizciler göçmenlerin parasını geç ve eksik verebildikleri gibi bazen hiç göndermedikleri de olabilmektedir. Dövizciler vergi konularıyla karşılaşmamak için çoğu kez hesaptan para göndermeyip elden para vermektedirler. Bu da gecikme ve güvenlik riskini artırmaktadır.

Şekil6: Sosyal medyada İranlılara yönelik para transferi ve hesap açma reklamları:

3.2.1.6. Ulaşım ve Nakliye Hizmetleri

Binlerce İranlı göçmenin kullandığı sosyal medya uygulamalarında 7/24 hizmet veren gayri resmi taksicilik faaliyetleri yürütülmektedir. Aynı şekilde kargo ve nakliye hizmetlerine yönelik reklamlar da göze çarpmaktadır.

Şekil7: Dijital platformlarda İranlı göçmenlere yönelik taksicilik ve nakliye reklamları:

3.2.1.7. İkinci El Eşya ve Teknik Servis Hizmetleri

İranlı göçmenlere ait olan sosyal medya gruplarında ikinci el eşya satışı ve teknik servis hizmeti reklamları yapılmaktadır. Bu reklamlarda ev içinde her türlü tamir işleminin yapıldığı açıklanmaktadır. Teknik destek hizmetini verenin başka bir İranlı göçmen olması anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü insanlar aynı dili konuştuğu ve aynı kültürü paylaştığı insanlarla daha kolay iletişim kurar, anlaşır ve güvenir. Bireyler için teknik işler de güven ve iletişim önemlidir.

Şekil8: İranlılara ait Telegram gruplarında ikinci el eşya satışları ve teknik servis hizmetleri:

3.2.1.8. İkamet, Vatandaşlık ve Vize Hizmetleri

İran'da internet kullanıcılarının yüzde 55'le en çok kullandıkları Telegram'ın ardından yüzde 23'le Instagram geliyor (www.haberler.com, E.T: 20 Mayıs 2019). İranlı göçmenlerin en çok kullanmış oldukları Telegram dijital platformunda, on bini aşkın üyesi olan mecralarda ikamet izni almak, çalışma izni almak, şirket kurmak, tercümanlık yapmak, noter hizmetleri vermek, avukat önermek, vatandaşlık almak, ev kiralamak ve almak, vize almak, sigorta yaptırmak, eğitim süreci danışmanlığı vermek, yatırım danışmanlığı vermek, ehliyet almak gibi birçok alanda danışmanlık hizmetleri reklamları yapılmakta ve gayri resmi hizmet sektörü işlemektedir.

Şekil9: İranlı göçmenlere yönelik dijital platformda A'dan Z'ye verilen danışmanlık reklamları

Ayrıca yukarıda sayılan işlemlere ek olarak evlerde göçmenler eğitime yönelik özel dersler, üniversiteye hazırlık danışmanlığı ve yabancı dil eğitimleri almaktadır. Evlerde eğitim çalışmaları yapılmaktadır.

3.2.2. Ambargonun Yol Açtığı Dolandırıcılık ve Hukuksal Sorunlar

İranlı göçmenlerin hesaptan ödeme yapamaması durumu birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Kayıtlı yapılamayan ödeme işlemleri ispatlanabilirlik açısından sorun teşkil etmektedir. Bedeli alınan ürünlerin teslim edilmemesi, ödemesi yapılan hizmetlerin yapılmaması gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Nakit yapılan ödemelerin banka dekontu olmadığı için hukuksal süreçler eksik kalmaktadır. Oluşan ticari anlaşmazlıklarda göçmenler resmi belge sunamamaktadır.

Türkiye’de gayrimenkul danışmanlığı adı altında açılan gayrimenkul ofislerinde döviz işlemleri yapılmaktadır. Tabelalarda Türkçe olarak gayrimenkul danışmanlığı yazarken, alt yazı olarak Farsça döviz işlemleri ifadeleri yer almaktadır. İranlı göçmenler bu ofislere güvenerek paralarını belirtilen hesaplara aktarmaktadırlar. Fakat göçmenler paralarını teslim alamadıkları zaman ellerinde hukuksal süreç işletebilecekleri delil bulunmamaktadır. Çünkü parayı elden teslim etmek durumunda kalmalarından dolayı dekont ibraz edilememektedir. Sorun yaşayan İranlı göçmenler, bu sorunlu prosesten dolayı hukuksal süreçleri işletememektedirler.

Türkiye’de farklı tabelalar adı altında açılan mağazalarda döviz işlemleri yapılmakta ve birçok sorunla karşılaşılmaktadır. Fakat bu gayri resmi işlerin etkin olarak kontrol edildiği söylenemez. Kamu otoriteleri tarafından yapılması beklenen denetimler noktasında boşluk olduğu göze çarpmaktadır.

3.2.3. Çalışma Hayatında Karşılaşılan Problemler

Türkiye’de çalışma izinleri konusundaki zor sayılabilecek prosedürler, göçmenleri kayıt dışı çalışmaya sevk etmektedir. İster kendi kurmuş olduğu şirket olsun isterse başkasına ait şirket olsun, çalışma izni alma konusunda karşılaşılan temel zorluklar şunlardır;

1- Şirketin en az 100.000TL ödenmiş sermayesinin olması veya son yıla ait cironun 800.000TL üzerinde olması gerekliliği kesin şart olarak aranmaktadır.

2- Şirketlerin bir yabancı işçi çalıştırılabilmesi için 5 Türk çalışanın olması şartı aranmaktadır. Beş çalışan şartı her bir yabancı çalışana yönelik olup, yabancı çalışan sayısı arttıkça Türk çalışan sayısı da beşin katları şeklinde artmaktadır.

3- Yabancı çalıştıracak firmanın SGK ve vergi borcunun olmaması zaruridir.

Türkiye’de son yıllarda artan işsizlik oranları yabancıların çalışma izni almaları hususunda T.C. devletin politikalarını etkilemektedir. Nitekim TÜİK verilerine göre Türkiye’de işsizlik oranı Aralık 2018’de bir önceki yılın aynı ayına göre 3,1 puan artarak yüzde 13,5’e yükseldi. Söz konusu dönemde işsiz sayısı 1 milyon 11 bin kişilik artışla 4 milyon 302 bin kişi olarak kayıtlara geçti (www.tuik.gov.tr, E.T: 20 Mayıs 2019). Bütün bunlarla birlikte İranlı göçmenlerin ağırlıklı olarak vasıflı iş gücü özelliklerine sahip olmaları iş bulma konusunda kendilerine kolaylık sağlamaktadır. İran’dan

Türkiye'ye göç eden bireylerin hayatlarını idame ettirmeleri adına iş kurmaları veya çalışmaları doğal bir süreçtir. Fakat her ne kadar vasıflı olmaları kendilerine kolaylık sağlasa da karşılaşılan resmi zorlukların ve maliyetlerin olumsuz yansımaları söz konusu olmaktadır. Göç kendi içerisinde zor ve maliyetli bir süreç olup üzerine gelen bu tür ek maliyetler göçmenleri mali olarak yormaktadır. Bu zorluklara örnek verecek olursak; İranlı bir göçmen Türkiye'de şirket kurup çalışma izni alabilmek için en az beş Türk işçi çalıştırmak zorundadır. Aksi takdirde şirket dahi kursa bireysel çalışma izni alamaz. Çalışma hayatında resmi işlerde karşılaşılan zorluklar ve yüksek maliyet girdileri göçmenleri gayri resmi çalışmaya sevk etmektedir.

4. ARAŞTIRMA VERİ VE YÖNTEMİ

Anket alan çalışmaları toplumların davranış kodlarını ve sorunlarını anlamak için yapılan değerli araştırma yöntemlerindedir.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırma ambargonun gölgesinde, Türkiye'deki İranlı göçmenlerin yaşamış olduğu sosyolojik ve ekonomik süreçleri irdeleyerek, finansal ve sosyal etkilenmişliklerini ölçümlemeyi hedef edinmektedir. Çalışma özgün dokuda olup ortaya çıkaracağı veriler ilgili taraflar için kaynaklık teşkil edecektir. Çalışmanın ortaya koyacağı problemler İranlı göçmenlere yönelik karar alıcılara çözüme dönük veri sunmuş olacaktır.

4.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Çalışma İranlı göçmenlere yönelik ölçümleme yaptığı için İranlı göçmenler üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Türkiye'deki İranlıları baz alması hasebi ile sorular Türkiye'de göçmen statüsünde olan İranlılara yöneltilmiştir. Araştırmanın örneklemini İranlı göçmenler, coğrafyası Türkiye'dir.

4.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ VE EVRENİ

Anket alan çalışmasında göçmenlere ağırlıklı olarak mali durumlarının analizi ve ambargonun etkileri hususlarında 91 adet soru yöneltildi. Çalışmada veri toplama tekniği olarak anket alan çalışması yöntemi kullanılmıştır. İranlı göçmenlerin Türkçeye tam hakim olamadıkları göz önünde bulundurularak sorular Farsçaya tercüme edilmiştir. Tercüme edilen sorular Farsça olarak www.porsline.ir uygulamasına yüklenmiş ve anket linki oluşturulmuştur. Anket Türkiye'de yaşayan İranlılara özgü en az 10.000 kişinin üye olduğu dijital mecralarda yayınlanmıştır. 2000 kişi anketi görmüş fakat 112 kişi bütün soruları cevaplayıp anketi bize ulaştırmıştır. Anketi gören İranlı göçmenlerin sadece %5 gibi oranın cevaplamış olması daha çok siyasi konularda çekimser davranma alışkanlıklarından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de kendilerine yeni bir hayat kuran bu kişiler şüpheli yaklaştıkları platformlarda bilgi ve düşüncelerini paylaşmaktan imtina etmektedirler. Ancak anketi cevaplayan 112 kişi çeşitlilik açısından zengin bir topluluktur. Katılımcılar İranlı göçmenlerin barındırdığı kültür, eğitim ve gelir özellikleri itibariyle birbirinden farklı bireylerden oluşmaktadır. Bireyler

özgür iradeleriyle ankete katılmışlardır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar SPSS uygulamasına yüklenerek analiz edildi. Yapılan anket çalışmasına binaen ilgili uygulama üzerinden sonuç grafik ve tablolar elde edilmiştir. Ankete ağırlıklı olarak İstanbul'daki İranlı göçmenler olmak üzere Türkiye'deki İranlı göçmenler katılmıştır.

4.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Çalışmamızda genel tarama modeli kullanılmıştır. Türkiye de yaşayan çok sayıdaki İranlı göçmenler üzerinde anket çalışması yapılarak, evren hakkında genel bir yargıya ulaşılmıştır. Aşağıda belirtilen bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında karşılaştırma yapılmıştır.

Tablo12: Araştırma Modeli Değişkenleri

Cinsiyet	Türkiye'de daha iyi ticaret yapma isteği
Yaş grupları	Türkiye'de ev satın alma isteği
İran'da ambargoya bağlı enflasyonlar	İnternette alışveriş yapma isteği
Türkiye'nin İran'a yakın olması	Genel olarak İranlıların Türkiye'ye göç etme motivasyon kaynakları
ABD'nin İran'a uyguladığı ambargo	İranlı göçmenlerin Türkiye'de memnuniyetleri
Türkiye'de İranlılara hesap açılmaması	İranlı göçmenlerin Türkiye'de resmi ve kurumsal işlemleri
Türkiye'de yabancıların ikamet izni almaları	Para transferinde yaşanan olumsuz durumlar
Türkiye'de kira bedelleri	Türkiye'ye göç etme dönemleri
Türkiye'de hayatın pahalılaşması	İranlı göçmenlerin Türkiye'de yaşam için seçtikleri büyük şehirler
İranlılar göç öncesi Türkiye'yi daha ucuz bir ülke bulmaları	İranlı göçmenlerin Türkiye'de yatırım yapma düşünceleri
İranlı göçmenlerin büyük şehirlerden göç etmeleri	İranlı göçmenlerin ambargoya bakışları
Türkiye'nin sosyal hayatın çekiciliği	İranlı göçmenlerin Türkiye ekonomisine bakışları
Göçmen İranlıların eğitimli olmaları	Düzenli İranlı göçmeni olmak
Türkiye'nin eğitim kalitesi	
İranlı göçmenlerin gelir kaynakları	
İranlı göçmenlerin gelir düzeyleri	

4.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada bütün anket sorularının cevaplarının dağılımına deskriptifçe baktığımızda, dağılımın bazılarında normal bazılarında normal olmadığı görülmekte (Normality test sonucu-EK2) ve bundan dolayı analiz yöntemi olarak parametrik olmayan (Non Parametric) yöntemlerle SPSS uygulamasının CHİ-SQUARE yöntemiyle analiz yapılmıştır. Normallik testi için KOLMOGOROV-SMİRNOV yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemlerde SİG parametresi SİG \geq 0.05 ise dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Örneğin bu çalışmada katılımcıların yaş gurubu test sonucu SİG=0.314 olup dağılım normal gözükmemektedir.

İstatistiksel çalışmamız açısından Chi-square yöntemini örneklendirecek olursak;

Örnek Hipotez 1: Göçmenlerde cinsiyet faktörü, göç motivasyon kaynaklarından eğitim üzerinde etkili olmuştur.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz hipotezimize Chi-Square testini uyguladığımız zaman aşağıdaki sonucu vermektedir.

Test Sonucu:

Tablo13: Örnek Hipotez 1 Test Sonucu

Test Statistics		
ÇÖÇ ETME MOTİVASYON KAYNAĞI OLARAK DAHA İYİ BİR EĞİTİM SİSTEMİNİN BULUNDUĞU DÜŞÜNCE		
	DÜŞÜNCE	CİNSİYET
Chi-Square	74,429 ^a	1,750 ^b
Df	3	1
Asymp. Sig.	,000	,186

Chi-square test sonucunda, Sig \leq 0.05 olmadığı için cinsiyet ile İranlı göçmenlerin Türkiye'ye göç etmedeki motivasyon kaynaklarından olan daha iyi eğitim beklentisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Cinsiyetin göçe kaynaklık eden faktörlerden olan eğitim ile anlamlı ilişkisinin olmadığını görüyoruz.

Örnek Hipotez 2: İran'da gelişen yüksek enflasyonlar Türkiye'ye göçü artırmıştır.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz hipotezimize Chi-Square yöntemini uyguladığımız zaman aşağıdaki sonucu vermektedir.

Test Sonucu:

Tablo14: Örnek Hipotez 2 Test Sonucu

Test Statistics		
	TÜRKİYE'YE GÖÇ ETME DÖNEMİ	İRAN'DA AMBORGONUN ETKİSİNDE YÜKSEK ENFLASYONLAR
Chi-Square	76,839 ^a	142,911 ^b
Df	2	4
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlıların Türkiye'ye göç dönemiyle, İran'da Ambargonun etkisiyle artan enflasyonlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bundan hareketle İran'da enflasyonun yüksek olmasının göçe etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmamızda iki parametre arasında Chi-square test sonucu, $Sig \leq 0.05$ çıkan sonuçlara yer vereceğiz. Çünkü araştırma göçmenlerin yaşadığı etki-tepki durmunu açığa çıkarmaya çalışmakta ve doğal olarak var olan ilişkilere (etkileşimlere) yoğunlaşmaktadır.

5. BULGULAR

Bu çalışmada İranlı göçmenlerin göç reflekslerini ve göç sonrası tutum ve davranışlarını anlamak için dikkate değer tespitler ortaya konacaktır. Anket çalışmasında göçmenleri göçe sevk eden nedenler ve göç sonrası ambargo kaynaklı yaşanan problemler irdelenmiştir.

5.1. DEMOGRAFİK PROFİL

Anketi cevaplayan bireyler üzerinden göç edenlerin yaş ortalamalarına bakıldığında %39'u 19-30 yaş aralığında, %36'sı 35-50 yaş aralığında, %11'i 18 ve altı yaşlarda, %14'ü ise 50 yaş ve üzerindedir. Bu yaş oranları ağırlıklı olarak gençlerin göç etmiş olduklarını ortaya koymaktadır. Çünkü %75 gibi yüksek bir oranla 19-50 yaş gurubu genç vasfını taşımaktadır. Ankete katılanların % 67'si aileleriyle birlikte göç etmiş olduklarını ifade etmişlerdir. Aile ile birlikte göçün yoğun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların %43'ü evli olduklarını beyan etmişlerdir. İran'dan göç eden kişilerin doğum yerleri sırasıyla %57 Tahran, %27 Tebriz, %6 Şiraz, %4 İsfahan, %2 Kuzey İran, %4 Güney İran olarak beyan edilmiştir. Bu da göçmenlerin yüksek oranda başta %57 gibi oranla Tahran olmak üzere- büyük şehirlerden göç ettiğini göstermektedir.

Göçmenlerin %70'nin hiç çocukları yoktur. Bir veya iki çocuğu olanlar %28 düzeyindedir. İki'den fazla çocuğu olanlar ise %2 olarak gözükmektedir.

5.2. GÖÇLE İLGİLİ BİLGİLER

Ankete katılanların %4'ü 2003-2009 yılları arasında, %25'i 2010-2015 yıllarında ve %71'i 2016-2019 yılları arasında Türkiye'ye göçmüştür. Bu sonuç son yıllarda İranlı göçmenlerin sayısının büyük oranda artış eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Ambargonun etkisiyle son iki yılda tekrar eden yüksek enflasyonlar İran halkını göçe zorlamaktadır. Göç yönleri önceki yıllarda daha çok Avrupa ve Amerika iken son dönemde Türkiye'ye de rağbet artmıştır. Bunun sebeplerine bakacak olursak, Ambargodan kaynaklanan zorluklar ve sürekli gelişen enflasyonlardan kaynaklanan paralarının çok değersizleşmesidir. Bu faktörlerden dolayı İran'da kalmak istemeyenler yakın coğrafya olması hasebiyle Türkiye'yi tercih etmektedirler.

Anketi cevaplayanların %51'i kendilerini göçe kimsenin teşvik etmediğini belirtmiştir. Yani göç kararını kendileri almıştır. Katılımcıların %100'e yakın bir oranla göçten önce İran'da yaşadıkları gözükmektedir. Bir başka dikkat çeken husus ise göçmenlerin %57'sinin kadın olmasıdır. Dünyada göçle ilgili bilinen erkek göçmen ağırlığı bu çalışmada kadınlar lehine gözükmektedir. Kadın ağırlıklı göçmen profili dikkate değer bir sonuçtur.

Göçmenlerin Türkiye'de yerleştikleri bölgelere baktığımız zaman %67 gibi büyük bir oranla İstanbul başı çekmektedir. İstanbul'u sırasıyla Antalya, Ankara, Denizli, İzmir, Bursa gibi büyükşehirler izlemektedir. Türkiye Göç İdaresi verilerine göre, 07.05.2019 tarihi itibarıyla ikamet izni ile ülkemizde bulunan yabancıların toplam sayısı 963.211 iken bunların %51'i olan 492.429 kişi İstanbul'da ikamet etmektedir. Türkiye'ye gelen göçmenler ağırlıklı olarak İstanbul'u tercih etmektedirler. Bu durum İranlı göçmenlerde de kendini göstermektedir. Türkiye Göç İdaresinin verileri anket sonucunu desteklemektedir. SPSS uygulamasında yapmış olduğumuz testte, büyükşehirlerden büyükşehirlerle göç arasındaki istatistiki anlamlı ilişkiyi doğrulamaktadır. Zira aşağıdaki hipotezimizin test sonucu $Sig \leq 0.05$ çıkmıştır.

H1: Göçmenler İran'daki büyükşehirlerden Türkiye'deki büyükşehirlerle göç etmiştir.

Tablo15: H1 Test sonucu

Test Statistics		
	TÜRKİYE'DE İKAMET ETTİĞİNİZ ŞEHİR	GÖÇTEN ÖNCE YAŞADIĞINIZ ŞEHİR
Chi-Square	212,643 ^a	163,357 ^a
Df	5	5
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlı göçmenlerin göç öncesi yaşadığı şehirlerle, göç ettiği şehirler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

5.3. İRANLI GÖÇMENLERİN EĞİTİM DURUMLARI

Katılımcılar içerisinde okuma-yazma bilmeyen ya da lise mezunu olmayan hiç kimse yoktur. Lisans veya lisansüstü programlardan mezun olanlar %81'dir. Oranlar İran'dan Türkiye'ye göçenlerin eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Eğitim durumlarından hareketle katılımcıların vasıflı iş gücü kategorisinde oldukları söylenebilir.

5.4. İRANLI GÖÇMENLERİN GELİR KAYNAKLARI VE MALİ DURUMLARI

Anketi cevaplayan göçmenlerin %86'sının gelir durumu 2000 TL üzerinde, %50'sinin 3000 TL üzerinde, %17'sinin geliri 5000 TL üzerinde olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcılar gelirlerinin kaynağını %67 İran, %28 Türkiye ve %5 diğer ülkeler olarak cevaplamışlardır. İranlı göçmenlerin gelir kaynağının ağırlıklı olarak kendi ülkeleri olması ve yüksek oranda Türkiye'deki asgari ücretin üzerinde gelire sahip olmaları dikkate değerdir. Bu sonuç göçün salt kaynağının ekonomik unsurlar olmadığına işaret etmektedir.

İranlı göçmenlerin gelir kaynaklarının önemli oranda İran olması, göçmenlerin İran'a uygulanan ambargodan olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Bu duruma yönelik hipotezimizin sonucu pozitif çıkmaktadır.

H2: İranlı göçmenlerin gelir kaynakları ağırlıklı İran olduğu için Ambargodan halk olumsuz yönde etkilenmektedir.

Tablo16: H2 Test sonucu

Test Statistics		
	GÖÇMENLERİN GELİR KAYNAĞI	İRAN'A UYGULANAN AMBARGO İRAN DEVLETİNDEN ZİYADE HALKI KÖTÜ YÖNDE ETKİLEDİ
Chi-Square	66,768 ^a	89,286 ^b
Df	2	1
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için Türkiye'deki İranlı göçmenlerin gelir kaynağıyla ABD ambargosunun halkı kötü etkilediği düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Katılımcılar arasında Türkiye'de bulunan göçmenlerin %98'nin ikamet tezkeresi vardır. İkamet tezkeresi almak için öğrenciliğin dışında, şirket kurmak, şirkette resmi olarak çalışmak, gayrimenkul almak veya kiralamak, 250.000 dolar değerinde yatırım yapmak şartlarından birini sağlıyor olmak ve gelir beyan etmek gerekir. Ankete katılanların %51'i ev satın alarak ve %42'si ev kiralayarak ikamet tezkeresi almışlardır. Kalan %5'si ise diğer yöntemlerle ikamet izni almışlardır. Bu da İranlı göçmenlerin genel olarak refah seviyelerinin düşük olmadığına işaret etmektedir.

5.5. İRANLI GÖÇMENLERİN İKAMET İZİN DURUMLARI

Katılımcıların %98 gibi yüksek bir oranı resmi ikamet izni ile Türkiye'de bulunmaktadır. Kalan %2 ise henüz ikamet almadıklarını ve Türkiye-İran vize kuralları gereği olan 180 günde 90 gün vize serbestisi hakkını kullanarak ikamet ettiklerini belirtmektedir. Katılımcılar arasında Türkiye'de kaçak durumda olan hiç kimse yoktur. Bu da İranlı göçmenlerin yüksek oranda düzenli göçmen olduklarını ve resmi ikamet izni ile Türkiye'de bulduklarını göstermektedir. Türkiye göç idaresinin paylaştığı 2018 verilerine göre İran'dan gelen düzensiz göçmen sayısı, düzenli göçmenlere oranla %10'nun altındadır. Katılımcılar arasında kaçak durumda olan göçmen çıkmaması ankete katılım konusunda çekimser kalmış olmalarından da kaynaklanabilir. İranlı göçmenlerin ikamet izni almalarının en direk yollarından birisi de ev satın almalarıdır. Bu ilişkiyi testimizde teyit etmektedir.

H3: İranlı göçmenlerin Türkiye de ev satın almalarında resmi ikamet izni almak etkilidir.

Tablo17: H3 Test sonucu

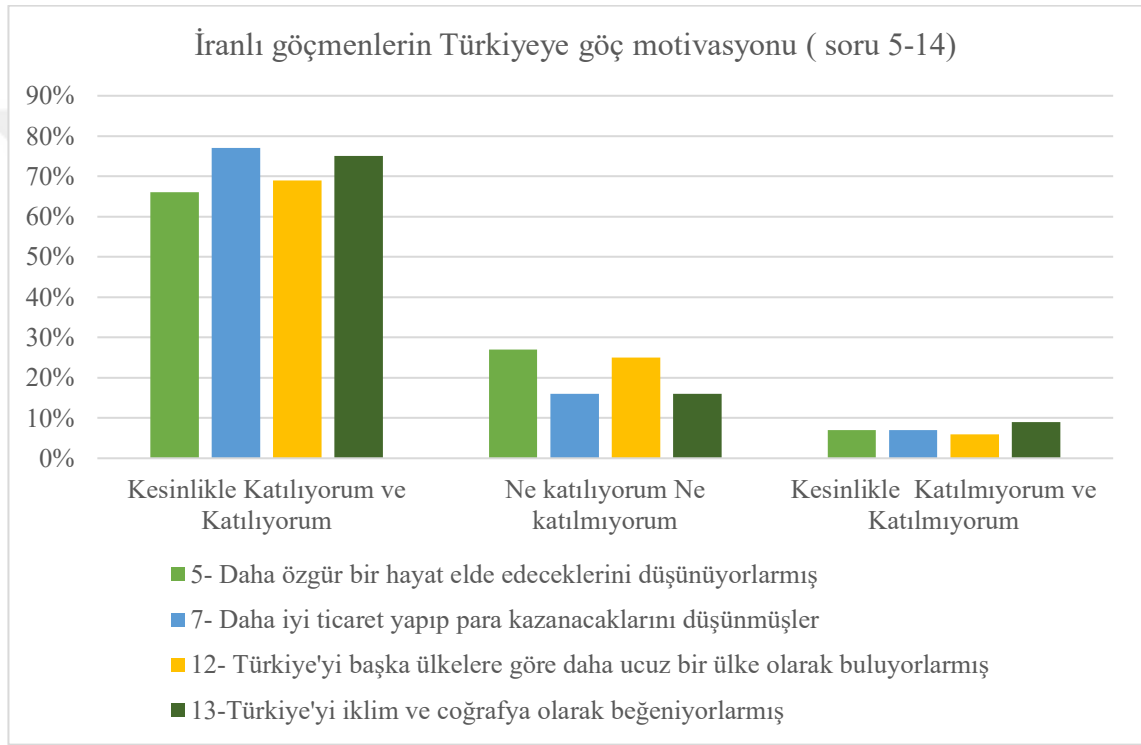
Test Statistics		
	TÜRKİYE'DE EV ALANLAR	TÜRKİYE'DE İKAMET İZİN ALANLAR
Chi-Square	21,211 ^a	30,421 ^b
Df	5	2
Asymp. Sig.	,001	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için Türkiye’de göçmen İranlıların ev alımıyla, resmi ikamet izni almaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

5.6. İRANLILARIN TÜRKİYE’YE GÖÇMELERİNDEKİ MOTİVASYON KAYNAKLARI

İranlıların göç ederken Türkiye’yi seçmelerinde yakın coğrafya olması, sosyal hayatın çekiciliği ve batı dünyasında yaşamın pahalılığı gibi birçok faktör etkindir.

Tablo18: İranlı göçmenlerin Türkiye’ye göç motivasyon kaynakları

Katılımcıların verdiği cevaplardan hareketle göçteki motivasyon kaynakları aşağıdaki oranlarda etkili olmuştur:

1) Göçmenlerin %88 gibi önemli bir kısmı kendileri ve çocukları için iyi bir eğitim imkanına kavuşacaklarını düşünmüştür.

2) Coğrafi olarak Türkiye’nin İran’a yakın olması %88 düzeyinde İranlı göçmenleri etkilemiştir.

3) Göç ederken Türkiye’de iyi ticaret yapıp kazanç sağlayabileceklerini düşünenler %75’tir.

İranlı genç göçmen kitlesi, Türkiye’yi göç hedefine koyarken verimli ticaret yapacağını düşünmüştür. Hipotezimizin istatistiksel test sonucu da bu yöndedir.

H4: İran’dan genç nüfusun Türkiye’ye göçmesinde iyi ticaret yapıp kazanç sağlama beklentisi vardır.

Tablo19: H4 Test sonucu

		Test Statistics	
		GÖÇ DÖNEMİ YAŞ GRUBU	TÜRKİYE’YE GÖÇ ETMEMDE DAHA İYİ TİCARET YAPMA DÜŞÜNCESİ ETKİLİ OLDU
Chi-Square		26,357 ^a	71,125 ^b
Df		3	4
Asymp. Sig.		,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlıların göç dönemi genç yaş ortalamasına sahip olmalarıyla Türkiye’de ticaret yapıp iyi kazanç sağlama amacı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

4) Türkiye’deki iklim ve coğrafi şartların cezbediciliği %74 etkili olmuştur. Zira İran’da hava kirliliği ve çölleşme yüksek olup su sıkıntısı da yaşanmaktadır.

5) Türkiye’yi geçim açısından daha ucuz bir ülke bulanların oranı %66’dır. Bu düşüncede son yıllarda İran’da sürekli tekrar eden yüksek enflasyonların etkili olduğu söylenebilir.

6) Türkiye’de daha özgür bir yaşam beklentisi %65 düzeyinde görülmektedir. Göçmenlerin yaklaşık olarak üçte ikisinin Türkiye’ye göç etmesinde özgür yaşam beklentisinin etkili olması ve göçmenlerin genç profilde olmaları dikkate değer etkileşimi ortaya koymaktadır. Gençliğin doğası gereği de olan özgürlük arayışıyla olan ilişkisi hipotez test sonucuna yansımaktadır.

H5: İran’dan genç nüfusun Türkiye’ye göçmesinde daha özgür bir yaşam beklentisi etkilidir.

Tablo20: H5 Test sonucu

Test Statistics		
	GÖÇ DÖNEMİ YAŞ GRUBU	TÜRKİYE'DE DAHA ÖZGÜR BİR YAŞAM OLDUĞUNU DÜŞÜNEREK GÖÇ ETTİM
Chi-Square	26,357 ^a	63,982 ^b
Df	3	4
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlıların göç dönemi genç yaş ortalamasına sahip olmalarıyla, Türkiye’de daha özgür bir yaşam beklentisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

7) Katılımcıların %39’unda Türkiye’de arkadaşlarının olması da etkili olmuştur. Arkadaşların varlığı yabancı bir ülkeye karşı güven duygusunda pozitif etki yapmaktadır.

8) Türkiye’de liberal politikalarla birlikte seküler hayat tarzının varlığı düşük oranda da olsa bir başka etken olmuştur. Katılımcıların %35’i sosyal hayatın çekiciliğini de göçlerindeki sebepler arasında saymıştır.

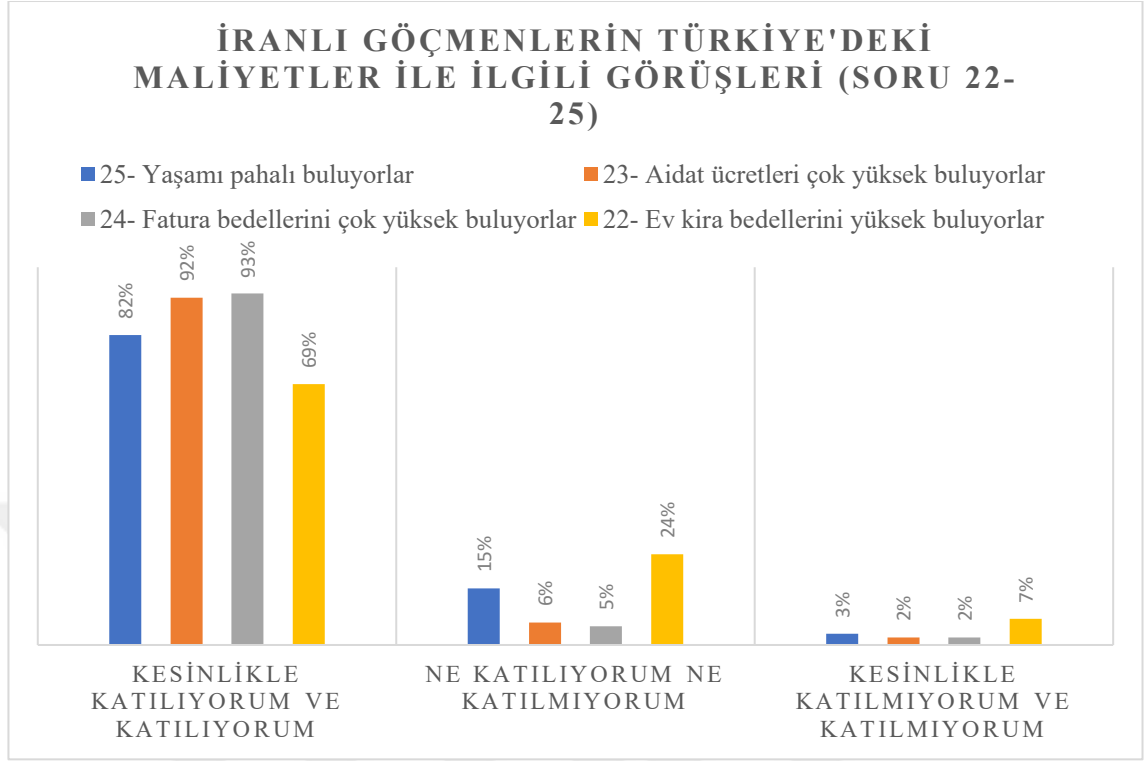
9) Siyasi sebeplerle Türkiye’ye geldiğini ifade edenlerin oranı %30’dur. Ayrıca buna ek olarak Türkiye Göç İdaresinin verilerine göre 2018 yılında 5036 İranlının uluslararası koruma başvurusu yaptığı bilgisi de mevcut.

10) Ailevi sebeplerin etkili olduğunu söyleyen göçmen oranı %19’la düşük bir seviyede kalmıştır.

5.7. BARINMA İHTİYAÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR

İranlı göçmenlerin Türkiye’de en çok ev alanlar sıralamasında ikinci olmaları ve alınan evlerin fiyat aralığı dikkate değerdir.

Tablo21: İranlı göçmenlerin Türkiye’deki maliyetlerle ilgili görüşleri

5.7.1. Evi Olanlar-Kirada Oturanlar

Katılımcıların %51’i Türkiye’de en az bir ev satın almıştır. TÜİK verilerine göre 2018 yılında Iraklılardan sonra en çok gayrimenkul alanların İranlılar olması bu sonucu desteklemektedir. Alınan bir evin ortalama bedeli 600.000 Türk Lirası olarak beyan edilmiştir. Katılımcıların %55’i kirada oturmakla birlikte, kirada oturanların %15’i Türkiye’de başka ev sahibidir. Az da olsa anne-babasının yanında ya da bir yakınının yanında ikamet edenler de mevcuttur. Kira ödeyenlerin aylık ödedikleri kira bedeli ise ortalama 2000 TL olarak görülmektedir.

5.7.2. Yaşam, Kira, Aidat ve Fatura Maliyetlerine Bakışları

Ankete katılanların %82’si yaşamı pahalı bulmakta, %67’si kira bedellerini, %91’i aidatları, %92’si fatura bedellerini (elektrik, doğalgaz vb.) yüksek bulmaktadır. Kira bedellerinin yüksek bulunması ev alınmasını beslemiştir. Aşağıda belirtilen hipotezimizin İstatistiksel test sonucu da bu duruma işaret etmektedir.

H6: İranlı göçmenler Türkiye’de kira bedellerini yüksek buldukları için ev satın almaktadırlar.

Tablo22: H6 Test sonucu

Test Statistics		
	KİRA BEDELLERİNİ YÜKSEK BULUYORUM	TÜRKİYE'DE EV ALANLAR
Chi-Square	53,982 ^a	21,211 ^b
Df	4	5
Asymp. Sig.	,000	,001

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için Türkiye’de göçmen İranlıların ev alımıyla, kira bedellerinin yüksekliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

5.7.3. Gayrimenkul Alımında KDV İadesi ve Ambargonun Etkisi

T.C. Maliye Bakanlığı’nın Resmi Gazete’de 5 Mayıs 2017 günü yayınlamış olduğu 30057 sayılı tebliğe göre, yabancılar gayrimenkul alımında KDV ödemesinden muaf tutulmuştur (<http://www.resmigazete.gov.tr>, E.T:28 Mayıs 2019). Katılımcıların %51’i en az bir ev satın almasına rağmen içlerinde KDV iadesi alana rastlanmamıştır. Katılımcıların yaklaşık olarak yarısı KDV iadesi konusunda taraflarına resmi kurum ya da özel şirketler tarafından hiçbir bilgilendirme yapılmadığını belirttiler. Diğer yarısı ise iade hakkı için ödemenin resmi dolar hesabından yapılması gerektiğini, ambargonun etkisinden dolayı kendilerine resmi dolar hesabı açılmadığından bu işlemi yapamadıklarını ve KDV iadesi hakkından faydalanamadıklarını belirttiler. Ambargonun İranlı göçmenleri doğdukları ülkenin dışında da takip etmesi ve olumsuz yansımaları göze çarpmaktadır. Türkiye’de ev alan ama ambargonun etkisiyle bankacılık işlemlerinde sorun yaşayan İranlılar, anket verilerine göre ortalama 600.000 TL olan satın alma bedellerinden %8 olan KDV bedelini, yani 48.000 TL bedeli iade alamayıp mağdur olmuştur.

Ankete katılanların %56’sı KDV iadesi hususunda, devlet kurumlarının dijital mecralar, medya ve telefon vasıtasıyla bilgilendirme yapmadığını belirtmişlerdir. Sağlıklı bilgi almanın yolu, danışmanlık firmalarına ücret ödeyerek bilgi almaktır, diyenlerin oranı ise %18’dir.

Gayrimenkul alımlarında yabancıların KDV iadesi alabilmesi için Türkiye’deki mevzuatta göre yurtdışı hesabından Türkiye’deki hesaba paranın döviz olarak SWIFT işlemi yapılması gerekmektedir. İranlı göçmenlerin SWIFT işlemlerinde karşılaştığı kısıtlamalar KDV iadesi almalarına engel olmakta ve resmi işlemlerde teknik eksiklikler oluşmasına yol açmaktadır. Hipotezimizin Chi-Square yöntemiyle yapılan test sonucu da bu olumsuz etkileşimi doğrular niteliktedir.

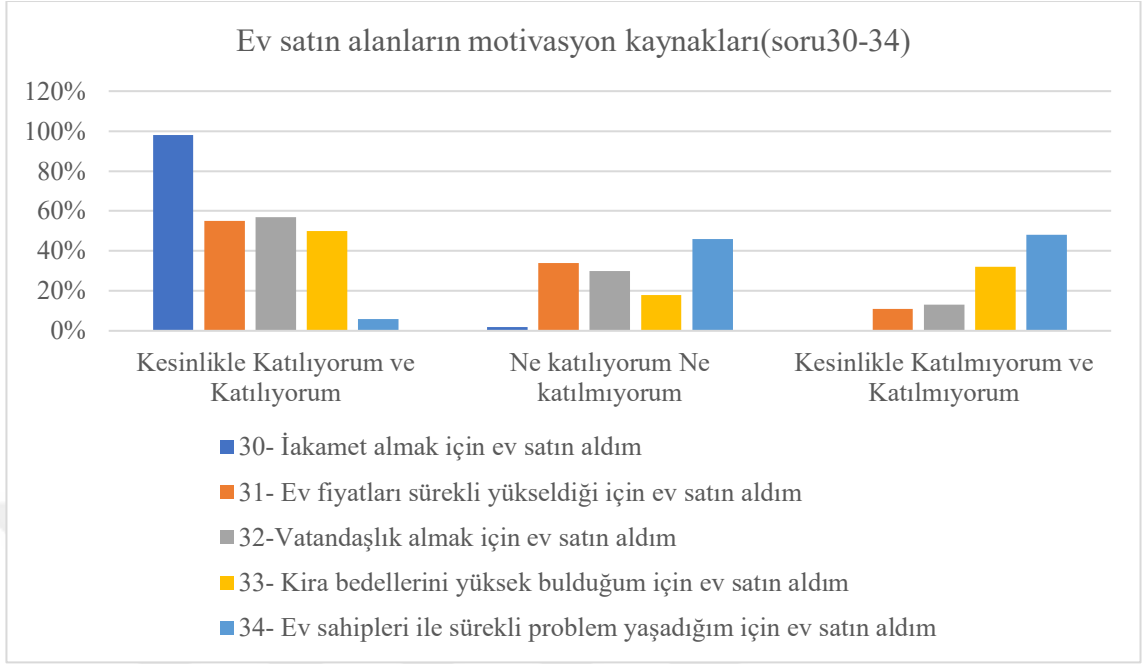
H7: İranlı göçmenlerin Türkiye’ye bankalar vasıtasıyla para transferi (SWIFT) yapmada karşılaştıkları zorluklar, resmi işlemlerde problem yaşamalarına yol açmaktadır.

Tablo23: H7 Test sonucu

Test Statistics		
	EV ALDIYSANIZ KDV GERİ İADESİNİ ALABİLDİNİZ Mİ	SWİFT İŞLEMİ YAPABİLİYOR MUSUNUZ
Chi-Square	89,035 ^a	87,661 ^b
Df	3	2
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlı göçmenlerin Türkiye’deki hesaplara SWIFT işlemi yapamamalarıyla, Türkiye’de resmi işlemlerde problem yaşamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo24: İranlı göçmenlerin ev satın alma öncelikleri

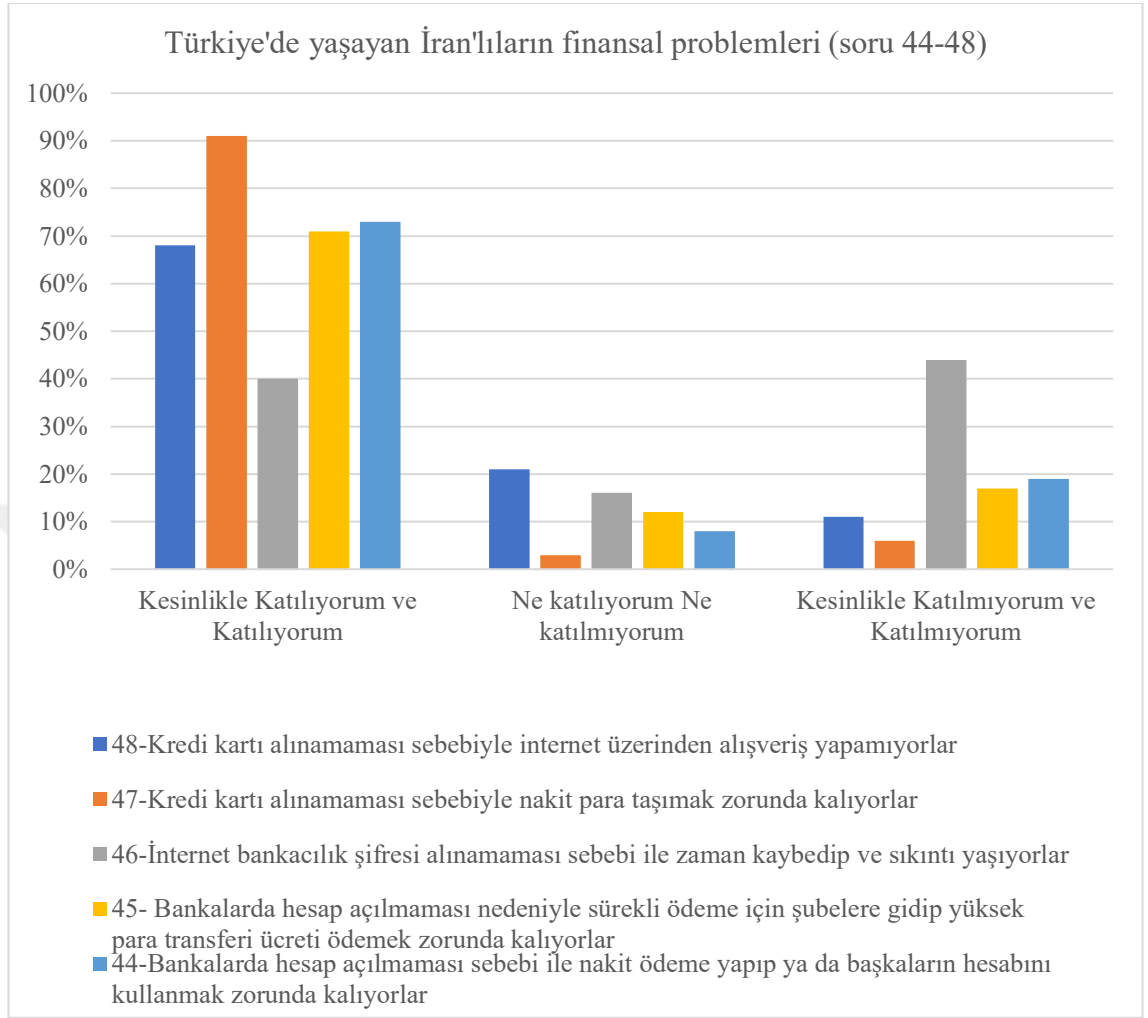

Göçmenlerin Türkiye’den ev almalarının teşvik edici unsuru olarak %96 ile ikamet tezkeresi almak olduğu öne çıkmaktadır. Resmi ikamet izni almak için ev almak en kolay yollardan biridir. Ev almalarında kira rakamlarının yüksek olmasını da etkili görenler %49’dur. Bu sonuçtan hareketle Türkiye’ye yerleşen düzenli göçmenlerin yüksek kira bedeli ödememe hassasiyeti, ev almalarında önemli motivasyon kaynaklarındadır diyebiliriz.

5.8. TÜRKİYE’DEKİ İRANLILARIN BANKACILIK İŞLEMLERİ

Ambargodan dolayı İranlı göçmenler Türkiye’de birçok engelle karşılaşmaktadır. Bu engellerin en önemli ayaklarından birisi bankacılık işlemlerinde karşılaştıkları ayrımcılıktır.

Tablo25: Türkiye’de yaşayan İranlıların finansal problemleri

5.8.1. Bireysel Bankacılık İşlemleri

Ambargonun etkisiyle Türkiye’deki bankalar diğer ülke vatandaşlarına hesap açarken, İranlılara farklı ve negatif ayrımcı politika izliyorlar. Bazı bankalar hiçbir şekilde hesap açmıyorlar. Bazıları ise nakit para bloke ettirerek sınırlı hesap açıyorlar. Hesabı internet bankacılığı ve mobil bankacılık işlemlerine kapatıyorlar ve İranlı göçmenlerin nakit paralarını mevduat olarak kullanıyorlar. Bankalar kredi kartı vermeye sıcak yaklaşmadığı için göçmenler sürekli olarak yanlarında nakit taşımak durumunda kalmakta ve risk içinde bulunmaktadır. Bankalar ambargo gölgesinde, çekinerek hesap açtıkları için, bankacılık işlemlerine dair yüksek işlem ücretleri almaktadır. Ancak

istisnalar da yok değil. Uzun süredir Türkiye’de kalan, bankada yüksek miktarda sermaye tutan ve güçlü referansı olan bazı göçmenlere çözüm yolları oluşturulmaktadır.

Ankete katılan İranlı göçmenlerin verdiği cevaplar üzerinden İranlı göçmenlerin yaşamış oldukları finansal sorunları sıralayalım:

1) Katılımcıların %68’i kredi kartı olmadığı için internetten alışveriş yapamadığını paylaşmıştır. %90’ı ise bankadan kredi kartı alamadığından dolayı sürekli olarak nakit para taşımak zorunda kaldığını belirtmiştir.

Türkiye’de yaşayan İranlı göçmenlerin genç yoğunlukta oluşu, kredi kartı alamamalarından hareketle tepkilerine yansımaktadır. Bu anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü dünyada internet kullanımı ve internetten alışveriş yapma eylemi gençler arasında yaygındır. Hipotezimizin test sonucu da bu bağa işaret etmektedir.

H8: İranlı genç göçmenlerin internetten alışveriş yapma konusundaki etkilenmeleri diğer yaş gurubundaki göçmenlerden fazladır.

Tablo26: H8 Test sonucu

Test Statistics		
	KREDİ KARTI OLMAMASI SEBEBİ İLE İNTERNETTEN ALIŞVERİŞ YAPAMIYORUM	GÖÇMENLERİN YAŞ GRUBU
Chi-Square	54,339 ^a	56,214 ^b
Df	4	3
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, Sig \leq 0.05 olduğu için genç yaş gurubundaki İranlı göçmenler ile kredi kartıyla internetten alışveriş yapamadaki şikayet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

2) Ankete katılanların %75’i bankalarda hesabının olmaması sebebiyle, ödemelerini elden veya başkalarının hesabını kullanarak yaptığını belirtmiştir. Şüphesiz bu durum göçmenler için finansal güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır.

3) Bankada hesapları olmayanlar içinde şubelerden para gönderirken yüksek para transfer masrafı ödediğini ifade edenler %75 olarak gözükmektedir.

4) Katılımcıların %40'ı bankalar tarafından internet bankacılığı şifresi paylaşılmadığı için, her defasında bankaya ya da ödeme yapacakları yere gitmek zorunda kaldıklarını, bundan dolayı zaman ve para kaybı yaşadıklarını beyan etmişlerdir.

Özetle İranlı göçmenlerin bir kısmının bankalarda hesap açamaması, hesap açtırabilenlerin işlem kısıtlarına uğraması, birçoğunun kredi kartı alamaması, ihtiyaç durumlarında kredi kullanamaması, birçoğunun internet bankacılığının aktif edilmemesi, üzerlerinde yüksek oranda sıkıntı yaratıyor. Nakit paranın, elden dolaşıyor olması ve başkalarının hesaplarının kullanılması stres ve masraflarını artırıyor.

5.8.2. Kurumsal Bankacılık İşlemleri

Ankete katılanların %30'u Türkiye'de şirket kurduklarını belirtmiştir. İranlı göçmenlerin önemli bir kesiminin şirket kuruyor olması kurumsal bankacılık işlemlerinin de İranlılar için önemini gösteriyor. Kurumsal bir firmanın temel ihtiyaçlarından birisi de bankalarda hesabının olmasıdır. Ankete katılanlara göre, Türkiye'de şirket kurmuş olan İranlı göçmenlerin %60'ı bankalarda hesap açamamışlar. Kalan %40'ı sadece TL hesabı açabilmiş ve işlem kısıtlamalarına maruz kalmış. Türkiye'de pek çok masraf yaparak şirket kurmaları ve vergi ödemelerine rağmen, bankalarda karşılaşılan zorluklar İranlı göçmenleri zora sokmaktadır. Bankaların yaklaşımı ambargodan kaynaklanıyor olup İranlı göçmenleri hedef almaktadır.

Ankete katılan İranlı göçmenlerin verdiği cevaplar üzerinden İranlı göçmenlere ait şirketlerin yaşamış oldukları finansal sorunları sıralayalım:

1) Hesap açamadıkları için ticaretlerinin kısıtlandığını belirtenlerin oranı %97'dir. Hipotezimizin İstatistik test sonucu bu ilişkiyi teyit etmektedir.

H9: İranlı göçmenlerin Türkiye'deki bankalarda şirketlerine kurumsal hesap açmada karşılaştıkları güçlükler, ticaret yapıp para kazanmalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo27: H9 Test sonucu

		Test Statistics	
		ŞİRKETİMİN BANKALARDA HESABI OLMAMASI İŞLERİMİ ÇOK KISITLIYOR	AMBARGODAN DOLAYI ESKİSİ GİBİ TİCARET YAPIP PARA KAZANAMIYORUM
Chi-Square	12,500 ^a		39,500 ^b
Df	1		3
Asymp. Sig.	,000		,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlı göçmenlerin kurumsal şirket hesabı açmakta yaşadıkları güçlükler ile ambargodan dolayı ticaret yapıp para kazanmadaki kısıtlamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

2) Bankalarda hesabının olmaması hasebiyle güvenli ticaret imkanlarından yoksun olduğunu belirtenler %97 düzeyindedir.

3) Bankalarda hesabının olmamasından hareketle işlerinin çok yavaş ilerlediğini ortaya koyanların oranı %97 gibi yüksek bir orandır.

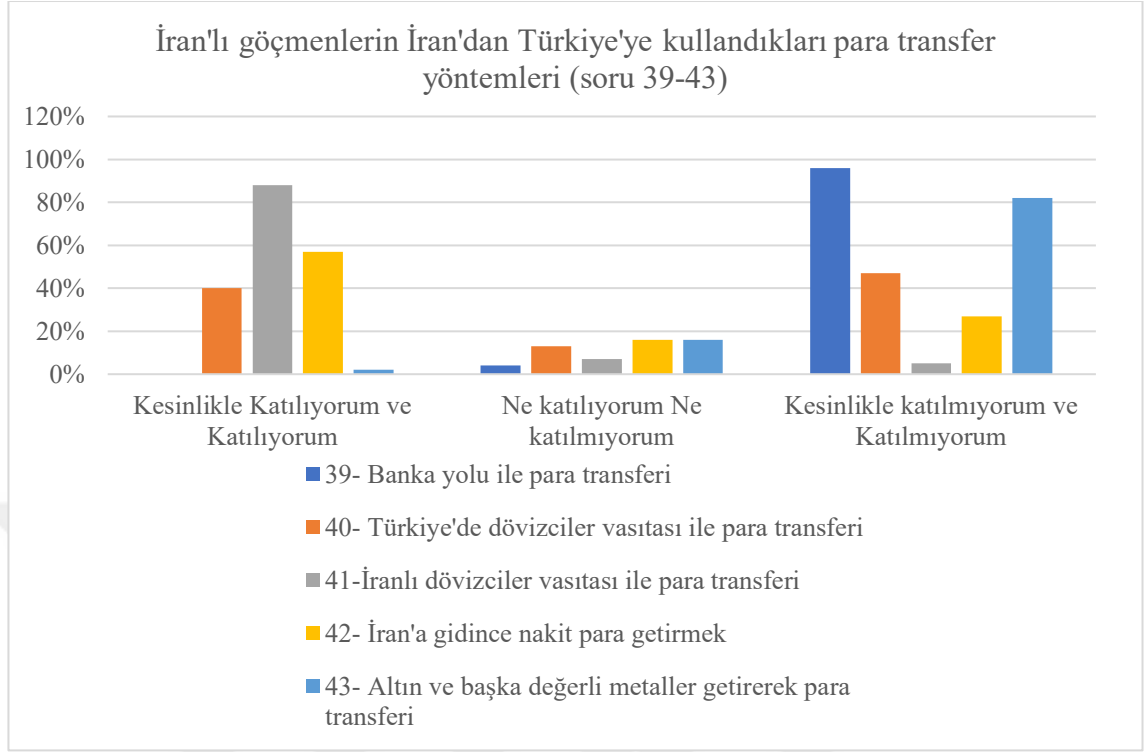
4) Türkiye’de şirketi olan katılımcılar şirketlerine banka hesabı açamadıkları için ticaretlerinin gayri resmi alana kaydığını %90 gibi bir oranla ifade etmişlerdir.

Ayrıca yatırım ve ticaret yapmak için gelen göçmenlerin ticaretleri konusunda memnuniyet oranları oldukça düşüktür. Ticaret konusunda maksadına ulaştığını belirtenlerin ve memnun olanların oranı %9’dur. Ambargodan kaynaklanan kısıtlamaların ticaretlerinin önüne geçtiğini belirten katılımcı yüzdesi ise %77’dir. Ayrıca ihtiyaç durumlarında, hesap açmaktan dahi imtina eden bankaların, İranlı göçmenlere ve şirketlere kredi kullandırmaması da bilinen bir gerçek.

5.8.3. İranlı Göçmenlerin SWIFT İşlemleri

İranlı göçmenler hiçbir şekilde bireysel SWIFT işlemi yapamamakta ve dövizcilere mahkum kalmaktadırlar.

Tablo 28: Türkiye’de yaşayan İranlıların para transfer yöntemleri

Göçmenler gerek ambargo gerekçesiyle ülkelerindeki SWIFT para transferi işlemlerindeki ABD merkezli engellemelerden dolayı, gerekse de Türkiye’de hesap açma ve kullanmadaki kısıtlamalardan dolayı hesaplarından uluslararası para transferi gerçekleştiremiyorlar. Bu durum, göçmenlerin ağırlıklı gelir kaynağının İran olduğu düşünüldüğünde çok önemli bir sorun olduğu dikkati çekmektedir. Nitekim ankete katılanların %100’ü SWIFT işlemi yapamadığını belirtmiştir. Ambargo etkisiyle İranlı göçmenler, diğer insanların kullandığı en tabii bankacılık işlemlerinden dahi mahrum kalıyorlar.

SWIFT işlemi yapamayan İranlı göçmenler çözüm olarak başka yollar aramaktadırlar. Para transferi işlemlerini gayri resmi ticaret olarak yapan ve dijital ortamlarda reklam veren dövizcilere müracaat etmek zorunda kalmaktadırlar. Katılımcıların %88’i paralarını gayri resmi dövizciler kanalıyla transfer ettiklerini ifade etmişlerdir. %57’si ise her gidip gelmelerinde yanlarında nakit olarak taşıdıklarını beyan etmişlerdir. Para transferi metodunu kullananların, göçmenlerin %67’sinin gelir kaynağının İran olduğu verisinden hareketle para transferi işlemlerinin İranlı göçmenler için çok büyük sorun teşkil ettiği söylenebilir.

Para transferi işlemlerinde yaşanan sorunları sıralayalım:

1) İran'da hafta sonu tatili Perşembe-Cuma günleri, Türkiye'de ise Cumartesi-Pazar günleridir. Bu durumda acil nakit paraya ihtiyacı olan göçmenler bu günlerde işlem yapmakta sorun yaşamaktadırlar. Ankete katılanların %98'si bu sorunu yaşadıklarını belirtmiştir.

2) Sosyal medyada reklam yapan garı resmi dövizciler bazen teslim aldıkları parayı göndermemektedirler. Bu şekilde dolandırıcılık yaşandığını ifade eden katılımcıların oranı %98'dir.

3) Dövizciler vasıtasıyla işlem yapanların %71'i paralarını alamama korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aslında bu durum göçmenlerin yaşamış oldukları strese işaret etmektedir. Ambargonun etkisi altındaki İranlı göçmenlerin, psikolojik olarak ambargodan kaynaklanan birçok sorun yaşadıkları söylenebilir. Zira güvenli para transferinden yoksun kalan İranlılar paralarını tahsil edememe korkusu hipotezimizin test sonucuna da yansımıştır.

H10: İranlı göçmenler SWIFT işlemi yapamadıkları için dövizciler vasıtasıyla yapılan para transferlerinde paralarını alamama korkusu yaşamaktadırlar.

Tablo29: H10 Test sonucu

	Test Statistics	
	SWIFT İŞLEMİ YAPAMAMAKTAYIM	DÖVİZCİLER VASITASI İLE YAPTIĞIM TRANSFERLERDE PARAMI ALAMAMA KORKUSU YAŞIYORUM
Chi-Square	87,661 ^a	48,089 ^b
Df	2	4
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlı göçmenlerin SWIFT işlemi yapamamalarıyla, dövizciler vasıtasıyla para transferi yaparken korku yaşamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

4) Dövizciler daha fazla para kazanma isteği ile parayı günlerce, farklı bahanelerle hesaplarında tutup işletmektedirler. Anketi cevaplayanların %77'si bunu belirtmiştir. Aşağıdaki hipotez test sonuç tablosu bu iki parametre arasındaki ilişkiyi teyit etmektedir.

H11: Dövizciler farklı bahanelerle parayı hesaplarında tuttıkları için İranlı göçmenler paralarını alamama korkusu yaşamaktadır.

Tablo30: H11 Test sonucu

	Test Statistics	
	DÖVİZCİLER VASITASI İLE YAPTIĞIM TRANSFERDE PARAMI ALAMAMA KORKUSU YAŞIYORUM	DÖVİZCİLER GENELDE GÜNLERCE PARAYI TUTUYORLAR
Chi-Square	48,089 ^a	89,161 ^a
Df	4	4
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlı göçmenlerin dövizciler vasıtasıyla para transferi yaparken paralarını alamama korkusu yaşamalarıyla, dövizcilerin farklı bahanelerle günlerce parayı tutmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır

5) Dövizciler vergiden kaçınmak için parayı hesaba yatırmayıp elden teslim etmeyi tercih ediyorlar. Bu durumda göçmenler uzun mesafeler kat etmek zorunda kalmakta ve nakit para taşıma riskini yaşamaktadırlar. Bu durumu belirten katılımcı oranı ise %65'dir.

5.9. AMBARGO GÖLGESİNDE TÜRKİYE'DE YATIRIM YAPMA BULGULARI

İranlı göçmenlerin %23'ü hâlihazırda Türkiye'de yatırım yapmış olduklarını belirtmişlerdir. Göçmenlerin büyük ekseriyeti Türkiye'de yatırım yapma fikrine ambargonun risklerinden dolayı mesafeli durmaktadırlar.

Yatırım konusunda ankete katılanlar bakışlarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

1) Ambargodan dolayı, Türkiye'de Türklerle ortaklık yaparken resmi kontratlarda isimlerinin yer almasından imtina ediliyor. Bu nedenle gayri resmi ortaklık kurma eğilimi yüksektir. Dolayısıyla da göçmenler Türklerle ortaklık kurmaya mesafeli durumdadır. Bu durumu belirten katılımcı oranı %73'tür.

2) İlerleyen dönemde Türkiye'de yapacakları yatırımın ambargodan dolayı etkilenebileceğini belirtenlerin oranı %65 düzeyindedir. Ambargonun göçmenlerin

Türkiye'ye yapacağı yatırıma olumsuz tesiri olduğu ve halkı mağdur ettiği, hipotezimizin test sonucuyla örtüşmektedir.

H12: Göçmenlerin Türkiye'ye yatırım yapma konusunda çekimser kalmalarının sebeplerinden bir tanesi de ambargodan dolayı olumsuz etkilenme korkusudur.

Tablo31: H12 Test sonucu

Test Statistics		
	TÜRKİYE'DE YATIRIM YAPMAKTAN KORKUYORUM ÇÜNKÜ AMBARGO HER GÜN AĞIRLAŞABİLİR	İRAN'A UYGULANAN AMBARGO İRAN DEVLETİNDEN ZİYADE HALKI KÖTÜ ETKİLİYOR
Chi-Square	31,304 ^a	89,286 ^b
Df	4	1
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlı göçmenlerin Türkiye'de yatırım yapmaya mesafeli olmasıyla, uygulanan ABD ambargosunun halkı kötü etkilediği düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

3) Türkiye'nin ekonomisine güvenmeyenlerin oranı %49'dur.

4) Türkiye'yi geçici bir ülke olarak görenler ise %12 düzeyindedir.

Özetle İranlı göçmenlerin yatırım yapmaya mesafeli olmalarının temel nedeni ambargonun getirmiş olduğu risklerdir. Türkiye ekonomisine güvenmeyenlerin sayısı da azımsanmayacak kadar dikkate değerdir. Katılımcıların çoğu Türkiye'de kalıcı olduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla kalıcılık düşüncesi ağır bastığı için yatırıma soğuk bakılmasında kalıcılık çok etkili değildir.

5.10. AMBARGONUN GÖLGESİNDE TÜRKİYE'DEKİ İRANLI GÖÇMENLERİN MEMNUNİYET ÖLÇÜMLEMESİ

Katılımcıların verdiği cevaplar üzerinden hareketle, göçmenlerin büyük oranda göç etmelerine vesile olan beklentilerini yakalayamadıklarını ve memnuniyet oranının düşük olduğunu söyleyebiliriz. Bu memnuniyetsizliğin bir kısmı beklentilerin karşılanamaması iken, diğer bir kısmı göçün doğal sürecindeki zorluklarından kaynaklandığı söylenebilir.

Göçmenlerin şikayetçi oldukları bazı alanları sıralayalım:

1) İran'da, büyük oranda ambargonun tetiklediği yüksek enflasyonlar paralarını değersizleştirmiştir. Göçmenlerin önemli bir kısmının geçimini İran'dan sağladığı düşünüldüğünde ve Türkiye'de hayatın pahalılaştığı gerçeği göz önüne alındığında şikayetçi olmaları beklenen bir durumdur. Nitekim katılımcıların %86'sı enflasyonlar nedeniyle İran'daki paralarının değersizleştiğini belirtmişlerdir. Yine ankete katılanların %82'si Türkiye'de hayat şartlarının pahalılaştığını ifade etmişlerdir.

Göçmenlere göçten önce yaşamsal olarak ucuz buldukları Türkiye'nin göçten sonra pahalı gelmesi, memnuniyetsizlikleri açısından anlaşılabilir bir durumdur. Ölçümleme sonucu ortaya çıkan ilişkide bu sonucu vermektedir.

H13: Yaşam pahalılığı açısından İranlı göçmenler göç öncesi Türkiye'yi ucuz buluyorken göç sonrası pahalı bulmakta ve memnuniyetsiz olmaktadır.

Tablo32: H13 Test sonucu

Test Statistics		
	TÜRKİYE'Yİ DAHA UCUZ BİR ÜLKE BULDUĞUM İÇİN GÖÇ ETTİM	TÜRKİYE'DE MEMNUN DEĞİLİM. HAYAT GİTGİDE PAHALILAŞIYOR
Chi-Square	48,536 ^a	98,982 ^a
Df	4	4
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlıların Türkiye'yi göç öncesi ucuz bulup göç etmesiyle, göç sonrası pahalı bulup memnuniyetsiz olmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

2) Ambargodan dolayı etkin ve verimli ticaret yapılamadığını belirtenler %76 düzeyindedir.

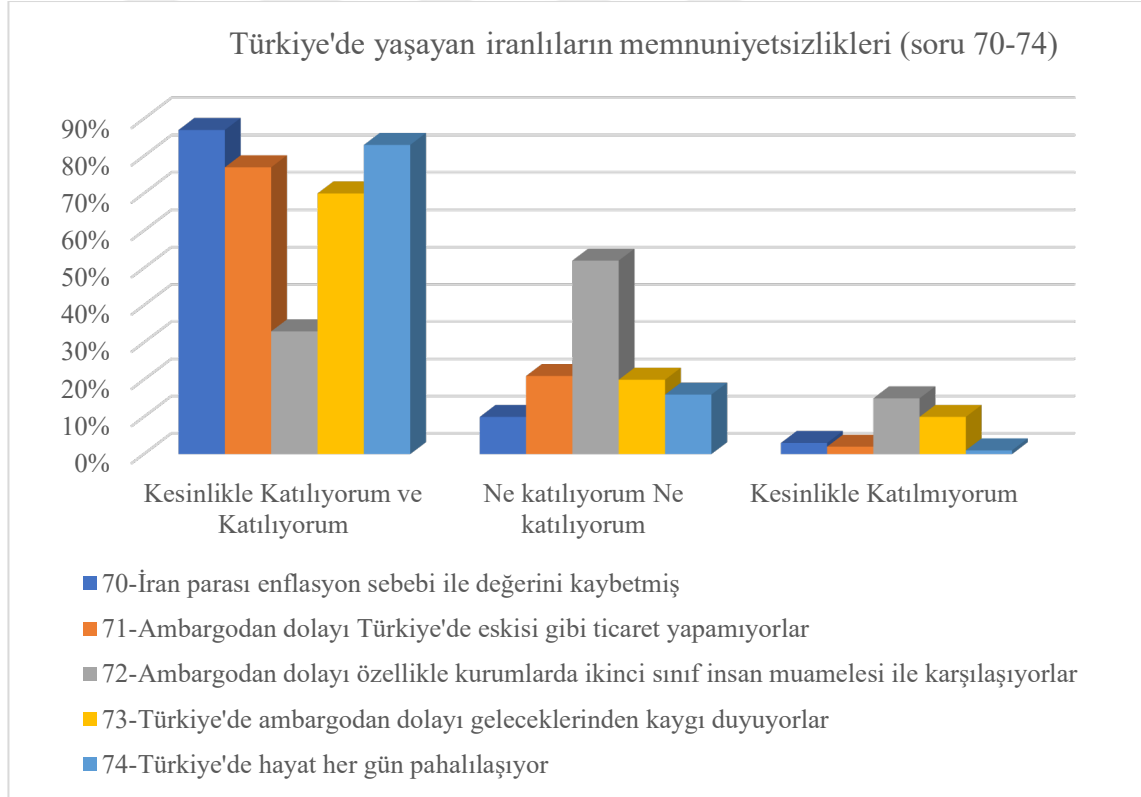
3) Türkiye'deki gelecekleriyle ilgili kaygı duyanlar %69 oranındadır. Ambargo ve göç psikolojisi, göçmenlerin önemli bir kısmını kaygılanmaya sevk etmektedir.

4) Ambargo kaynaklı olarak kurumlarda kendilerine iyi davranılmadığını belirtenlerin oranı ise %32'dir.

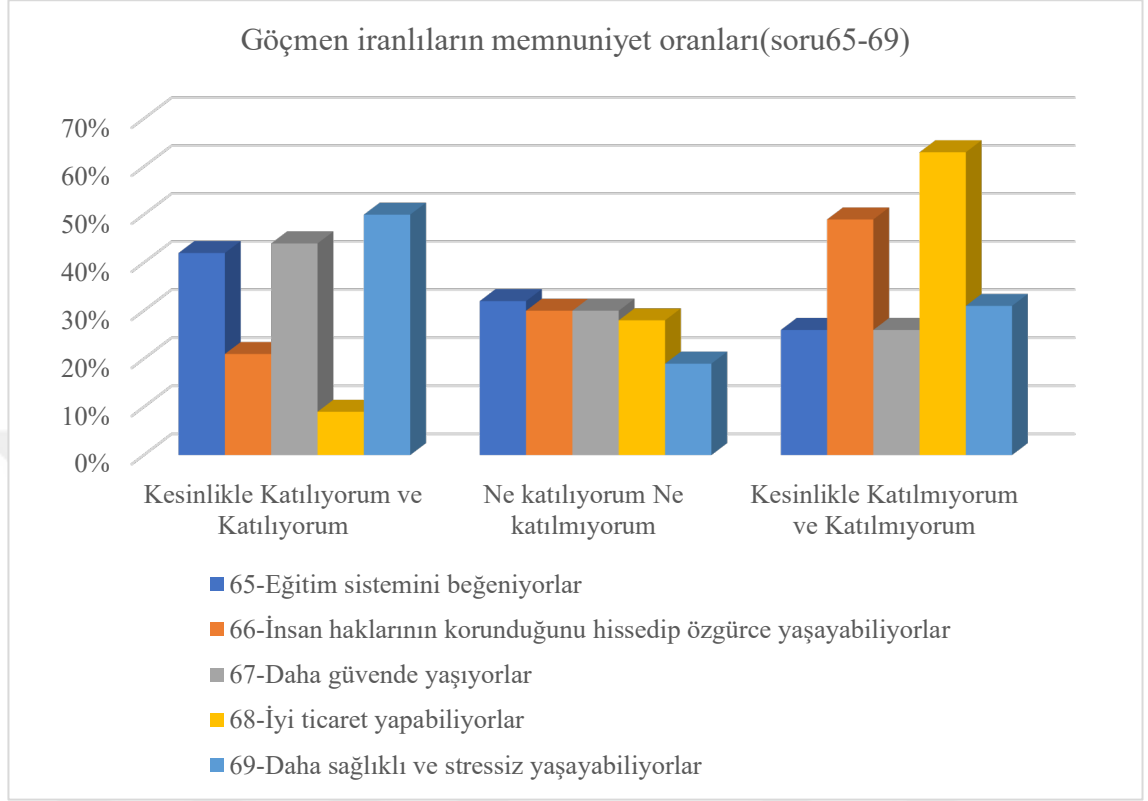
Katılımcı göçmenlerin şikayet ettikleri hususlar olduğu gibi memnun oldukları durumlar da vardır. Bu durumlar şu şekilde öne çıkmaktadır:

- 1) Daha sağlıklı ve stressiz yaşam sürdürdüğünü ifade edenler %50 bandındadır.
- 2) Kendilerini daha güvende hissedenlerin oranı %45'tir. Katılımcıların yaklaşık olarak yarısı kendini daha güvende hissediyor.
- 3) Eğitim sisteminin iyi olduğunu değerlendirenler %41 bandındadır. Eğitim sisteminin sorunlu olduğu hususu, Türkiye içinde de tartışılan bir konu olması dikkat çekicidir.
- 4) İnsan haklarının daha iyi korunduğunu düşünenlerin oranı ise %21'dir.
- 5) Türkiye'de daha iyi ticaret yaptığını değerlendirenler oldukça düşük olup %10 bandındadır.

Tablo33: Türkiye'de yaşayan İranlıların memnuniyetsizlik oranları

Tablo34: Türkiye’de yaşayan İranlıların memnuniyet oranları

5.11. AMBARGONUN BESLEDİĞİ ENFLASYONLARIN GÖÇMENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Katılımcıların %89’u İran’daki enflasyonlardan çok etkilendiğini ifade etmiştir. Çünkü İranlı göçmenlerin büyük çoğunluğunun gelir kaynağı İran’dır. Katılımcıların %77’si ailelerinin enflasyonlardan dolayı eskisi kadar kendilerine para gönderemediğini ifade etmişlerdir. İran’dan gelirleri olmadığı için enflasyonlardan etkilenmediğini belirtenler %11 düzeyindedir. Enflasyon ve göç arasındaki ilişkiyi istatistiksel olarak ölçümlayelim.

H14: İran da gelişen yüksek enflasyonlar Türkiye’ye göçü artırmıştır.

Test Sonucu:

Tablo35: H14 Test sonucu

Test Statistics		
	TÜRKİYE'YE GÖÇ ETME DÖNEMİ	İRANDA AMBARGONUN ETKİSİNDE YÜKSEK ENFLASYONLAR
Chi-Square	76,839 ^a	142,911 ^b
Df	2	4
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlıların Türkiye'ye göç dönemiyle, İran'da ambargonun etkisiyle artan enflasyonlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Test sonucu ortaya çıkan istatistiksel ilişki de enflasyonların göçü etkilediğini teyit etmektedir.

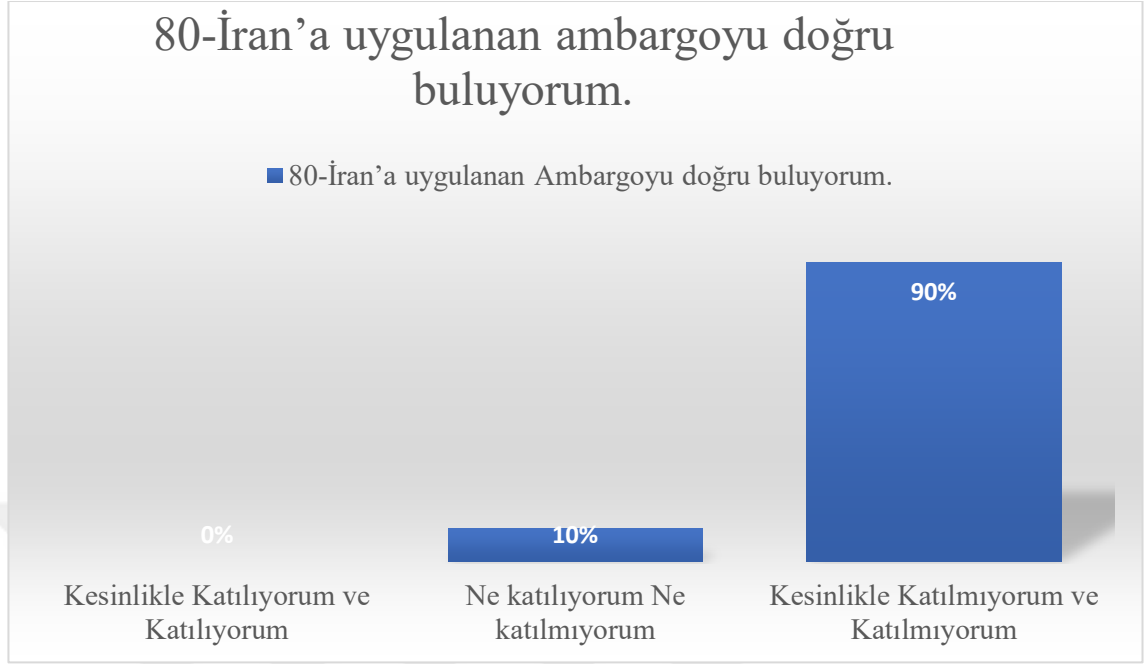
5.12. TÜRKİYE'DEKİ İRANLI GÖÇMENLERİN ABD AMBARGOSUNA BAKIŞLARI

İranlı göçmenlerin kahir ekseriyeti ambargoyu yanlış bir uygulama olarak değerlendirmekte ve ambargonun en çok zararı halklara verdiğini düşünmektedir.

Tablo36: Ambargonun İran halkına etkileriyle ilgili göçmenlerin değerlendirmesi

Tablo37: Göçmenlerin ambargoya bakışının ölçülenmesi

Başlangıç noktasında muhatabı devletler olan ambargo uygulamasının, hiç şüphe yok ki süreç içerisinde en çok zarar verdiği taraf halktır. İranlı göçmenler çok büyük ölçüde ambargoyu yanlış bulmakta ve en büyük zararı kendilerinin gördüğünü ifade etmektedirler. Genel olarak katılımcıların %78'i ambargoyu yanlış bir yöntem görmektedir. Katılımcıların %90'ı İran'a ambargo uygulanmasını yanlış bulmaktadır. Ambargonun asıl zararını halkın gördüğünü belirtenler %100'e yakın önemli bir kitledir. Uygulanan ambargo, sadece İran devletine olumsuz etki yapmıştır diyenler ise %1'dir.

Eğitim seviyesi yüksek olan göçmenlerin ambargoya olumsuz baktıkları görülmektedir. Hipotezimizin istatistiksel ölçümleme sonucu bu ilişkiyi teyit etmektedir.

H15: Eğitim seviyesi yüksek olan göçmenler ambargoyu yanlış bulmaktadır.

Test Sonucu:

Tablo38: H15 Test sonucu

Test Statistics		
	AMBARGOYA İLİŞKİN BAKIŞINIZ	EĞİTİM DURUMUNUZ
Chi-Square	71,661 ^a	40,304 ^b
Df	4	2
Asymp. Sig.	,000	,000

Chi-square test sonucunda, $Sig \leq 0.05$ olduğu için İranlı göçmenlerin ambargoya bakışlarıyla, eğitim düzeylerinin yüksek olması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Özetle katılımcılar genel olarak ambargo yöntemini yanlış bir uygulama olarak görmektedir. İran'a uygulanan yaptırımların yanlış olduğunu savunanlar büyük çoğunluğu oluşturuyor. Ankete katılan göçmenlerin tamamına yakını ambargodan esas zararı halkın gördüğünü net olarak ifade etmişlerdir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Saha çalışması istatistikleri araştırmanın içeriğinde yer aldığı için sonuç kısmında ayrıca yer verilmeyecektir. Fakat çıkan sonuçlara referansla değerlendirme yapıp önerilerde bulunulacaktır.

Göçler insanlığın ilk tarihinden bugüne süregelen olgulardır. Bu olgu tarih okumaların da göçebe toplumlar kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Son yüzyıl, göç tarihi açısından özel bir yere sahiptir. İletişimin gelişmesi, ulaşım imkanlarının artması, sanayi ve teknolojinin ulaştığı nokta göç hareketlerine farklı bir hüviyet kazandırmış ve hızlandırmıştır.

İran ve Türkiye coğrafyası tarih boyunca göç almış ve göç vermiş önemli coğrafyalardandır. Bu iki coğrafyanın kendi aralarında göç alıp verme ilişkisi özel bir konuma sahiptir. İki toplumun yakın coğrafya ilişkisi ve kesişen kültürel faktörler, iki toplum arasındaki göç dinamizmini beslemektedir. Araştırma son dönemde İran'dan Türkiye'ye göçün artmış olduğunu göstermektedir. Bu göçü birçok sebep beslediği gibi dünyada yaygın olarak gelişen doğudan batıya göç yönünün de etkisi yadsınamaz.

İran'da 1979 yılında yaşanan devrim sonrası hareketlenen ve daha çok Kanada, Avustralya, İsveç gibi batılı ülkelere göç eden İranlıların son dönemde göç yönleri Türkiye olarak öne çıkmaktadır. Göçmenlerin bu tercihinin altında ekonomik faktörler coğrafi yakınlık, iklim koşulları, kültürel benzerlikler, sosyal hayatın çekiciliği, eğitim imkanları etkili olduğu gibi, Türkiye insanının göçmenlere hoşgörülü ve anlayışlı bakmasının da etkisini saymadan geçemeyiz.

Doğu insanına karşı batı toplumlarında son dönemde ayyuka çıkan karşıtlık ve terör algısı göze çarpmaktadır. Aşırı milliyetçiliğin beslediği bu bakış ülke politikalarına da yansımış göçmen kontrol sistemlerini artırmışlardır. Avrupa Birliği Türkiye'ye başta Suriyeliler olmak üzere göçmenlerin Avrupa topraklarına bırakılmaması şartıyla 6 milyar Euro destek taahhüt etmiştir.

Göç eylemi ve daimi göç sonrası yaşamsal düzen kurmanın ekonomik bedel gerektirdiği bilinen bir gerçektir. Son dönemde İran'da yaşanan yüksek enflasyonlardan dolayı değersizleşen İran parası göç ve sonraki süreçte batı ülkelerinde İranlı

göçmenlerin ihtiyacına cevap verememektedir. Bu gerçeklik İranlı göçmenleri ekonomik olarak daha uygun gördükleri Türkiye'ye göç fikrine yaklaştırmaktadır.

Göçü artıran şartları besleyen en önemli faktör İran'a uygulanan ambargo uygulamasıdır. Ambargo uygulaması İran'da yüksek enflasyonları tetiklemiş, ekonomik krizi derinleştirmiş ve kalıcı hale getirmiştir. İran'ın iç siyasi süreçlerinden kaynaklanan başka sorunlarla da birleşen ambargo koşulları İran halkında gelecek tasavvuruna olumsuz bakış kazandırmıştır. İran'a yönelik uzun yıllardır uygulanan ağır ambargo şartlarının oluşturmuş olduğu sosyo-ekonomik durum, İran toplumunu göçe zorlamaktadır.

Ambargo uygulamalarında hedef açısından kapsamlı yaptırımlar ve belirli yaptırımlar olmak üzere iki yaklaşım vardır. Kapsamlı yaptırımlar daha çok eski bakışı yansıtmakta olup, sivil halka çok zarar vermektedir. Kapsamlı yaptırım rejiminde sivil halk büyük zarar gördüğü için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi son uygulamalarında belirli yaptırımlar rejimini benimsemiştir. Herkesi etkileyen önlemler yerine sorumlu görülen kişi ve kuruluşlara yönelik önlemler alınmaya başlanmıştır. Son dönemde Birleşmiş Milletler nezdinde ağırlık kazanan bu bakış İran'a yönelik yaptırımlarda cılız kalmaktadır. İran halkı, yaptırımlara, yaşamın birçok alanında muhatap olmaktadır.

Göçmenler açısından Türkiye'yi cazip kılan hususlara bakıldığında tek bir sebebin olmadığı, birçok faktörün etkili olduğu görülmektedir. Değersizleşen İran parasıyla birlikte Türkiye'nin batılı ülkelere göre ekonomik oluşu, sosyal hayatın çekiciliği, özgürlük arayışı, coğrafi yakınlık, iklim şartlarının uygunluğu, eğitim imkanları, akraba ve arkadaşlık ağları gibi çeşitli gerekçelerinin varlığını görüyoruz. Şunu söyleyebiliriz ki göçmenlerin kahir ekseriyeti, kendi ülkelerinde sorunlu olduğunu düşündükleri tüm bu sosyo-ekonomik şartların oluşmasında ambargo uygulamasına önemli ölçekte pay çıkarmaktadır.

Ambargo halkların olumsuz baktığı bir uygulamadır. Bu bakış İranlı göçmenlerde de doğal olarak kendini göstermektedir. İranlı göçmenlerin tamamına yakını ambargonun olumsuz tesiri altında olup ambargoya tepkilidir.

İranlı göçmenlerin özellikleri değerlendirildiğinde, Türkiye'deki genel geçer göçmen profilinden farklılaştıkları ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar yoğunlukla

İran'daki büyükşehirlerden göç etmiş olup vasıflı ve eğitimli kitledir. Ravenstein göçü açıklarken değindiği, kadınların göçe daha fazla eğilimli olduğu kuralı İranlı göçmenlerde de kendini göstermektedir.

İranlı göçmenlerin gelir kaynağının ağırlıklı olarak kendi ülkeleri olduğu görülmektedir. Yüksek oranda Türkiye'deki asgari ücretin üzerinde gelire sahip olmaları ve Türkiye'de son yıllarda Iraklılardan sonra en çok gayrimenkul alanların İranlılar olması mali durumlarının anlaşılması açısından önemlidir. Ankete Katılanların tamamı Türkiye'de, resmi ikamet mevzuatına göre kalmaktadır. Resmi ikamet alabilmenin ekonomik bedel gerektirdiği bilinmektedir. Tüm bunlar İranlı göçmenlerin Türkiye'deki ortalama göçmen kitlesinden daha iyi mali imkanlara sahip olduklarını göstermektedir.

İranlı göçmenlerin eğitim durumlarına bakıldığında tamamına yakınının lisans veya lisansüstü mezunu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu da tamamına yakınının vasıflı işgücü olduğuna işaret etmektedir. Türkiye'deki emek piyasasının daha çok ağır işgücü talebi bilinmektedir. İranlı göçmen nüfus, eğitim ve vasıfları itibariyle bu talebe uygun düşmemektedir.

Katılımcıların kayda değer bir kısmı Türkiye'de şirket kurmuşlardır. Kurulan şirketler İranlı göçmenlerin iç piyasanın ağır işgücü talebine yakın olmadıklarını ve mali durumlarının emek göçü yaklaşımına uymadığını göstermektedir. İranlı göçmenlerin mali seviyelerinin genel olarak Türkiye'deki asgari ücretin üzerinde olduğu ve göçün salt kaynağının ekonomik unsurlar olmadığı ortadadır.

Ankete katılanlar arasında kaçak yollarla Türkiye'de bulunan hiç kimsenin olmaması dikkate çekicidir. Göç idaresinin paylaştığı verilerde de İranlı düzensiz göçmen sayısı çok azdır. Düzenli göçmen olmanın ev almak, şirket kurmak, resmi çalışma izni almak, öğrenci olmak, evlilik gibi gereklilikleri vardır. Tüm bunlardan hareketle, eskiden daha çok Türkiye'yi transit ülke olarak gören İranlı göçmenlerin kalıcı göçmen olmaya başladığını söylemek yanlış olmaz. Anket sonuçları da göstermektedir ki göçmenleri Türkiye'ye bağlayan faktörler artmakta ve dolayısıyla aidiyet duygusu gelişmektedir.

ABD'nin İran'a ambargosunun dışarıya göç etmiş İranlı sivil halka yapmış olduğu etki ortaya konmuştur. ABD'nin ambargonun halka yönelik olmadığı iddiası

pratikte gerçeğe tekabül etmemektedir. Yaptırımlar İran'da halka zarar vermeyi aşmış, uluslararası göç etmiş İranlılara da zarar vermektedir. Türkiye'de yaşayan İranlı göçmenlerin yaptırımların etkisinde kaldıkları ve zorluklarla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Göçmenlerin ekonomik ve sosyal hayatlarında ambargodan olumsuz etkilendikleri sonucunu görmekteyiz.

Katılımcıların önemli kısmı bankalarda hesap açılmaması sebebiyle, ödemelerini elden veya başkalarının hesabını kullanarak yaptığını belirtmiştir. Hesap açtırabilen göçmenlerin ise işlem kısıtlamaları vardır. Hesap açtırabilenlerin aracılara para ödedikleri, bankacılar tarafından birçok uygun olmayan farklı masraflar alındığı, paralarının belli sürelerle bloke edilerek işletildiği görülmektedir. İranlı göçmenlere, Türkiye'de yatırımı bulunan körfez bankalarının, yaptırımlara ek olarak, siyasi gerekçelerle ayrıca negatif ayrımcılık yaptığı bilinmektedir. Göçmenlerin hesap açmak, para transferi yapmak, internet bankacılığını kullanmak, kredi kartı ve kredi kullanmak konularında ambargodan kaynaklanan sorunlar yaşadıkları göze çarpmaktadır. İnternet bankacılığı şifresi paylaşılmadığı için her defasında bankaya ya da ödeme yapacakları yere gitmek zorunda kaldıklarını, bundan dolayı zaman ve para kaybı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göçmenler gerek ambargo gerekçesiyle ülkelerindeki SWIFT işlemlerindeki ABD merkezli engellemeden dolayı, gerekse Türkiye'de hesap açma ve kullanmadaki kısıtlamalardan dolayı, hesaplarından uluslararası para transferi gerçekleştirememektedir. SWIFT işlemi yapamamalarının, göçmenlerin ağırlıklı gelir kaynağının İran olduğu düşünüldüğünde, çok önemli bir sorun olduğu dikkati çekmektedir. Nitekim ankete katılanların tamamı SWIFT işlemi yapamadığını belirtmiştir. Şüphesiz bu durumlar göçmenler için finansal güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır. Bu kanalları kullanamadıkları için etkileşimli başka alanlarda da sorunlar yaşamaktadırlar. Örneğin gayrimenkul alımında ödemeyi döviz transferi şeklinde yapma şartını yerine getiremedikleri için yabancılara tanınan KDV iadesi hakkından faydalanamamaktadırlar. İranlı göçmenler üzerinde insan hakları ihlalleri ortaya çıkmaktadır.

Göçmenlerin İran-Türkiye arası para transferinde yüksek oranda dövizciler yoluyla işlem yaptıkları gözükmemektedir. Dövizciler vasıtasıyla işlem yapanlar, paralarını alamama korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göçmenler bankacılar ve dövizciler arasında sömürüye maruz kalmaktadır. Dövizcilerden paralarını geç almak ve hiç

alamamak gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Şüphesiz bu şüphe ve korkuların göçmenler üzerinde psikolojik yansımaları olmaktadır.

İran'da ambargonun etkisiyle artan yüksek enflasyonlar, İranlıların parasını değersizleştirmiş ve hayat pahalılığını artırmıştır. Bu durum, göç öncesi göçe kaynaklık eden bir etkenken, göçten sonra da peşlerini bırakmamıştır. Çünkü göçmenlerin büyük kısmının gelir kaynağı hala İran'dır. Katılımcıların ailelerinin enflasyonlardan dolayı eskisi kadar kendilerine para gönderemediğini ifade etmişlerdir. İran'da değersizleşen paralarının Türkiye'de karşılığı azalmıştır. Türkiye'deki İranlı göçmenleri diğer göçmenlerden ayıran bir başka faktörde finans kaynaklarının yönüdür. Genel göçmen eğilimi para kazanıp geride bıraktıklarına finans akışı sağlamakken, İranlı göçmenlerde bu durum ağırlıklı olarak tersine işlemektedir.

Göçmenler göç öncesi Türkiye'yi ekonomik olarak uygun gördüklerini belirtmişlerdir. Göç sonrası bu düşüncelerinin değiştiğini ve gitgide hayatın pahalılaştığı düşüncesinin hakim olduğunu görmekteyiz. Bu düşüncede son dönemde Türkiye'de gelişen yeni ekonomik koşullar ile örtüşmektedir. Ambargo eksenli yaptırımlara maruz kalmaları, gelecek kaygısı içerisinde olmaları, ekonomik koşulların beklentilerini karşılamadığı, bazı kurumlarda kendilerine iyi davranılmadığı, kısıtlamaların ticaretlerini zorlaştırdığı gibi şikayetler memnuniyetsizler açısından öne çıkmaktadır. Bununla birlikte memnuniyetlerini belirtenler açısından göçmenlerin yarısına yakını daha sağlıklı ve stressiz yaşam sürdürdüklerini, kendilerini güvende hissettiklerini ve eğitim imkanlarını beğendiklerini ifade etmişlerdir. Sağlıklı yaşam faktörü açısından şunu bilmekte fayda var. Türkiye'deki büyükşehirlerin hava temizliği İran'daki büyükşehirlere göre çok daha iyi durumdadır. İran'da yaptırımların etkisiyle, egzoz emisyon değerlerine uygun birçok aracın ithalatı yapılamamakta, ayrıca teknolojisi ithal edilemediği için yenilenemeyen rafinerilerle birlikte çevreye zararlı, kalitesiz akaryakıt üretilmektedir.

Ambargonun olumsuz yansımalarından korkan önemli sayıda göçmen, ilerleyen dönemde Türkiye'de yapacakları yatırımların, ambargodan etkilenebileceğini düşünmektedir. Resmi işlerde karşılaştıkları zorluklar, bankacılık işlemlerindeki kısıtlamalar ve yatırımlarının ambargodan doğrudan etkilenebileceği düşüncesi yatırım yapmak istemeyenler için gerekçeler olarak öne çıkmaktadır. Hâlihazırda İranlılara ait

şirketlere kurumsal banka hesabı açılmasındaki zorluklar, hesap açtırabilenlere işlem kısıtlamalarının kaldırılmaması, kredi kullanımlarına olanak tanınmaması gibi birçok problem devam etmektedir. Bu şartlar altında rekabet edebilmeleri, faaliyetlerini devam ettirebilmeleri ve güvenli ticaret yapabilmeleri zorlaşmaktadır.

Yaptırımların etkisiyle karşılaşılan kısıtlamalar İranlı göçmenleri iş ve işlemlerinde kayıt dışılığa zorlamaktadır. Kayıt dışılıkta tek etken yaptırımlar olmayıp Türkiye'nin yabancılara yönelik mevzuatından kaynaklanan zorluklar ve göçmenliğin doğasında olan kendine yakın hissettiği gruplarla ağ kurmasının ve kendi aralarında iş yapmalarının da etkisi görülmektedir.

Araştırmada yaptırımların tazyikiyle, Türkiye'de İranlı göçmenlere dair vücut bulan problemlerin ortaya konmuş olmasının uluslararası önemi açıktır. Zira problemler İran ulus sınırlarının dışında ulus aşırı mahiyettedir. İran'a yönelik ambargonun küresel coğrafi kapsamı düşünüldüğünde Türkiye'de ortaya konan problemlerin diğer ülkelerdeki göçmen İranlıların durumlarının anlaşılabilmesi açısından da önemli olduğu görülmektedir. Çünkü dünyada bankacılık ve finans işlemleri benzer nitelikte olup, yaptırımların kapsamlılığı bağlamında benzer sebep-sonuç ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

Tarihte bilinen, ilk gelişmiş posta teşkilatını kuran uygarlığın içinden çıkmış olan İranlı göçmenler iletişim kanallarını etkin kullanarak yaşamış oldukları sorunları görünür kılmalıdır. Dijital mecralar bu konuda büyük fırsatlar taşımaktadır.

T.C. devletinin İranlı göçmenlere yönelik, mevzuatı kolaylaştırması ve yaptırımlardan kaynaklanan kısıtlamaları mümkün olabildiğince çözüme kavuşturması önem arz etmektedir. Bu yönde adımların atılması göçmenlerin memnuniyetini artıracak, aidiyet duygusunu pekiştirecek, kayıt dışılığı azaltacak ve göçmenlerin Türkiye'deki yatırımlarını çoğaltacaktır.

Başta ABD ve BM olmak üzere yaptırımlara taraf aktörlerin karar alıcılarının en azından artık sivil halkın zarar görmemesi bakımından empati geliştirip, politika değişikliğine gitmeleri insani olacaktır. Zira bunun yapılması hem insan hakları ihlallerini azaltacak hem de ambargoya taraf aktörlere karşı İranlılar arasında gelişen nefret ve karşıtlık, daha ılımlı bir hal alacaktır.

Sonuç olarak ambargonun, İranlıların göçüne kaynaklık teşkil eden sosyo-ekonomik şartların oluşmasında domino etkisi yaptığı, göçten sonra da tesirini

sürdüğü görülmektedir. İranlı göçmenler en büyük sorunları finansal işlemlerinde yaşıyor olup şikayetleri had safhadadır. Ambargonun farklı umutlarla göç eden İranlıların gittikleri yerlerde de peşlerini bırakmadığı, bir sopa olarak sürekli başlarında durduğu ve esas zararı halka verdiği görülmektedir. Araştırmanın, İranlı göçmenlerin sorunlarının anlaşılması ve çözümünde taraflara ışık tutması en büyük arzumdur.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

Acar, Serdar (2015), *Ekonomik Yaptırımlar*, İstanbul, Vedat.

Abrahamian, Ervand (2008), *A History of Modern Iran*, New York: Cambridge University Press.

Arayi, Vahid, Abulfazl Ghasemi, *Uluslararası hukuk açısından ambargo ve İran nükleer ambargosunun analizi*, Siyasi Eghtesadi Dergisi, Sayı: 68.

Aydınoğlu, Renan, (2006), “1990 Sonrası Türkiye’de Yabancı Kaçak İşçilik Olgusu ve Çözüm Yolları”, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Aydoğan Özman, *Devletler Hukukunda Müeyyide*, Ankara, 1974, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi.

Bafekr, Sigrid ve Johan Leman. 1999. *Highly Qualified Iranian Immigrants in Germany: The role of ethnicity and culture*. Journal of Ethnic and Migration Studies 25 (1): 95–112. doi:10.1080/1369183X.1999.9976674.

Balkır, C., Kırkulak, B. (2014). *Antalya’da Yaşayan Yerleşik Yabancı Emekli Göçmenlerin Yerel Ekonomiye Etkisi*. TÜBİTAK SOBAG-105K156 Projesi.

Baltacı, F. (2011). *İkinci Konut Turizmi Kapsamında Alanya’da Konut Edinen Yabancıların Kentin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapısına Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Bauder, Harald. 2008. *Citizenship as Capital: The Distinction of Migrant Labor*. Alternatives: Global, Local, Political 33 (3): 315–33. doi:10.1177/030437540803300303.

Buzdağlı, Özge ve Kızıltan, Alaattin, “Göç-Ticaret İlişkisi: Türkiye’nin Tüketim Mali İhracatı Üzerine Bir Uygulama” Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25(3-4), 2011, s.73.

Canyurt, D. (2015), “Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye’de Riskler”, Akademik Bakış Dergisi. Sayı: 48, İstanbul.

- Çağlayan, S. (2006), “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Çakır, S., (2011), “Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (24):129-142
- Çavuş, Ş., Çolakoğlu, O. E. (2008). *Kuşadası ve Didim’de Yaşayan Halkın Yabancıların Gayrimenkul Edinmelerine Yönelik Tutumu ve Yabancı Gayrimenkul Sahipliğinin Turizme Etkilerini Algılaması ve Değerlendirmesi*. TÜBİTAK 1001 Araştırma Projesi.
- Davis, Daniel (1982), ‘*The Trade Embargo and The Irrevocable Letter of Credit*’, Arizona Journal of International and Comparative Law, C: 1,s. 215.
- Day, F. A., Barlett, J. M. (2000). *Economic Impact of Retirement Migration on the Texas Hill Country*. Journal of Applied Gerontology, 19(1), 78-94.
- Demirhan, Y., ve Aslan, S. (2015), “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”, Birey ve Toplum Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 9.
- Efendi, M., İçöz, O., ve Yazıcı, A., (2009). *Yabancılarla Emlak Satışının Turizm İşletmelerine Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Kuşadası Örneği*. 10.Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı içinde, 21-24 Ekim, Mersin, ss.1255-1263.
- Emekli, G. (2014). *İkinci Konut Kavramı Açısından Turizm Coğrafyasının Önemi ve Türkiye’de İkinci Konutların Gelişimi*. Ege Coğrafya Dergisi, 23(1), 25-42.
- Fagan, M., Longino, C. F. (1993). *Migrating Retirees, a Source for Economic Development*. Economic Development Quarterly, 7(1), 98-106.
- Farrall, Jeremy Matam (2007), *United Nations Sanctions and the Rule of Law*, Cambridge University Press, Cambridge/New York.
- Fichter, Joseph, *Sosyoloji Nedir?*, Çev. Nilgün Çelebi, 2.bs., Ankara: Atilla Kitabevi, 1994, s.156.
- Furuncu, Y., Özdemir, B., “AB Enerji Güvenliği Perspektifinden Türkiye-Almanya Enerji İlişkileri”, SETA Analiz, Sayı: 257, (Eylül 2018).
- Gezgin, M. Fikret, *İşgücü Göçü ve Avusturya’daki Türk İşçiler*, İstanbul: İ.O. İktisat Fakültesi Yayını No:546, 1994, s.87-91.

- Göksu, Turgut, (2000), *İşçilikten Vatandaşlığa: Almanya'daki Türkler*, Ankara, Özen Yayıncılık.
- Güner, C. (2007), "İltica Konusunda Türkiye'nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 56, Sayı: 4.
- Güven, Sami, *Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları*, Ankara: TODAİE Yayını No:168, 1977, s.19.
- Habibi, N. (2012) "Turkey and Iran Growing Economic Relations Despite Western Sanctions". Crown Centre for Middle East Studies, Middle East Brief No.62.
- Huete, R., Mantecon, A., Mazon, T. (2008). *Analysing the Social Perception of Residential Tourism Development*. Advances in Tourism Reserach içinde (ed. C. Costave P. Bravo). Ss.153-161.
- İçduygu, A., Erder, S., ve Gençkaya, Ö. F., 2009. *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023*. Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-ötesi dönüşümlere. SOBAG Proje No: 106K291. Ankara: TÜBİTAK, İçişleri Bakanlığı.
- Jost Delbrück, "Article 24", in Bruno Simma (ed.), *The Charter of the United Nation: A Commentary*, Vol I, Oxford University Press, Oxford/ New York, Second Edition, 2002, s. 445.
- Katzman, Kenneth, *"Iran Sanctions"*, CRS, 7 Ağustos 2018.
- Marshall, G. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Massey, Douglas S., Arango, Joaquin vd., *Theories of International Migration: A Review and Appraisal*, *Population and Development Review*, 1993, c. 19, sayı: 3, ss. 431-466.
- Mutluer, M. (2003), *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, İstanbul, Çantay Kitabevi.
- Naghdi, Asadulah (2010). *Iranian Diaspora: With Focus on Iranian Immigrants in Sweden*. *Asian Social Science* 6 (11): p197. doi:10.5539/ass.v6n11p197.
- Olson, R. (2000). "Turkey-Iran Relations, 1997 to 2000: The Kurdish and Islamist Question", Vol. 1, No. 5, 871-890.
- Ortaylı, İ. (2006), Genel Göç Olgusu, Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler; 8-11 Aralık 2005, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi.

- Özdemir, B. Zeynep, “İran Yapıtlarının Türkiye İlişkilerine Etkileri” 20.Kasım 2018 sayı: 260.
- Öztürk, Y., Akdu U., Akdu S. A. (2007). *Yabancı Turistlerin Konut/Devre Mülk Satın Almalarının Yöre Halkı Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri:Fethiye Örneği*,Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 11-29.
- Pahlavan, Tschanguiz. 2004. *Conflictand Transformation: New Forms of Nation-State Building in Iran, Afghanistan and Tajikistan*’. İçinde: *Worlds on the Move: Globalisation, Migration and Cultural Security*, editör Jonathan Friedman ve Shalini Randeria. I.B.Tauris.
- Petersen, W. (1958), “A General Typology of Migration”, American Sociological Review, Vol: 23.
- Sağiroğlu, A. Z. (2015), “Türkiye’nin Değişen Göç Karakteri”, Sosyoloji Divanı Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 6.
- Sastry, M. L. (1992), *Estimating the Economic Impacts of Elderly Migration, an Input-Output Analysis.*, Growth and Change, 23(1), 54-79.
- Sayın, H. (2019) Uluslararası Göç ve Uluslararası Güvenlik. Ankara: Berikan Yayınları.
- Sayın, Hüdayi, “Uluslararası Güvenlik ve Göçmen Kaçakçılığı” İktisadiyet Dergisi, Cilt 1: Sayı 1, 2017.
- Shrijver, Nico. “The Use of Economic Sanctions by the UN Security Council”, in Harry H.G. Post (ed.), International Economic Law and Armed Conflict, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1994, s. 123-161.
- Stouffer, Samuel A., “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”, American Sociological Review, Aralık 1940, c. V, sy. 6, s. 845 vd.
- Südaş, İ., Mutluer, M. (2008). *Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye’nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri*. Ege Coğrafya Dergisi, 17(1-2), 51-59.
- Südaş, İ. (2015). *Uluslararası Emekli Göçünün Türkiye’nin Kıyı Kentleri Üzerindeki Etkileri*.
- Tekeli, İ. (1998), Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi, Konferans: Türkiye’de İçgöç; 6-8 Haziran 1997, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.

Telci, İsmail Numan “*Ağırlaştırılmış Ekonomik Yaptırımlar: Trump İnan’dan Ne İstiyor?*”, SETA Perspektif, Sayı: 208, (Ağustos 2018).

Todaro, M. P. (1980), *Internal Migration in Developing Countries*, International Labour Office, Geneva.

Unat, N. Abadan (2002), *Bitmeyen Göç*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Ünal, S. (2014). “Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: “Öteki” Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi”. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 3. ss. 65-89.

Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi*, Anı, Ankara.

Yirik, Ş., Baltacı, F. (2016). *İkinci Konut Turizmi Kapsamında Antalya’ya Yerleşen Yabancıların Demografik Özelliklerinin ve Antalya’yı Tercih Etme Nedenlerinin Belirlenmesi*. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 68, 137-156.

Zolberg, A. R. (1989), “The Next Waves: Migration Theory for A Changing World”, *International Migration Review*, Vol. 23.

Diğer Kaynaklar

AKTOB (Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği) (2014). *Turizm Sektörünün Yapısı, Büyüklüğü ve Ekonomiye Katkısı Araştırması*.

Aljazeera, “Timeline: Sanctions on Iran”, 17 Ekim 2012.

Bakalian, Anny ve Medhi Bozorgmehr. 2009. *Backlash 9/11: Middle Eastern and Muslim Americans Respond*. Berkeley: University of California Press.

“Crude Oil Proved Reserves-2017”, EIA.

DEİK ve TİM, *Ambargo Sonrası İran Ekonomik Ve Ticari Etki Analizi*, Haziran 2016.

EIA, “Proved Reserves of Natural Gas-2017”, 2017.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017). *Türkiye Göç Raporu 2016*. Ankara: T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. Yayın No: 40.

Reuters , “Exclusive: India Allows State Refiners to Use Iran Tankers, Insurance for Oil Imports”, 3 Eylül 2018.

- SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) (2009), Bir Reformun Anatomisi, Ankara.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2019) “Çalışma İzin Türleri”.
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/uigm/calisma-%C4%B0zni/izin-turleri/> (E.T: 5 Haziran 2019)
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2019) “Çalışma Hayatı İstatistikleri”.
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/3372/yabanciizin2017.pdf> (E.T: 5 Haziran 2019)
- Aljazeera, (2018) “Oil Prices Hit Four-Year High of \$ Amid Looming Iran Sanctions”.
<https://www.aljazeera.com/news/2018/09/oil-prices-hit-year-high-81-looming-iran-sanctions-180925060509728.html> (E.T:12.05.2019)
- Amuzegar, J. (2012) “Iran’s Economy: Status, Problems and Prospects”.
<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/JahangirAmuzegarFinal.pdf>
(E.T.: 07.06.2019)
- Anadolu Ajansı (2018), “ABD ile 20 Milyar Dolarlık Ticarete Yaptırım Gölgesi”,
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/abd-ile-20-milyar-dolarlik-ticarete-yaptirim-golgesi/1215393> (E.T:25 Mayıs 2019)
- Anadolu Ajansı (2019), “Yabancılara Konut Satışı 2018’de rekor kırdı”.
<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/yabancilara-konut-satisi-2018de-rekor-kirdi/1366237> (E.T:20 Mayıs 2019)
- Anadolu Ajansı, (2018), “ABD'den İran'a ambargo: Yeni Liste Yayınlandı”
<https://www.yenisafak.com/ekonomi/abdden-irana-ambargo-listesi-yayimlandi-3406787> (E.T:15 Mayıs 2019)
- Anadolu Ajansı (2018), “İran, Ülkenin En Çok Kullanılan Sosyal Medya Uygulaması Olan Instagram'ı Yasaklıyor”.
<https://www.haberler.com/iran-instagram-i-yasaklayacagini-duyurdu-11014658-haberi/> (E.T: 20 Mayıs 2019)
- Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü (2003), “Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi”,
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_KatOrtBelg_2003.pdf (E.T: 20 Temmuz 2019)

- BMMYK, BM Mülteci Örgütü (2008). Suçluların İadesi ve Uluslararası Mülteci Koruması Hakkında Bilgi Notu. Cenevre. <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa5e334>, (E. T.: 20.07.2019)
- DW, (2018) “EU and Iran Create ‘Special Vehicle’ for Trade Despite US Sanctions”. <https://www.dw.com/en/eu-and-iran-create-special-vehicle-for-trade-despite-us-sanctions/a-45623867> (E.T:25.05.2019)
- EİA, (2018) “What Drives Crude Oil Prices?”, <https://www.eia.gov/finance/markets/crudeoil/supply-opec.php> (E.T.: 20 Mayıs 2019).
- Forbes, (2018) “10 Companies Leaving Iran as Trump’s Sanctions Close in”. <https://www.forbes.com/sites/ellenwald/2018/06/06/10-companies-leaving-iran-as-trumps-sanctions-close-in/#6d1ac78ac90f> (E.T:10.05.2019)
- Human Rights Watch (2012) Why they left? Stories of Iranian Activists in Exile. United States of America. <http://www.refworld.org/docid/50d055982.html> (07 Temmuz 2018).
- İnat, K, “Dünyadan İran Yaptırımlarına Tepkiler”, Kriter, Sayı: 27, (2018), s. 26-31; “Can Europe Rescue Iran as Trump’s Sanctions Loom?”, DW, 2 Temmuz 2018; “AP Interview: Poland Seeks EU Empathy for the US Sanctions”, AP News, 14 Eylül 2018, <https://www.apnews.com/aaf7d8f316304e1ea8d38d006c45e8b3>, (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2019); “Saudi Arabia, Gulf Allies Welcome Trump Pullout from Iran Deal”, The Times of Israel, 8 Mayıs 2018.
- İHA (2019), “BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği: "Ambargo Venezuela Krizini Alevlendiriyor”. <https://www.haberler.com/bm-insan-haklari-yuksekkomiserligi-ambargo-11808978-haberi> (E.T: 10 Haziran 2019)
- Independent, (2019) “İran’ın Petrol İhracatı Günde 400 Bin Varile Kadar Geriledi” <https://www.independentturkish.com/node/37301/ekonomi%CC%87/iran%E2%80%99%C4%B1n-petrol-ihracat%C4%B1-g%C3%BCnde-400-bin-varile-kadar-geriledi> (E.T: 15 Temmuz 2019)

- Kartal, K. (2014) “Uluslararası Hukuk Açısından Ambargo”
<https://insamer.com/tr/uluslararasi-hukuk-acisindan-ambargo-96.html> (E.T:10 Haziran 2019)
- Lamarche, Lucie (2013), “*The Social Protection of Temporary Migrant Workers: An Evolutionary Process*”,
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2291582 (E.T. 05.06.2019).
- Lee, j. (2018) “Death of Iran's Nuclear Deal Could Set Oil Bulls Loose”.
<https://www.bloomberg.com/gadfly/articles/2018-03-18/trump-death-of-iran-s-nuclear-deal-could-set-oil-bulls-loose> (E.T.: 25 Mayıs 2019).
- Maliye Bakanlığı, (2017) “Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/05/20170505-11.htm> (E.T:28 Mayıs 2019)
- Oil Price, “China Switches to Iranian Tankers to Import Iran’s Oil Amid U.S. Sanctions”, 20 Ağustos 2018 <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/China-Switches-To-IranianTankers-To-Import-Irans-Oil-Amid-US-Sanctions.html> (E. T: 7 Temmuz 2019).
- Statista, (2018) “Oil Production OPEC and Russia: Black and Gold”.
<https://www.statista.com/chart/14298/black-and-gold> (E.T.: 27 Mayıs 2019).
- Südaş, İ. (2008) “Uluslararası Emekli Göçünün Türkiye’nin Kıyı Kentleri Üzerindeki Etkileri”. TÜCAUM V. Coğrafya Sempozyumu, http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp5_14.pdf. (E.T.: 28.05.2019)
- TBMM, (1948) “İnsan Hakları Evrensel Beyanname”,
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> (E. T.: 10 Temmuz 2019).
- T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2019) “İkamet İzni Çeşitleri”,
https://www.goc.gov.tr/icerik6/ikamet-izni-cesitleri_409_414_4664_icerik (E.T: 8 Haziran 2019)
- T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2018) “Göç İstatistikleri”,
https://www.goc.gov.tr/files/_dokuman23.pdf (E.T: 8 Haziran 2019)

- T.C. İçişleri Bakanlığı (2019) “2018 Türkiye Göç Raporu”, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2014) “Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri”, <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (E.T: 25 Mayıs 2019)
- T.C. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, (2019) “Sonradan Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, <https://www.nvi.gov.tr/hizmetlerimiz/vatandaslik-hizmetleri/sonradan-t%C3%BCrk-vatanda%C5%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n-kazan%C4%B1lmas%C4%B1> (E.T: 23 Mayıs 2019)
- T.C. Ticaret Bakanlığı, (2019) “Türkiye İnan Dış Ticareti”, <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/iran/ulke-profil/ekonomik-gorunum/turkiye-ile-ticaret> (E.T:27 Nisan 2019)
- The Guardian, (2018) “EU, China, and Russia in Move to Side Step US Sanctions on Iran”, <https://www.theguardian.com/world/2018/sep/26/eu-china-and-russia-in-move-to-sidestep-us-sanctions-on-iran>, (E.T:15.05.2019)
- The New York Times, (2018) “US to Restore Sanctions on Iran, Deepening Divide With Europe”, <https://www.nytimes.com/2018/08/06/us/politics/iran-sanctions-trump.html> (E.T:17 Nisan 2019)
- The U.S. Congress, (1996) “ Iran and Libya Sanctions Act of 1996”, <https://www.iranwatch.org/sites/default/files/us-congress-ilsa-pl104172-080596.pdf>, (E.T.: 23 Mayıs 2019)
- TOOB, (2018) “Türkiye'deki İnan Bankaları İçin Kapatın Uyarısı”, <https://www.yenisafak.com/ekonomi/turkiyedeki-iran-bankalari-icin-kapatin-uyarisi-3407173> (E.T:15 Mayıs 2019)
- Trading Economics, (2018) “İnan Genç İşsizlik Oranı”, <https://tr.tradingeconomics.com/iran/youth-unemployment-rate> (E.T:29 Mayıs 2019)
- TÜİK, (2018) “İşgücü İstatistikleri”, <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=27694> (E.T: 20 Mayıs 2019)

TÜİK, (2015) “Konut Satış İstatistikleri”,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do%3Fid%3D18553> (E.T:28 Mayıs 2019)

UNHCR (The UN Refugee Agency) (2017),
[http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(59\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(59).pdf) (E.T.: 10 Temmuz 2019).

VOA, (2019) “ABD’den Türkiye’deki İki Şirkete İran Yaptırımı”,
<https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-den-i%CC%87ki-t%C3%BCrk-%C5%9Firkete-i%CC%87ran-yapt%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1-4848699.html> (E.T:20 Mayıs 2019)

White House, “Executive Order Reimposing Certain Sanctions with Respect to Iran”, (6 Ağustos 2018), <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/executive-order-reimposing-certain-sanctions-respect-iran/> (E.T: 7 Temmuz 2019)

YÖK, (2018) “Yurt Dışından Kabul Edilecek Öğrenci Kontenjanları”,
<https://www.yok.gov.tr/ogrenci/2018-yurt-disinda-kabul-edilecek-ogrenci-kontenjanlari> (E.T: 25 Mayıs 2019)

EKLER

EK 1: Ülkemizde bulunan yabancıların illere göre dağılımı

İKAMET İZİNİ İLE ÜLKEMİZDE BULUNAN YABANCILARIN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İL SIRA	İLLER	TOPLAM*	İL SIRA	İLLER	TOPLAM*
	GENEL TOPLAM	963.211		GENEL TOPLAM	963.211
1	ADANA	5.861	42	KAHRAMANMARAŞ	1.644
2	ADİYAMAN	337	43	KARABÜK	4.030
3	AFYON	1.767	44	KARAMAN	275
4	AĞRI	289	45	KARS	1.231
5	AKSARAY	2.485	46	KASTAMONU	3.713
6	AMASYA	720	47	KAYSERİ	5.066
7	ANKARA	84.789	48	KIRIKKALE	794
8	ANTALYA	87.197	49	KIRKLARELİ	2.007
9	ARDAHAN	335	50	KİRŞEHİR	915
10	ARTVİN	590	51	KİLİS	802
11	AYDIN	6.741	52	KOCAELİ	7.851
12	BALIKESİR	3.152	53	KONYA	7.639
13	BARTIN	646	54	KÜTAHYA	2.403
14	BATMAN	408	55	MALATYA	1.823
15	BAYBURT	138	56	MANİSA	3.079
16	BİLECİK	567	57	MARDİN	692
17	BİNGÖL	78	58	MERSİN	22.089
18	BİTLİS	122	59	MUĞLA	16.851
19	BOLU	2.749	60	MUŞ	84
20	BURDUR	691	61	NEVŞEHİR	920
21	BURSA	49.574	62	NİĞDE	1.004
22	ÇANAKKALE	3.952	63	ORDU	1.977
23	ÇANKIRI	595	64	OSMANİYE	402
24	ÇORUM	2.192	65	RİZE	1.014
25	DENİZLİ	4.205	66	SAKARYA	8.610
26	DIYARBAKIR	656	67	SAMSUN	12.832
27	DÜZCE	1.075	68	SİİRT	732
28	EDİRNE	4.231	69	SİNOP	465
29	ELAZIĞ	977	70	SİVAS	896
30	ERZİNCAN	473	71	ŞANLIURFA	4.249
31	ERZURUM	1.430	72	ŞİRİNAK	424
32	ESKİŞEHİR	6.860	73	TEKİRDAĞ	5.020
33	GAZİANTEP	14.248	74	TOKAT	889
34	GİRESUN	1.455	75	TRABZON	4.810
35	GÜMÜŞHANE	94	76	TUNCELİ	41
36	HAKKARİ	493	77	UŞAK	2.646
37	HATAY	2.878	78	VAN	1.667
38	İĞDIR	439	79	YALOVA	15.312
39	İSPARTA	2.129	80	YOZGAT	820
40	İSTANBUL	492.429	81	ZONGULDAK	1.698
41	İZMİR	23.748			

07.05.2019 itibarıyla

EK 2: Anket Soruları ve Cevapları (Türkçe)

ANKET AÇIKLAMASI

Anket, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi SBE Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü yüksek lisans tez çalışması için hazırlanmış olup bilimsel çalışmaya yöneliktir. Bu anket çalışmasıyla amaçlanan, göçün nedenlerini anlamak, göçmenlerin mali durumlarını analiz etmek ve ambargonun göçmenler üzerindeki finansal etkilerini ölçmektir. Sorulan sorularla birlikte İranlı göçmenlerin ambargoya bakışı ve yaşamış oldukları finansal problemler aydınlatılmaya çalışılacaktır. Bu anket çalışmasına katılarak yapmış olduğunuz katkıdan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

ANKET SORULAR VE CEVAPLARI

GÖÇLE İLGİLİ SORULAR

1-Türkiye'ye göç ettiğinizde kaç yaşındaydınız?

A- 18 ve altı	13 - % 12
B- 19 – 30	43 - % 38
C- 31 – 50	40 - % 36
D- 50 ve üzeri	4 - % 14

2-Türkiye'ye göç ettiğiniz yıl?

A- 2016 – 2019	79 kişi - % 70
B- 2010 – 2015	28 kişi - % 25
C- 2003 – 2009	5 kişi - % 5

3-Türkiye'ye kiminle göç ettiniz?

A- Yalnız	35 - % 32
B- Aile ile birlikte	75 - % 67
C- Akrabalar ile birlikte	2 - % 1
D- Diğer (Belirtiniz ...)	0 - % 0

4-Sizi göç etmeye teşvik eden oldu mu?

A- Hayır	57 - % 51
B- Aile	28 - % 25
C- Akrabalar	9 - % 8
D- Arkadaşlar	18 - % 16
E- Diğer (Belirtiniz ...)	0 - % 0

Türkiye'ye Göçün Motivasyon Kaynakları:

Sorular	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
5-Türkiye'ye göç etmemde daha özgür bir yaşam beklentisi etkili olmuştur.	24 % 22	49 % 44	30 % 27	8 % 6	1 % 1
6-Türkiye de iyi eğitim alacağımı ya da çocuklarımda daha iyi eğitim alacağını düşündüm.	57 % 50	43 % 39	11 % 10	1 % 1	0 % 0
7-Türkiye de iyi ticaret ve para kazanma imkanının olduğunu düşündüm.	35 % 32	50 % 45	18 % 16	4 % 3	15 % 4
8-Türkiye'ye siyasi sebeplerden dolayı göç etmek istedim.	13 % 10	20 % 18	48 % 45	18 % 17	13 % 10
9-Türkiye'ye ailevi meselelerden dolayı (evlilik veya buna benzer) göç ettim.	12 % 10	10 % 9	50 % 45	20 % 18	20 % 18
10-İran'a yakın olması Türkiye'ye göç etmemde çok etkili oldu.	42 % 39	58 % 52	7 % 6	2 % 1	3 % 2
11-Türkiye'de arkadaşlarımda olması önemli rol oynadı.	12 % 10	32 % 29	25 % 23	26 % 24	17 % 14
12-Türkiye'yi geçim açısından başka ülkelere göre daha ucuz bulduğum için tercih ettim.	39 % 36	36 % 33	27 % 25	5 % 3	5 % 3
13-Türkiye'yi iklim ve coğrafi şartlar gibi	41	42	17 % 16	7	5

yaşam koşulları bakımından beğenmem etkili oldu.	% 37	% 38		% 5	% 4
14-Türkiye'deki sosyal hayatın çekiciliği göç etmemde etkili oldu.	10 % 9	30 % 27	44 % 40	22 % 20	6 % 4

15-Göç ettikten sonra Türkiye'de yaşadığınız şehir?

- A- İstanbul 75 - % 67
 B- Antalya 18 - % 16
 C- Ankara 7 - % 7
 D- Diğer 12 - % 10

GAYRİMENKUL -VERGİ KONULARI

16-Türkiye'de oturduğunuz konutun mülkiyeti kime aittir?

- A- Kendisi/Eşi 36 - % 33
 B- Baba/Anne 12 - % 10
 C- Kiracı 62 - % 56
 D- Diğer (Belirtiniz ...) 2 - % 1

17-Türkiye'de oturduğunuz konut türü nedir?

- A- Apartman dairesi 94 - % 84
 B- Bahçeli müstakil ev 18 - % 16
 C- Diğer (Belirtiniz ...) 0 - % 0

18-Kiracıysanız, oturduğunuz konutun haricinde herhangi bir ev satın aldınız mı?

Toplam 112 kişiden 62 kişi kiralık evde oturuyormuş. (16'ncı sorunun cevabı)

- A- Evet 9 - % 15
 B- Hayır 53 - % 85

19-Kiracıysanız, kira bedeliniz ne kadardır?

- A- 1000 TL'nin altında 4 - % 7
 B- 1000 – 2000 TL 38 - % 62

C- 2000 – 3000 TL	16 - % 25
D- 3000 – 4000 TL	2 - % 3
E- 4000 – 5000 TL	2 - % 3
F- 5000 den fazla	0 - % 0

20-Konut satın aldıysanız, (kaç tane ise toplam değeri) değeri ne kadardır?

Toplam 57 kişi ev satın almıştır. Yanı Ankete katılanların % 51 i ev satın almışlar.

A- 200000 TL'den az	1 - % 2
B- 200000 – 400000 TL	12 - % 21
C- 400000 – 600000 TL	10 - % 18
D- 600000 – 800000 TL	20 - % 35
E- 800000 – 1000000 TL	7 - % 12
F- 1000000 den fazla	7 - % 12

21-Oturduğunuz konutta kaç kişi yaşamaktadır?

A- Yalnız	25 - % 23
B- 2	14 - % 13
C- 3	34 - % 31
D- 4	30 - % 27
E- 5	7 - % 5
F- 6+	2 - % 1

Ev, Kira, Aidat, Fatura Bedeli Maliyetlerine Bakış

Sorular	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
22-Evlerin kira bedellerini YÜKSEK buluyorum	44 % 40	32 % 29	26 % 24	9 % 6	1 % 1
23- Aidatları YÜKSEK buluyorum	67	35	6 % 6	2	2

	% 60	% 32		% 1	% 1
24- Fatura bedellerini (Elektrik, doğal gaz, su, internet) YÜKSEK buluyorum	78 % 70	25 % 23	7 % 5	1 % 1	1 % 1
25- Türkiye’de yaşam pahalı olduğunu düşünüyorum.	60 % 54	32 % 28	16 % 15	3 % 2	1 % 1

Gayrimenkul Alımı Ve Vergi İadesi İşlemlerinde Doğru Bilgiye Ulaşmak

Sorular	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
26-Devlet kurumları dijital mecralar, medya ve telefon vasıtasıyla bilgilendirme yapıyor	5 % 5	20 % 18	24 % 22	14 % 13	49 % 42
27-Bu konularda bilgi almak imkansız ve kimse nereden bilgi alabileceğini bilmiyor	51 % 46	21 % 19	31 % 28	9 % 7	0 % 0
28-Bilgi almanın en sağlıklı yolu danışmanlık firmalarıdır. Ücret ödeyerek doğru bilgiye sahip olabiliyoruz.	3 % 1	17 % 16	21 % 19	46 % 41	25 % 23

29-Ev satın aldıysanız, yabancı olarak devletten, satın aldığımız taşınmazın KDV geri iadesini aldınız mı? (20’ inci sorunun cevabına göre toplam 57 kişi ev satın almıştı.)

A- KDV iadesi konusunda yeterince bilgi sahibiyim. Evet, Aldım

0 kişi - % 0

B- Hayır, Bu KDV’yi geri iade etmek için en önemli şart parayı döviz olarak hesaptan inşaat firmasının hesabına yatırmaktı. Türkiye’de hiçbir şekilde hesaplarımızdan döviz transferi yapılmadığı için bu vergiyi geri almak mümkün olmadı.

45 kişi- % 79

C- Hayır, Bu konu ile ilgili görüştüğümüz inşaat firmaları bilgi vermediler.

12 kişi- % 20

D- Hayır, Evi Şahıstan aldığım için böyle bir konu geçmedi.

2 kişi - % 1

Gayrimenkul Alımında Etkili Olan Faktörler

Sorular	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
30-Türkiye’de ikamet izni için satın aldım	36 % 64	19 % 34	2 % 2	0 % 0	0 % 0
31-Ev fiyatları sürekli yükseldiği için ev satın almam yatırım amaçlıdır	15 % 27	16 % 28	19 % 34	3 % 5	4 % 6
32-Vatandaşlık hakkı kazanmak için ev satın aldım	26 % 46	6 % 11	17 % 30	7 % 11	1 % 2
33-Kira bedelleri yüksek olduğu için ev satın aldım	17 % 30	11 % 20	10 % 18	12 % 21	7 % 11
34-Ev sahipleri ile problem yaşamam ve sürekli taşınma zorluklarından dolayı satın aldım	0 % 0	5 % 6	25 % 46	21 % 37	6 % 11

ENFLASYON VE BİREYSEL BANKACILIK SORULARI

Ambargoya Bağlı İran’daki Enflasyonun Türkiye’deki İranlılara Etkileri

Sorular	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
35-Bu durumdan etkilenmedim çünkü paramı İran’da kazanmıyorum.	0 % 0	12 % 10	14 % 13	41 % 37	45 % 40
36-Çok etkilendim. İran’dan ailem daha az para gönderebiliyor.	51 % 46	35 % 32	13 % 11	13 % 11	0 % 0

37-Çok etkilendim. İran'la olan bütün ticaretim kısıtlandı.	48 % 43	42 % 38	17 % 16	5 % 3	0 % 0
38-Çok etkilendim. Paramı İran'da kazanıyorum ve artık aynı değeri taşıyorum.	68 % 61	32 % 29	7 % 6	5 % 4	0 % 0

İran'dan Türkiye'ye Para Transferi

Sorular	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
39-Banka yolu ile getirebiliyorum	0 % 0	0 % 0	6 % 4	23 % 21	84 % 75
40-Türkiye'de resmi dövizciler vasıtası ile getiriyorum	17 % 13	30 % 27	14 % 13	24 % 22	27 % 25
41-Resmi olmayan İranlı dövizciler vasıtası ile getiriyorum.	54 % 49	43 % 39	8 % 7	7 % 5	0 % 0
42-Her gittiğimde Nakit getiriyorum	24 % 22	39 % 35	18 % 16	21 % 19	10 % 8
43-Altın ve ya değerli metaller ile getiriyorum.	4 % 2	0 % 0	17 % 16	32 % 29	59 % 53

Türkiye'de Bankacılık İşlemleri

Ambargoya Bağlı olarak Türkiye'de Bankacılık İşlemlerindeki Kısıtlamaların İranlılara Etkileri

SORULAR	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
44-Bankalarda hesabımın olmaması beni çok kısıtlıyor. Ödemelerimi elden veya	43 % 39	38 % 34	9 % 8	17 % 16	5 % 3

başkalarının hesabını kullanarak yapıyorum.					
45-Bankada hesabımın olmaması sebebiyle, şubede para transferi yapmak için YÜKSEK ücretler ödüyorum	29 % 26	50 % 45	13 % 12	18 % 16	2 % 1
46-İnternet bankacılık şifremin olmaması sebebiyle her defasında bankaya yada ödeme yapacağım muhataba gitmek zorunda kalıyorum. Zaman kaybı yaşıyorum ve masrafa giriyorum	22 % 20	22 % 20	18 % 16	35 % 32	15 % 12
47-Kredi kartımın olmamasından dolayı sürekli nakit para taşımak zorunda kalıyorum.	53 % 48	48 % 43	4 % 3	7 % 6	0 % 0
48-Kredi kartımın olmaması internet üzerinden alışveriş yapmamı engelliyor.	28 % 25	48 % 43	23 % 21	10 % 9	3 % 2

ŞİRKET KURMAK VE KURUMSAL BANKACILIK İLE İLGİLİ SORULAR

49-Türkiye’de şirket kurdunuz mu?

A- Evet, kendime ticaret amaçlı şirket kurdum

20 - % 18

B- Evet, Kendime çalışma izni almak ve 5 sene sonra vatandaşlık almak için şirket kurdum.

8 - % 7

C- Evet, Türk bir firma ile ortaklık yapıyorum.

5 - % 4

D- Hayır, Kurmadım

79 - % 71

50- 49’uncu soruya cevabınız “EVET” ise, şirket için herhangi bir bankada hesap açabildiniz mi? (49’uncu sorunun cevabına göre 33 kişi şirket kurmuş. % 30 kişi şirket kurmuştur)

A- Evet, Hem Türk Lirası hem de döviz hesabı açtım ve İnternet bankacılık şifresini de aldım.

0 - % 0

B- Evet, Sadece Türk Lirası hesabı açıldı, Döviz hesabı açılmadı ayrıca İnternet bankacılık şifresi de verilmedi.

13 - % 40

C- Hayır, Bankalar hesap açmadı

20 - % 60

Şirket Hesabı Açma Ve Kullanmaya İlişkin Görüşler

Sorular	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
51-Şirketin bankalarda hesabı olmaması şirketi tamamen kısıtlıyor.	26 % 79	6 % 19	0 % 6	1 % 2	0 % 0
52-Şirkete bankada hesap açılmaması ticaretimizi gayri resmi alana hapsediyor	23 % 70	7 % 22	2 % 8	0 % 0	0 % 0
53-Hesap açılmaması hasebiyle güvenli ticaret yapma olanaklarından mahrum kalıyoruz.	22 % 67	10 % 31	0 % 0	0 % 0	1 % 2
54-Hesap açılmaması ticari işlemlerimizi yavaşlatıyor.	18 % 55	14 % 43	1 % 2	0 % 0	0 % 0

YATIRIM VE PARA TRANSFERLERİNDE RİSKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

İranlıların Türkiye’de Yatırım Yapma Konusundaki Düşünceleri

SORULAR	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
55-Türkiye’de başkaları ile yatırım yapmayı	46	36	13	8	9

doğru bulmuyorum Çünkü Ambargodan dolayı İranlıların adını projelerde resmi olarak geçirmek istemiyorlar ve sermayemi tehlikede görüyorum.	% 41	% 33	% 12	% 6	% 8
56-Türkiye’de yatırım yapmaktan korkuyorum çünkü ambargodan dolayı hayatımın daha da kısıtlanabileceğini düşünüyorum	34 % 31	39 % 35	14 % 13	16 % 15	3 % 6
57-Türkiye’de yatırım yapmak istemiyorum çünkü Türkiye’ye kendim için geçici bir yer görüyorum	2 % 1	11 % 10	19 % 17	37 % 33	43 % 39
58-Türkiye’de yatırım yapmak istemiyorum çünkü Türkiye’nin ekonomisine güvenemiyorum	10 % 20	13 % 25	18 % 35	7 % 14	3 % 6
59-Türkiye de yatırım yapıyorum.	7 % 5	18 % 16	45 % 41	33 % 30	9 % 8

İranlıların Türkiye’de Para Transferi İşlemlerinde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin Görüşleri

Sorular	Katılıyorum Kesinlikle	Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum Kesinlikle
60-Dövizciler vasıtası ile yaptığım transferlerde, parayı alamama korkusu yaşıyorum	34 %30	45 % 40	22 % 20	10 % 9	1 % 1
61-Dövizciler bazen transfer ettiğim parayı günlerce tutup farklı bahanelerle geç ödüyorlar	60 % 54	26 % 24	9 % 8	17 % 14	0 % 0
62-Dövizciler vergi ödememek için parayı banka yolu ile transfer etmiyor, uzun yolları	48 % 43	25 % 23	20 % 18	16 % 15	3 % 1

gidip parayı elden teslim alıyoruz. Nakit parayı taşımak da riskli bir durum.					
63-İran'da hafta sonu Perşembe-Cuma Türkiye'de Cumartesi- Pazar günleri olduğu için günlerce parayı teslim almak için bekliyorum. Acil durumlarda sıkıntı yaşıyorum.	89 % 80	20 % 18	0 % 0	3 % 2	0 % 0
64-Sosyal medyada birçok farsça reklam yapan gayri resmi dövizci bulunuyor ve bazen insanların parasını bile göndermiyorlar.	87 % 78	22 % 20	0 % 0	3 % 2	0 % 0

TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN KİŞİLERİN MEMNUNİYETLERİ

Sorular	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
65-Memnunum. Eğitim sistemi çok iyidir.	8 % 8	38 % 34	35 % 32	25 % 23	6 % 3
66-Memnunum. İnsan hakları korunuyor ve özgürce yaşayabiliyorum.	9 % 8	14 % 13	33 % 30	42 % 38	14 % 11
67-Memnunum. Kendimi güvende hissediyorum.	11 % 9	39 % 35	33 % 30	25 % 23	4 % 3
68-Memnunum. Çok iyi ticaret yapıp para kazanabiliyorum	0 % 0	11 % 9	31 % 28	49 % 44	21 % 19
69-Memnunum. Sağlıklı ve stressiz yaşayabiliyorum.	11 % 9	45 % 41	21 % 19	28 % 25	7 % 6
70-Memnun değilim. Türkiye de İran parası eskisine göre çok değer kaybetti.	69 % 61	27 % 25	11 % 12	5 % 0	0 % 0
71-Memnun değilim. Ambargo kısıtlamalarından dolayı eskisi gibi ticaret	36 % 33	49 % 44	23 % 21	4 % 2	0 % 0

yapıp para kazanamıyorum.					
72- Memnun değilim. Özellikle kurumlarda İranlı olmamız dezavantaj olarak önümüze çıkıyor ve ikinci sınıf insan hissi yaşıyorum.	9 % 8	27 % 25	58 % 52	14 % 13	4 % 2
73-Memnun değilim. Gelecekle ilgili kaygılarım var.	41 % 37	37 % 33	22 % 20	10 % 9	2 % 1
74-Memnun değilim. Hayat gittikçe pahalılaşıyor.	56 % 50	36 % 33	17 % 16	0 % 0	3 % 1

GÖÇ EDEN KİŞİLERİN AMBARGOYA BAKIŞLARI

Sorular	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
75-Ambargo doğru bir yöntemdir .	4 % 3	7 % 6	13 % 12	42 % 38	46 % 41
76-Ambargo devletlerle birlikte insanların hayatına da kısıtlamalar getiriyor.	59 % 53	34 % 31	11 % 10	4 % 3	4 % 3
77-İran'a uygulanan Ambargo, sadece İran devletini kısıtladı.	0 % 0	1 % 1	5 % 3	24 % 22	82 % 74
78-İran'a uygulanan ambargo İran halkının hayatını kötü yönde etkiledi ve kısıtladı.	98 % 88	14 % 12	0 % 0	0 % 0	0 % 0
79-İran'a uygulanan Ambargonun İran devletinden ziyade İran halkına kötü etkisi oldu.	106 % 95	6 % 5	0 % 0	0 % 0	0 % 0
80-İran'a uygulanan Ambargoyu doğru buluyorum.	0 % 0	0 % 0	10 % 8	14 % 13	88 % 79

AİLENİN DEMOGRAFİK VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI

81-Doğum yeri (Ülke – Şehir)?

A- Tahran – İran 64 - % 58

B- Tebriz – İran 31 - % 28

C- Şiraz – İran 7 - % 6

D- İsfahan – İran 10 - % 8 TOPLAM GERİ KALAN ŞEHİRLERİ SEÇENLER

E- Kuzey İran

F- Güney İran

82-Yaşınız hangi grupta yer almaktadır

A- 18 ve altı 0 - % 0

B- 18 – 30 41 - % 37

C- 30- 50 52 - % 47

D- 50 ve üzeri 18 - % 16

83-Cinsiyetiniz?

A- Kadın 63 - % 57

B- Erkek 49 - % 43

C- Eşcinsel 0 - % 0

84-Medeni durumunuz?

A- Bekar 59 - % 53

B- Evli 48 - % 43

C- Dul, Boşanmış 5 - % 4

85-Türkiye'ye göç etmeden önce ikametgahınız?

A- İran 112 - % 100

B- Avrupa 0 - % 0

C- Amerika 0 - % 0

D- Başka ülkeler (Belirtiniz ...) 0 - % 0

86- Eğitim durumunuz?

	sayı
A Okuma yazma bilmiyorum	0
B İlk okul ve orta okul mezunu	0
C Lise ve meslek lise mezunu	21-%19
D Lisans mezunu	69-%62
E Lisans üstü mezunu	22-%19

87-Çocuğunuz var mı?

A- 1Çocuk	23 - % 21
B- 2Çocuk	9 - % 8
C- 3Çocuk	1 - % 1
D- 4Çocuk	0 - % 0
E- 4+ Çocuk	0 - % 0
F- Çocuğum yok	79 - % 70

89-Gelir düzeyiniz (Aylık-Toplam gelir) ?

A- Öğrenciyim ve gelirim yok	11 - % 21
B- 500- 1000 TL	13 - % 11
C- 1000- 2000 TL	13 - % 11
D- 2000- 3000 TL	30 - % 27
E- 3000 – 5000 TL	37 - % 34
F- 5000- 10000 TL	11 - % 10
G- 10000 TL ve üzeri	8 - % 7

89-Gelirinizin kaynağı hangi ülkedir?

A- İran	75 - % 67
B- Türkiye	32 - % 29
C- Başka ülkeler	5 - % 4

90-Gelirinizin kaynağı nedir?

- A- İran'da olan paramı Türkiye'de harcıyorum (Ve ya aile parası)
45 - % 41
- B- İran'da devam eden ticaretim ve para kaynağım var
30 - % 27
- C- İran ve Türkiye arasında ticaret yapıyorum
14 - % 13
- D- Türkiye'de iş yapıyorum
18 - % 16
- E- Başka ülkelerle iş yapıyorum
5 - % 3

91-Türkiye'de resmi ikamet şekliniz nedir?

- A- Ev kiralama ile turistik kısa dönem ikamet tezkeresi
47 - % 42
- B- Ev satın alma ile ikamet tezkeresi
59 - % 53
- C- Şirket kurup çalışma izni ile ikamet tezkeresi
3 - % 3
- D- Bir Türk firması tarafından çalışma iznim alınıp ve ikamet ediyorum
0 - % 0
- E- Öğrencilik ikamet tezkeresi
0 - % 0
- F- Yatırım yapıp vatandaşlık müracaatı yaparak ikamet etmek
0 - % 0
- G- Resmi bir kurum tarafından davetiye yolu ile ikamet tezkeresi
0 - % 0
- H- İkamet tezkeresi almadım hala ve 180 günde 90 gün vizesiz serbest dönemi geçiriyorum
2 - % 2
- İ- Kaçak kalıyorum
0 - % 0

EK 3: Normality Test Sonucu

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
GÖÇ EDERKEN YAŞ GRUBUNUZ	,231	5	,200*	,881	5	,314
GÖÇ ETTİĞİNİZ DÖNEM	,367	5	,026	,684	5	,006
KİMİNLE GÖÇ ETTİNİZ	,473	5	,001	,552	5	,000
GÖÇ ETMENİZE KİM TEŞVİK ETTİ	.	5	.	.	5	.
GÖÇ EDERKEN TÜRKİYE'DE DAHA ÖZGÜR BİR YAŞAM ELDE ETMEYİ DÜŞÜNMÜŞTÜM	,367	5	,026	,684	5	,006
ÇÖÇ EDERKEN DAHA İYİ BİR EĞİTİM SİSTEMİNE KAVUŞACAĞIMI DÜŞÜNMÜŞTÜM	,473	5	,001	,552	5	,000
GÖÇ EDERKEN DAHA İYİ TİCARET YAPIP PARA KAZANACAĞIMI DÜŞÜNMÜŞTÜM	,231	5	,200*	,881	5	,314
GÖÇ ETMEYİ SİYASİ SEBEPLERDEN DOLAYI SEÇTİM	,221	5	,200*	,902	5	,421
GÖÇ ETMEYE AİLEVİ MESELELERDEN DOLAYI KARAR VERDİM	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'YE İRANA YAKIN OLDUĞU İÇİN GÖÇ ETTİM	,473	5	,001	,552	5	,000
TÜRKİYE'YE ARKADAŞLARIMIN BULUNMASINDAN DOLAYI GÖÇ ETTİM	,300	5	,161	,833	5	,146
TÜRKİYE'YE DAHA UCUZ BİR ÜLKE OLDUĞU İÇİN GÖÇ ETTİM	,231	5	,200*	,881	5	,314
TÜRKİYE'YE İKLİM VE COĞRAFYASI İÇİN GÖÇ ETTİM	,367	5	,026	,684	5	,006

TÜRKİYE'YE SOSYAL HAYATIN ÇEKİCİLİĞİ İÇİN GÖÇ ETTİM	.	5	.	.	5	.
TÜRKİYE'DE HANGİ ŞEHİRDE YAŞIYORSUNUZ	,473	5	,001	,552	5	,000
OTURDUĞUNUZ EV KİME AİTTİR	.	5	.	.	5	.
OTURDUĞUNUZ KONUT TÜRÜ	.	5	.	.	5	.
KİRACIYSANIZ BAŞKA EV SATIN ALDINIZ MI?	.	5	.	.	5	.
KİRACIYSANIZ KİRA BEDELİNİZ NE KADARDIR?	,367	5	,026	,684	5	,006
EV ALDIYSANIZ EVİN DEĞERİ NE KADARDIR?	,287	5	,200*	,914	5	,490
OTURDUĞUNUZ EVDE KAÇ KİŞİ YAŞAMAKTADIR?	,330	5	,079	,735	5	,021
TÜRKİYE'DE KİRA BEDELLERİNİ YÜKSEK BULUYORUM	,473	5	,001	,552	5	,000
TÜRKİYE'DE AİDATLARI YÜKSEK BULUYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE FATURALARI YÜKSEK BULUYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE YAŞAMI PAHALI BULUYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
KDV İADESİ GİBİ KURUMSAL KONULARDA DEVLET YETERİNCE BİLGİ SAĞLIYOR	,367	5	,026	,684	5	,006
VERGİ İADESİ İLE İLGİLİ BİLGİ ALMAK ÇOK ZOR	,231	5	,200*	,881	5	,314
VERGİ İADESİ İÇİN ÜCRETLİ DANIŞMANLIK FİRMALARINA BAŞVURMAK DOĞRU ÇÖZÜMDÜR	,237	5	,200*	,961	5	,814
EV ALDIYSANIZ KDV İADESİNİ ALDINIZ MI?	.	5	.	.	5	.
İKAMET İZİNİ İÇİN EV ALDIM	,473	5	,001	,552	5	,000
EV FİYATLARI YÜKSELİR DİYE EV ALDIM	,367	5	,026	,684	5	,006

VATANDAŞLIK HAKKI KAZANMAK İÇİN EV ALDIM	,360	5	,033	,767	5	,042
KİRALARI YÜKSEK BULDUĞUM İÇİN EV ALDIM	,254	5	,200*	,803	5	,086
EV SAHİPLERİ İLE PROBLEM YAŞAYIP TAŞINMAK ZORUNDA KALMAYAYIM DİYE EV ALDIM	,349	5	,046	,771	5	,046
AMBARGODAN ÇOK ETKİLENMEDİM. PARAM İRAN'DA DEĞİL	,231	5	,200*	,881	5	,314
AMBARGODAN ÇOK ETKİLENDİM. AİLEM DAHA AZ PARA GÖNDEREBİLİYOR	,367	5	,026	,684	5	,006
AMBARGODAN ÇOK ETKİLENDİM. İRAN'DA OLAN TİCARETİM KISITLANDI	,473	5	,001	,552	5	,000
AMBARGODAN ÇOK ETKİLENDİM. PARAMI İRAN'DA KAZANIYORUM	,349	5	,046	,771	5	,046
PARAYI BANKA YOLU İLE GETİREBİLİYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
PARAMI TÜRKİYE'DE RESMİ DÖVİZCİLER VASITASI İLE GETİRİYORUM	,473	5	,001	,552	5	,000
PARAMI RESMİ OLMAYAN İRANLI DÖVİZCİLER İLE GETİRİYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
PARAMI İRAN'A GİDİNCE NAKİT GETİRİYORUM	,404	5	,008	,768	5	,044
PARAMI ALTIN VEYA DEĞERLİ METALLER OLARAK GETİRİYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
BANKALARDA HESABIMIN OLMAMASI HAYATIMI KISITLIYOR. ÖDEMELERİMİ BAŞKASININ HESABINDAN YAPIYORUM	,231	5	,200*	,881	5	,314

BANKADA HESABIMIN OLMAMASI SEBEBİYLE ŞUBELERDE YÜKSEK ÜCRET ÖDÜYORUM	,300	5	,161	,883	5	,325
İNTERNET BANKACILIK ŞİFREMİN OLMAMASI SEBEBİYLE HEM PARA HEM ZAMAN KAYBI YAŞIYORUM	,221	5	,200*	,902	5	,421
KREDİ KARTI OLMADIĞI İÇİN NAKİT PARA TAŞIYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
KREDİ KARTI OLMADIĞI İÇİN İNTERNETTEN ALIŞVERİŞ YAPAMIYORUM	,300	5	,161	,883	5	,325
TÜRKİYE'DE ŞİRKET KURDUNUZ MU?	,367	5	,026	,684	5	,006
ŞİRKET KURDUYSANIZ HESAP AÇILDI MI?	.	5	.	.	5	.
ŞİRKETİMİN BANKADA HESABI OLMAMASI TİCARETİMİ ÇOK KISITLIYOR	.	5	.	.	5	.
ŞİRKETİN BANKADA HESABININ OLMAMASI İŞLERİ GAYRİ RESMİ YOLLARA SEVK EDİYOR	,367	5	,026	,684	5	,006
ŞİRKETİN HESABI OLMAMASI SEBEBİ İLE GÜVENLİ TİCARET YAPAMIYORUM	.	5	.	.	5	.
ŞİRKETİN BANKADA HESABININ OLMAMASI TİCARETİ ÇOK YAVAŞLATIYOR	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE YATIRIM YAPMAYI DOĞRU BULMUYORUM AMBARGODAN DOLAYI ORTAKLIK YAPTIĞIMIZ ŞİRKETLER RESMİYETTE İRANLI ORTAK GEÇMESİNİ İSTEMİYORLAR	,367	5	,026	,684	5	,006

TÜRKİYE'DE YATIRIM YAPMAKTAN KORKUYORUM ÇÜNKÜ AMBARGO HER GÜN AĞIRLAŞABİLİR	.	5	.	.	5	.
TÜRKİYE'DE YATIRIM YAPMAK İSTEMİYORUM ÇÜNKÜ TÜRKİYE BENİM İÇİN GEÇİCİ BİR ÜLKEDİR	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE YATIRIM YAPMAK İSTEMİYORUM ÇÜNKÜ TÜRKİYE'NİN EKONOMİSİNE GÜVENEMİYORUM	.	5	.	.	5	.
TÜRKİYE'DE YATIRIM YAPIYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
DÖVİZCİLER VASITASI İLE YAPTIĞIM TRANSFERDE PARAMI ALAMAMA KORKUSU YAŞIYORUM	,254	5	,200*	,803	5	,086
DÖVİZCİLER GENELDE GÜNLERCE PARAYI TUTUYORLAR	,367	5	,026	,684	5	,006
DÖVİZCİLER VERGİ ÖDEMEMEK İÇİN GENELDE PARAYI ELDEN TESLİM EDİYORLAR VE NAKİT PARA TAŞIMAK ÇOK RİSKLİ BİR MESELE	,473	5	,001	,552	5	,000
2 ÜLKE ARASINDA HAFTA SONU FARKLI OLDUĞUNDAN DOLAYI ACİL DURUMLARDA PARA ALAMIYORUM	,473	5	,001	,552	5	,000
GAYRİ RESMİ SOSYAL MEDYADAKİ İRANLI DÖVİZCİLER İNSANLARIN PARASINI VERMEYEBİLİRLER	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE MEMNUNUM. EĞİTİM SİSTEMİNİ ÇOK BEĞENİYORUM.	,473	5	,001	,552	5	,000

TÜRKİYE'DE MEMNUNUM. İNSAN HAKLARI KORUNUYOR VE ÖZGÜRCE YAŞIYORUM	,237	5	,200*	,961	5	,814
TÜRKİYE'DE MEMNUNUM. KENDİMİ GÜVENDE HİSSEDİYORUM	,231	5	,200*	,881	5	,314
TÜRKİYE'DE MEMNUNUM. ÇOK İYİ TİCARET YAPIP PARA KAZANABİLİRİM	,473	5	,001	,552	5	,000
TÜRKİYE'DE MEMNUNUM. SAĞLIKLI VE STRESSİZ YAŞAYABİLİYORUM	.	5	.	.	5	.
TÜRKİYE'DE MEMNUN DEĞİLİM. İRAN PARASININ ESKİSİ GİBİ DEĞERİ YOK	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE MEMNUN DEĞİLİM. AMBARGODAN DOLAYI ESKİSİ GİBİ TİCARET YAPIP PARA KAZANAMIYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE MEMNUN DEĞİLİM. ÖZELLİKLE KURUMLARDA İRANLI OLMANIN DEZAVANTAJINI YAŞIYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE MEMNUN DEĞİLİM. GELECEKLE İLGİLİ KAYGILARIM VAR	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'DE MEMNUN DEĞİLİM. HAYAT GİTĞİDE PAHALILAŞIYOR	,367	5	,026	,684	5	,006
AMBARGOYU DOĞRU BULMUYORUM	,367	5	,026	,684	5	,006
AMBARGO DEVLETLERLE BİRLİKTE İNSANLARIN HAYATLARINA DA KISITLAMALAR GETİRİYOR	.	5	.	.	5	.
İRAN'A UYGULANAN AMBARGO SADECE İRAN DEVLETİNİ KISITLADI	,367	5	,026	,684	5	,006

İRAN'A UYGULANAN AMBARGO İRAN HALKINI KÖTÜ YÖNDE ETKİLEDİ VE KISITLADI	,367	5	,026	,684	5	,006
İRAN'A UYGULANAN AMBARGO İRAN DEVLETİNDEN ZİYADE HALKI KÖTÜ YÖNDE ETKİLEDİ	.	5	.	.	5	.
İRAN'A UYGULANAN AMBARGOYU DOĞRU BULUYORUM	,473	5	,001	,552	5	,000
DOĞUM YERİNİZ	,279	5	,200*	,766	5	,041
YAŞINIZ HANGİ GRUPTA YER ALYOR	,231	5	,200*	,881	5	,314
CİNSİYETİNİZ	,367	5	,026	,684	5	,006
MEDENİ DURUMUNUZ	,367	5	,026	,684	5	,006
TÜRKİYE'YE GÖÇ ETMEDEN ÖNCEKİ İKAMETGÂHINIZ	.	5	.	.	5	.
EĞİTİM DURUMUNUZ	,367	5	,026	,684	5	,006
ÇOCUĞUNUZ VAR MI?	.	5	.	.	5	.
GELİR DÜZEYİNİZ	,473	5	,001	,552	5	,000
GELİRİNİZİN KAYNAĞI HANGİ ÜLKEDİR?	,367	5	,026	,684	5	,006
GELİRİNİZİN KAYNAĞI NEDİR?	,258	5	,200*	,782	5	,057
TÜRKİYE'DE RESMİ İKAMET ŞEKLİNİZ NEDİR?	.	5	.	.	5	.